

Miten virittää kriittistä keskustelua opiskelijoiden alkoholikulttuurista?
Millä keinoin saadaan opiskelijayhteisöt mukaan keskusteluun?
Kuinka edistää kohtuujoomisen muuttumista normiksi?

Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoille suunnattu "Mäyräkoirasta sikspäkkiin" oli valtakunnallinen yhteisöterveyshanke (2005–2006), jonka tavoitteena oli vähentää opiskelijoiden alkoholin suurkulutusta sekä edistää opiskelijayhteisön alkoholikulttuurin muutosta kohtuukäyttöä tukevaan suuntaan. Hanke oli osa sosiaali- ja terveysministeriön alkoholiohjelmalla vuosille 2004–2007.

Tämä loppuraportti kokoaa opiskelijoiden yhteisöterveyshankkeen ydintoiminnot ja arvioi hankkeen onnistumista. Kolmen toimijan kumppanuuteen perustuneen hankkeen toteuttajina toimivat Elämäntapaliitto, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) ja Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL). Kohderyhmänä olivat kaikki Suomen noin 140 000 tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijaa.

Raportti tarjoaa virikkeitä ehkäisevän päihdetyön ammattilaisille sekä kaikille nuorten ja opiskelijoiden parissa toimiville.

ISBN 978-952-5696-01-1 (painettu)
ISBN 978-952-5696-02-8 (verkkopainatus)

Mäyräkoirasta sikspäkkiin –yhteisöterveyshankkeen loppuraportti

Juha Mikkonen ja Reetta Ruokonen

Helsinki 2007

Mäyräkoirasta sikspäkkiin –yhteisöterveyshankkeen loppuraportti

Juha Mikkonen ja Reetta Ruokonen

Helsinki 2007

Tilaukset:

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, Töölönkatu 37A, 00260 Helsinki,
julkaisutilaukset@yths.fi

Tekijät: Juha Mikkonen ja Reetta Ruokonen

Ulkoasu ja taitto: Tarja Kela

Paino: Kehitys Oy

Julkaisijat: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö ja Elämäntapaliitto

Helsinki 2007

ISBN 978-952-5696-01-1 (painettu)

ISBN 978-952-5696-02-8 (verkkojulkaisu)

Hankkeen suunnittelu- ja ohjausryhmiin vuosina 2004–2007 ovat osallistuneet:

Elämäntapaliitto:

Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti

Reetta Ruokonen ja Johanna Hiltunen (projektikoordinaattorit)

Seija Leino (kouluttaja, YTHS:n ammattilaiskoulutukset)

YTHS:

Hannele Kari, Mikael Nyström, Johanna Castrén ja Paula Saikkonen

SYL:

Elisa Jokelin, Petri Eklund, Elina Laavi, Karri Mikkonen, Iina Korkiamäki, Lauri Korkeaaja
ja Jenni Korkeaaja

Hankkeen yleisilme: Eija Vierimaa

Verkkosivujen tuotanto: Mikko Apiola

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ
ESIPUHE
HANKKEEN TOTEUTTAJIEN ALKUSANAT

1. MÄYRÄKOIRASTA SIKSPÄKKIIN -HANKE.....	9
1.1. TAUSTA.....	9
1.2. LÄHTÖKOHDAT JA RESURSSIT.....	12
2. TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA VIRITTÄVYYS.....	16
2.1. VIRITTÄVÄ VALISTUS.....	16
2.2. ALKOHOLI, TERVEYDEN EDISTÄMINEN JA OPISKELIJAT.....	17
3. TAVOITTEET – KULTTUURINEN INTRESSI JA TERVEYSINTRESSI.....	20
4. MÄYRÄKOIRASTA SIKSPÄKKIIN -HANKKEEN PROSESSIT.....	23
4.1. LOGO- JA YLEISILMEKILPAILU.....	24
4.2. SOSIAALISEN VASTUUN KYMMENEN KYSYMYSTÄ	28
4.3. ANNOSPÄIVÄKIRJA.....	34
4.4. PERJANTAI-JULISTE.....	36
4.5. MYÖTÄOTE-LEHDEN TEEMANUMERO.....	39
4.6. BILEOPAS KORKEAKOULUOPISKELIJALLE JA BILEIDEN JÄRJESTÄJÄLLE.....	41
4.7. VERKKOSIVUT.....	44
4.8. MUU SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ.....	45
4.9. OHJAUSRYHMÄN TYÖSKENTELY.....	46
5. KOULUTUKSET JA MUUT TAPAHTUMAT.....	47
5.1. YTHS:N TERVEYDENHOITAJIEN AMMATTILAISKOULUTUKSET.....	47
5.2. YLIOPIILASKUNTIEN KOULUTUKSET.....	48
5.3. OPISKELIJATAPAHTUMAT	49
6. LEHDISTÖSEURANTA.....	51
7. ULKOPUOLISIA NÄKÖKULMIA HANKKEEN TOIMINTOIHIN.....	54
7.1. NUORTEN AIKUISTEN JUOMATAVAT (ANTTI MAUNU).....	54
7.2. HANKE TERVEYSVIESTINNÄN NÄKÖKULMASTA (SINIKKA TORKKOLA).....	66
7.3. TERVEYDENHOITAJIEN AMMATTILAISKOULUTUKSET (RIITTA SALOMÄKI)	72
8. YHTEENVETO.....	78
KIRJALLISUUTTA.....	81
PROJECT SUMMARY IN ENGLISH.....	83
LIITTEET.....	87

Tiivistelmä

Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoille suunnattu ”Mäyräkoirasta sikspäkkiin” oli valtakunnallinen yhteisöterveyshanke (2005–2006), jonka tavoitteena oli vähentää opiskelijoiden alkoholin suurkulutusta sekä edistää opiskelijayhteisön alkoholikulttuurin muutosta kohtuukäyttöä tukevaan suuntaan. Kohderyhmänä olivat kaikki Suomen noin 140 000 tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijaa.

Kolmen toimijan kumppanuuteen perustuneen hankkeen toteuttajina toimivat Elämäntapa-liitto, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) ja Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL). Hankkeen kokonaisbudjetti oli 91 600 euroa ja se toteutettiin osana sosiaali- ja terveysministeriön alkoholiohjelmavuosille 2004–2007. ”Mäyräkoirasta sikspäkkiin” -hankkeella oli kaksi laajempaa tavoitetta:

1) **Kulttuurisen intressin** pyrkimyksenä oli muuttaa opiskelijakulttuuria kohti alkoholin hallittua ja haitattomampaa käyttöä. Tavoitteena oli lisätä alkoholia käyttävien opiskelijoiden tietoisuutta omasta juomisestaan ja vahvistaa mielikuvia hallitusta alkoholinkäytöstä. Hanke toi alkoholinkäytön yhteisölliseen tarkasteluun virittämällä keskustelua alkoholin asemasta opiskelijakulttuurissa. Hankkeen teoreettisena taustana toimi ajatus ns. virittävästä valistuksesta.

2) **Terveysintressin** pyrkimyksenä oli perustietojen tarjoaminen alkoholista ja sen terveysvaikutuksista. Hankkeessa tuotettiin opiskelijan elämäntilanteen huomioon ottavaa terveysaineistoa tukemaan suurkuluttajien omia pyrkimyksiä. Terveysmateriaalin tuottamisen lisäksi hankkeessa koulutettiin YTHS:n terveydenhoitajia mini-intervention käyttöönottoon. Lisäksi hanke pyrki tukemaan paikallista yhteistyötä terveydenhuollon, ehkäisevän päihdetyön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta relevanttien toimijoiden kanssa.

Hankkeessa tuotettiin kohderyhmälle räätälöityä materiaalia alkoholista. Kohderyhmä oli vahvasti mukana hankkeen suunnittelussa ja materiaalin tuotannossa. Konkreettisia tuotoksia olivat sosiaalisen vastuun testi, annospäiväkirja, juliste, lehti, bileopas ja verkkosivut. Tuotteita painettiin hankkeen aikana yhteensä 93 500 kappaletta. Lisäksi alkoholinkäytön itsehallintaan kannustava annospäiväkirja julkaistiin 75 000 ylioppilaskalenterissa. Tuotteiden levityksessä ja riviopiskelijoiden tavoittamisessa hyödynnettiin paikkakuntakohtaisesti ylioppilaskuntien sosiaalipoliittisia toimijoita ja YTHS:n paikallisia terveystyöryhmiä 16 eri paikkakunnalla. Lisäksi hankkeesta tiedotettiin yhteistyössä opiskelijalehtien kanssa (levikit yhteensä 107 200).

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke järjesti koulutusta opiskelijajärjestöjen aktiivitoimijoille, jotka olivat pääasiassa ylioppilaskuntien sosiaalipoliittisia vastaavia ja sihteereitä. YTHS:n terveydenhoitajille järjestettiin kolme ammattilaiskoulutusta alkoholista ja mini-intervention hyödyntämisestä vastaanotolla. Lisäksi hanketta esiteltiin opiskelijoiden hyvinvointitapahtumissa ja terveysalan konferensseissa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Tässä loppuraportissa kootaan yhteen opiskelijoiden yhteisöterveyshankkeen ydintoiminnot ja arvioidaan hankkeen onnistumista. Arvioinnin runko rakentuu opiskelijoilta ja YTHS:n henkilökunnalta kerätystä palautteesta (luvut 4 ja 5) sekä asiantuntijoiden kommentista (luku 7). Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke otettiin opiskelijoiden parissa vastaan hyvin myönteisesti. Saadun palautteen valossa hankkeen lähestymistapa on sovellettavissa myös tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoita laajemmalle nuorten aikuisten kohderyhmälle.

Esipuhe

Elämäntapaliitto, joka jatkaa Suomen Akateemisen Raittiusliiton työtä, määritteli vuonna 2003 painopisteekseen laajentaa ehkäisevää työtään korkea-asteen opiskelijoihin. Elämäntapaliiton, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön ja Suomen ylioppilaskuntien liiton yhteinen ehkäisevän päihdetyön hanke, joka sai nimen Mäyräkoirasta sikspäkkiin, syntyi paitsi terveydellisistä myös yhteiskunnallisista lähtökohdista.

Korkea-asteen opiskelijat ovat perinteisesti käyttäneet runsaasti alkoholia, joka on kuulunut olennaisena osana niin vapaa-aikaan kuin erityisesti opiskelijajärjestöjen jäsenilleen järjestämään toimintaan. Tästä ei ole oltu erityisen huolestuneita, koska runsaankin alkoholinkäytön on nähty tasaantuvan opiskelijan siirtyessä työelämään ja perustaessa perheen.

Alkoholinkäytön haitat eivät myöskään erityisesti näy nuorten terveydessä, eikä perinteisellä terveysargumentaation perustuvalla valistuksella ole saavutettavaa opiskelijanuorisossa. Tämän ja puuttuvien kumppanuuksien takia ehkäisevän päihdetyön järjestöt eivät viime aikoina juuri ole korkea-asteella toimineet. Tämä projekti loi tausta-ajattelunsa pohjalta sosiaalisen vastuun testin, josta opiskelijoilta ja ammattilaisilta saatu palaute on erittäin hyvää ja jolle on kysyntää projektin toimipiirin ulkopuoleltakin.

Yliopistojen opiskelijat ovat perinteisesti olleet isänmaan toivoja, spes patriae. Tämä ryhmä on muodostanut ja muodostava yhteiskunnallisen mielipideilmaston keskeisen, selvästi kokoaan merkittävemmän osan. Tämän ryhmän mielipiteillä ja valinnoilla on olennainen merkitys suomalaisen alkoholipolitiikan kehittymiselle. Tämän takia on erittäin tärkeää, että tämä projekti on toteutettu ja sen myötä syntynyt yhteistyö jatkuu. Ilahduttavaa onkin, että kaikki kumppanit ovat sitoutuneet hankkeeseen vahvasti.

Alkoholiveron alennuksen seuraukset kasvattivat yhteiskunnallista huolta alkoholihaitoista ja myös ylioppilaskunnat aktivoituivat asiassa tavalla, joka yllätti 1990-luvun opiskelijapoliitikon. Laajalla eri järjestöjen kumppanuudella ryhdyttiin torjumaan haittoja ja tavoittelemaan kulttuurista muutosta. Huolimatta projektin lyhyydestä ylioppilaskunnissa alkoi itää muutos, joka juurtuessaan voi johtaa terveempään opiskelijakulttuuriin.

Hanketta on käytetty esimerkkinä uudesta kumppanuudesta päihdehaittojen torjumisessa koko sen olemassaolon ajan. Viimeisin tunnustus tälle hankkeelle oli sen nostaminen esimerkiksi Raha-automaattiyhdistyksen ehkäisevän päihdetyön arviointiraportissa. Tältä pohjalta on hyvä ja täytyy jatkaa.

Vertti Kiukas, toiminnanjohtaja
Elämäntapaliitto

Hankkeen toteuttajien alkusanat

Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoille suunnatun ”Mäyräkoirasta sikspäkkiin” -yhteisöterveyshankkeen (2005–2006) tavoitteena oli vähentää opiskelijoiden alkoholin suurkulutusta sekä edistää opiskelijayhteisön kulttuurista muutosta kohtuukäyttöä tukevaan suuntaan. Käsissäsi on hankkeen loppuraportti, jossa tuomme esiin mitä oikein teimme ja missä määrin mielestämme onnistuimme toteuttamaan hankkeelle asetetut tavoitteet.

Tämä loppuraportti kokoa yhteen hankkeen prosessit ja tuotokset. Prosessikuvausten yhteydessä olemme pyrkineet sisäisesti arvioimaan prosessien onnistumista. Arvioinnin apuna ovat toimineet keskeisiltä sidosryhmiltä keräämämme palautteet. Lisäksi raportti sisältää ulkopuolisten toimijoiden kriittisiäkin kommentteja hankkeen sisältöjen ja toimintojen mielekkyydestä.

Pidämme hanketta uutena avauksena alkoholiviestinnän kentällä ennen kaikkea kahdesta syystä: 1) hankkeen materiaali räätälöitiin nuorille aikuisille ja kohderyhmä oli alusta alkaen vahvasti mukana suunnittelussa ja 2) toimimme sosiaalisen vastuun mukaan alkoholiviestinnän sisältöihin.

Uskomme, että kampanjoiden on pureuduttava niihin säätelymekanismeihin, jotka ihmisten arjessa todellisuudessa vaikuttavat. Nuoret aikuiset eivät säätele juomistaan pääsääntöisesti terveysperustein vaan sosiaalisin syin. Eräs keskeinen hankkeen tuotos on ollut opiskelijoiden itsensä ideoima ”10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista” -testi, joka pyrkii herättämään ajatuksia alkoholinkäytön sosiaalisista seurannaisvaikutuksista. Testiä ei ole tarkoitettu tieteelliseksi mittariksi vaan ennen kaikkea keskustelun ja ajatusten herättäjäksi ilman moralisoivaa äänensävyä. Testin kysymykset nousevat siitä 2000-luvun alun suomalaisesta kulttuurisesta todellisuudesta, joka on monelle alkoholia käyttävälle nuorelle aikuiselle arkipäivää.

Olemme parhaamme mukaan pyrkineet välttämään alkoholia käyttävän yksittäisen ihmisen syyllistämisen pitämällä hankkeessa mukana huumorin ja keveyden. Kohderyhmänä opiskelijat ovat yleensä ennakkoluulottomia ja keskustelunhaluisia. Tämä on mahdollistanut sen, että olemme voineet ottaa hankkeen sisällöissä vapauksia, jotka eivät välttämättä sellaisinaan soveltuisi muille kohderyhmille.

Valtakunnallisessa kumppanuushankkeessa mukana olivat Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL), Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) ja Elämäntapaliitto. Kaksivuotisena toteutettavan projektin kohderyhmänä olivat kaikki Suomessa opiskelevat tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijat, eli yhteensä noin 140 000 opiskelijaa. Kaksivuotinen hanke rahoitettiin sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoista ja samalla se oli osa ministeriön toteuttamaa Alkoholiohjelmaa vuosille 2004–2007. Kiitämme kaikkia hankkeessa mukana olleita. Erityiskiitoksen ansaitsevat kaikki paikallistason toimijat ylioppilaskunnissa ja YTHS:n terveydenhoitoasemilla.

Helsingissä syyskuussa 2007

Juha Mikkonen, hankkeen johtoryhmän puheenjohtaja
Reetta Ruokonen, projektikoordinaattori

1. MÄYRÄKOIRASTA SIKSPÄKKIIN -HANKE

1.1. Tausta

Mäyräkoirasta sikspäkkiin-yhteisöterveyshankkeen pyrkimyksenä oli vähentää opiskelijoiden alkoholin suurkulutusta sekä edistää opiskelijayhteisöjen kulttuurista muutosta kohti alkoholin kohtuukäyttöä. Yhteistyöprojektissa mukana olivat Elämäntapaliitto, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS). Kohderyhmä oli Suomessa opiskelevat tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijat (n. 140 000). Projekti toteutettiin kaksivuotisena ja sen kesto oli vuoden 2005 alusta vuoden 2006 loppuun.

Hankkeen tausta ulottuu aina vuoteen 2003 ja YTHS:n, SYL:in ja Opiskelijoiden liikuntaliiton (OLL) yhteisen Kehrä-hankkeen jatkosuunnitelmiin. Kehrä-hanke (2001–2004) pyrki tehostamaan opiskelijoiden hyvinvointiasioiden kanssa toimivien tahojen yhteistyötä sekä luomaan uusia paikallistason hyvinvointihankkeita. Hankkeen tavoitteena oli edistää yhteisöllisin keinoin tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyisyyttä. (Kehrä-strategia 2002.)

Kehrän keskeinen tausta-ajatus oli lähestyä opiskelijoiden hyvinvointia yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta eikä niinkään yksilöterveyteen liittyvänä kysymyksenä. Hankkeen toiminnot on kuvattu ja arvioitu kattavasti Terveyden edistämisen keskuksen toimesta (Peltto-Huikko – Koskinen-Ollonqvist 2005). Kehrä-hankkeen arvioinnissa havaittiin, ettei ylioppilaskuntien ja opiskelijoiden itsensä ideoimia alkoholihaittojen ehkäisyyn tähtääviä innovatiivisia paikallishankkeita syntynyt kuin muutamia. Kehrän luontevana jatkona ryhdyttiin kaavailemaan alkoholiin keskittyvää yhteisöterveyshanketta, jonka painopiste olisi enemmän opiskelijakulttuurissa ja vähemmän terveyskysymyksissä.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä on ollut ennen Kehrä-toimintaa vuosien 1997–2001 välillä käynnissä alkoholihaittojen ehkäisyprojekti, joka on sisältänyt henkilökunnan koulutusta, alkoholiviestintää ja WHO:n AUDIT-testin (10 henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä) saattamisen osaksi 1. vuoden opiskelijoiden terveystarkastusta. Myöhemmin yhteisöterveyden hankerahoja jakaessaan YTHS:n on suosinut alkoholihaittoja ehkäisevää toimintaa. Näistä esimerkkejä ovat päihteen Amazing-kisatoiminta (Turku, Tampere ja Oulu) sekä Åbo Akademi Studentkåren ”Sup mindre - leva mer, minska din alkoholkonsumption” -hanke.

Varhaisimmat keskustelut mahdollisesta laajemmasta opiskelijoiden alkoholihankkeesta käytiin vuonna 2003. Elämäntapaliiton järjestämät ”Hauskasti ja Hallitusti” -alkoholinkäytön tilannearviot kuuluivat yliopistojen paikallisten hyvinvointipäivien ohjelmaan jo tällöin. Elämäntapaliitto oli hankkeen suunnittelussa ennen kaikkea aloitteentekijän ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntijan roolissa. Hanketta ryhdyttiin todenteolla suunnittelemaan vuoden 2004 alkupuolella. Ensimmäinen virallinen suunnittelukokous järjestettiin 22.1.2004. Hankkeen kumppaneiden asiantuntemusalat olivat jo alun suunnittelupalavereissa selkeästi rajattavissa. Mukana olivat opiskelijoiden terveyden asiantuntija (YTHS), opiskelijakulttuurin asiantuntija (SYL) sekä ehkäisevän päihdetyön asiantuntija (Elämäntapaliitto).

Tämä loppuraportti kertoo mitä opiskelijoiden yhteisöterveyshankkeessa kahden vuoden aikana lopulta tehtiin. Raportin yhtenä esikuvana on toiminut vuosina 2001–2003 toteutetun valtakunnallisen Kokototuus/puolitotuus -huumeviestintähankkeen loppuarviointi (Jallinoja – Piispa – Tigerstedt 2003). Elämäntapaliitto toimi Terveystieteiden edistämisen keskuksen ja Terveystieteiden ry:n ohella yhtenä huumeviestintähankkeen toteuttajatahoista.

Hankkeen valmistelu vuonna 2004

Opiskelijoiden alkoholihankkeelle haettiin rahoitusta sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoista kesäkuussa 2004. Tukipäätös hankkeen ensimmäiselle vuodelle vahvistettiin vuoden 2005 alussa. Hanke kulki vuoden 2005 alkupuolelle saakka työnimellä ”Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoiden yhteisöterveyshanke alkoholiohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi”. Lopullisen rahoituksen varmistuttua hankkeessa tuli osa kansallisen Alkoholiohjelman 2004–2007 ja järjestöjen päihdeohjelman toteuttamista.

Hanke-ehdotuksen valmistelutyönä järjestettiin neljä kokousta vuoden 2004 keväällä (tarkemmin ks. liite 2). Kokouksiin osallistuivat Elämäntapaliiton SYL:in ja YTHS:n edustajat. Suunnitteluryhmä konsultoi tutkija Matti Piispaa virittävän valistuksen teoriasta. Yhteistyöverkostojen vahvistamiseksi Elämäntapaliitolla oli vuonna 2004 edustaja YTHS:n Helsingin keskustakampuksen terveystyöryhmässä, joka kokoontui yhteensä 8 kertaa.

Hankkeen suunnittelua varten toteutettiin kysely YTHS:n paikallisten terveystyöryhmien keskuudessa, joissa edustettuna ovat YTHS:n eri toimintalinjat, paikalliset ylioppilaskunnat sekä muut terveyden edistämisen kannalta olennaiset yhteistyökumppanit. Elämäntapaliitolla suunniteltiin hankkeessa konsultoivaa roolia ja toiminnan aktivoimista osaksi YTHS:n ja SYL:in normaalia toimintaa. Toteutuksessa päätettiin käyttää hyväksi jo olemassa olevia yhteistyöverkostoja yliopistojen, ylioppilaskuntien ja YTHS:n välillä.

Suunnitteluvaiheen riskiarviossa todettiin, että hankkeella ei ole mahdollisuuksia tehdä tyhjäksi niitä toimintaympäristössä vaikuttavia tekijöitä, jotka ehkä ovat samaan aikaan kasvattamassa opiskelijoiden alkoholinkäyttöä, kuten muutoksia valtion alkoholin vero- ja hintapolitiikassa.

Hankkeen viestinnässä ja aineistossa pyrittiin pois moralisoivista kannanotoista: päätös alkoholin käyttötavoista on lopulta aina yksilöllä itsellään, asiantuntijat voivat ainoastaan esittää keskeiset perustelut vähäisemmän alkoholin käytön puolesta. Onnistumisen kannalta riskiksi koettiin myös se, että alkoholiin keskittyvää hanketta saatetaan pitää joissakin opiskelijaryhmissä automaattisesti moralisoivana. Kohderyhmä päätettiin ottaa alusta alkaen mukaan hankkeen suunnitteluun, koska liian voimakkaasti yleisiä asenteita vastaan sotiva kampanja ei olisi voinut menestyä. Alkoholinkäytön itsehallinnan ja kohtuukäytön korostamista pidettiin opiskelijakumppaneiden taholla parempana lähestymistapana kuin puhdasta raatiuden edistämistä.

Hankesuunnittelussa lähtökohtana toimi havainto, jonka mukaan opiskelijan elämäntilanteen huomioivaa terveystietämistä oli tuotettu aikaisemmin hyvin vähän. Alkoholiviestintää ei oltu juuri lainkaan spesifisti kohdennettu yliopisto-opiskelijoiden kaltaiselle kriittiselle yleisölle. Suunnitteluvaiheessa havaittiin, että motivaatiota alkoholiasioiden esille tuomiseksi oli toimijakentällä runsaasti, mutta kelvolliset työvälineet puuttuivat. Toisaalta näitä välineitä ei ollut mahdollista

normaalin työn puitteissa tuottaa. Opiskelijälähtöiselle lähestymistavalle koettiin sekä tarvetta että tilausta.

Vuonna 2004 suunnitteluryhmän jäsenet pitivät hankevalmistelua pohjustavia alustuksia eri tilaisuuksissa.

- YTHS:n terveystyöryhmien koulutuspäivä 22.3.2004. Aiheena: ”Ehkäisevä päihdetyö ja opiskelijat”. Alustaja Riitta Pakaslahti (kehittämispäällikkö, Elämäntapaliitto).
- Päihdepäivät 15. - 16.9.2004, Paasitorni, Helsinki. Aiheena: ”Opiskelijaterveydenhuollon ja opiskelijajärjestöjen yhteistyötä alkoholihaittojen vähentämiseksi”. Alustaja Kristina Kunttu (yhteisöterveyden ylilääkäri, YTHS).
- Kehä 2004 – opiskelijan hyvinvointiseminaari 28.10.2004. Aiheena: ”Onko opiskelijakulttuurissa tilaa virittävälle valistukselle?”. Alustaja Juha Mikkonen (suunnittelija, Elämäntapaliitto). Toisena aiheena: ”Vapaaehtoista juomista?”. Alustajana Kristina Kunttu (yhteisöterveyden ylilääkäri, YTHS).
- Uusi ylioppilastalo 2.12.2004. Paneelikeskustelu opiskelijoiden alkoholikulttuurista. Alustajina Paula Saikkonen (projektikoordinaattori, YTHS) ja Juha Mikkonen (suunnittelija, Elämäntapaliitto).

Lisäksi YTHS:n yhteisöterveyden ylilääkäri Kristina Kunttu kirjoitti hankkeen valmistelun aikana lehtiartikkelin ”Opiskelijakulttuuri suosii alkoholinkäyttöä” Stakesin julkaisemaan Dialogilehteen (n:o 8, 9.12.2004) sekä verkkoartikkelin Terveiden edistämisen keskuksen kotisivuille otsikolla ”Vapaaehtoista juomista? – Opiskelijoiden alkoholinkäyttötottumukset”.

HANKKEEN YHTEYDET KANSALLISIIN OHJELMIIN

Alkoholiohjelma 2004-2007

Vuonna 2004 Elämäntapaliitto, YTHS ja SYL olivat solmineet sosiaali- ja terveysministeriön kansallisen Alkoholiohjelman (2004–2007) kumppanuussopimukset, jonka konkreettista toimintaa Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke oli. Kumppanuussopimuksen yhteydessä kunkin toimijan tuli määritellä oman toimintansa kannalta keskeiset alkoholihaittojen vähentämisen tavoitteet ja toimintatavat. Vuoden 2006 maaliskuussa Alkoholiohjelman kumppaneita oli yhteensä 135. Mukana oli kuntia, järjestöjä, kirkkoja ja elinkeinoelämän toimijoita.

Järjestöjen päihdeohjelma 2004–2006

Opiskelijoiden alkoholihanke oli osa järjestöjen vuosien 2004–2006 päihdeohjelmaa, johon kaikki hankkeen järjestöt olivat sitoutuneet. Ohjelman mukaisesti hankkeessa kehitettiin toimijoiden välistä yhteistyötä ja pyrittiin löytämään hyviä ja kohderyhmän huomioivia käytäntöjä.

YTHS:n ohjelmaan kirjattuna tavoitteena oli yhdessä ylioppilaskuntien ja yliopistojen kanssa edistää päihteettömyyttä sekä löytää toimintaa tukevia yhteistyömuotoja muiden järjestöjen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on työkalujen ja jäsenysten kehittäminen päihteettömän opiskelijakulttuurin edistämiseksi.

SYL oli sitoutunut järjestöjen päihdeohjelmassa edistämään ylioppilaskuntien toimintaa päihteettömän yhteisöllisyyden kasvattamiseksi. Tätä tavoitetta edistettiin hankkeessa välittämällä hyviä käytäntöjä ylioppilaskuntien ja niiden piirissä toimivien järjestöjen välillä sekä kouluttamalla ylioppilaskuntien toimijoita tavoitteen edistämiseksi paikallistasolla.

1.2. Lähtökohdat ja resurssit

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen organisaatorakenteen perustana toimi ohjausryhmä (jäsenedustukset 2+2+2). Ohjausryhmässä olivat edustettuina kaikkien kumppanien tietotaito ja asiantuntemusalat: opiskelijoiden terveyden asiantuntija (YTHS), ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija (Elämäntapaliitto) ja opiskelijakulttuurin asiantuntija (SYL).

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) <i>Opiskeluterveyden asiantuntija</i>	Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) <i>Opiskelukulttuurin asiantuntija</i>	Elämäntapaliitto (ELO) <i>Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija</i>
• Paikalliset terveystyöryhmät• Mini-interventiot• Tutkimustieto• Hyvinvointitapahtumissa asiantuntijana	• Kontaktit yo-kuntiin• Kontaktit yo-lehtiin• Yhteiskunnallinen keskustelija	• Toimintamallit ja sovellukset• Materiaali• Hankkeen seuranta• Yhteydet muihin ehkäisevän päihdetyön toimijoihin

Hankkeen puolipäiväisen projektikoordinaattorin tehtäviksi määriteltiin hankkeen yleinen koordinaatio, tiedotus, prosessiarviointi sekä ylioppilaskuntien ja YTHS:n toimijoiden koulutus. Sisällöntuotanto päätettiin suunnitella mahdollisimman pitkälle yhdessä kohderyhmän kanssa. Suunnittelu-ryhmä koki tärkeäksi tuotetun materiaalin testaamisen opiskelijoilla ennen niiden laajamittaista levitystä.

YTHS:n asemilla paikallistason toiminta päätettiin kanavoida terveystyöryhmien kautta. Yhteys-henkilönä toimi terveyden edistämisen vastuuhenkilö, jonka viikoittaisessa työjärjestyksessä on varattu aikaa terveyden edistämisen työhön. YTHS:n terveyden edistämisen strategiassa työryhmän tehtäväksi on määritelty muun muassa terveyden edistämistoiminnan toteuttaminen yhteistyössä opiskelijajärjestöjen ja yliopistojen kanssa, yhteydenpito opiskelijajärjestöihin ja korkeakouluihin sekä paikallistason terveysinformaatiosta huolehtiminen.

Ylioppilaskunnissa paikallistason toiminta ja tiedotus päätettiin kanavoida käytännön tasolle ensisijaisesti sosiaalipoliittisten sihteerien ja hallitusten sosiaalipoliittisten vastaavien kautta. Suunnittelussa nähtiin kuitenkin tärkeäksi myös ylioppilaskuntien kulttuuri- ja tutorvastaavien koulutus, koska näiden tahojen koettiin keskeisesti vaikuttavan uusille opiskelijoille järjestettävien tapahtumien sisältöihin.

Hankkeelle anottiin sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoja 58 000 euroa (1. vuosi) ja 69 000 euroa (2. vuosi). Ministeriön lopullinen tukipäätös ensimmäiselle vuodelle oli 45 600 euroa ja toiselle vuodelle 45 000 euroa. Hankeryhmässä todettiin, ettei kaikkea alkupe-
räisessä hanke-ehdotuksessa luvattua toimintaa voida toteuttaa rahoituksen ollessa kaavailtua pienempi. Tämän vuoksi tarkennetusta hanke-ehdotuksesta jätettiin pois niin sanottu ”pelisääntö-intressi”, jonka puitteissa ajateltiin muun muassa tuettavan ylioppilaskuntien ja muiden opiskelijajärjestöjen päihde- ja hyvinvointistrategioiden laatimista.

YTHS:n lähtökohdat ennen hanketta

Hankkeen suunnittelun pohjaksi Kehrä-hankkeen projektikoordinaattori Paula Saikkonen toteutti kesällä 2004 kyselyn YTHS:n terveyden edistämisen vastuuhenkilöille. Kysymykset lähetettiin YTHS:n Kehrä-yhdyshenkilölle (18 hlö), jotka pääsääntöisesti kuuluvat myös asemansa terveystyöryhmään. Terveystyöryhmissä ovat YTHS:n eri linjojen lisäksi edustettuina ylioppilaskunnat sekä vaihtelevasti muut opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta keskeiset toimijat.

Yhdyshenkilöitä pyydettiin keskustelemaan vastauksista YTHS:n terveystyöryhmissä tai aseman muun henkilökunnan kanssa. Vastaamatta jätti kolme asemaa, mikä osittain johtunee myös siitä, että kysely ajoittui loma-aikaan. Kyselyssä tiedusteltiin millaista paikallistason toimintaa asemilla on ollut alkoholinkäytön hallintaan liittyen ja ketkä ovat toimineet yhteistyökumppaneina.

Vastauksista selvisi, että miltei kaikkialla tärkein yhteistyökumppani on ollut ylioppilaskunta. Ylioppilaskunnilla on myös yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. YTHS:n toimijat olivat osallistuneet erilaisiin tapahtumiin ylioppilaskuntien toivomusten mukaan. Lisäksi vastaus-
ten avulla selvisi, että pienimuotoista yhteistyötä ja konsultaatiota on järjestetty kaupungin ja lähikuntien kanssa. Yhdellä paikkakunnalla yhteistyösuhteita oli viritetty A-klinikkaan.

Käytännöksi on muodostunut, että kaikki ensimmäisen vuoden opiskelijat täyttävät WHO:n AUDIT-kyselyn terveystarkastuksen yhteydessä. Testiä on myös käytetty paljon erilaisissa tapahtumissa. Kun AUDIT-testi on liitetty tapahtumiin, on siihen pyritty myös mahdollisuuksien mukaan lisäämään keskustelua, toisinaan paremmalla, toisinaan huonommalla menestyksellä.

Kyselyn mukaan alkoholiviestinnän materiaaleina käytettiin pääasiassa Alkon ja Stakesin tuottamia vihkosia sekä Terveystieteiden keskuksen ”Hallittua juomista” -opasta, mutta puutteeksi koettiin, ettei materiaali ole ”opiskelijan näköistä”. Lisäksi terveyden edistämisen vastuuhenkilöt toivoivat tulevaisuudessa koulutusta alkoholinkäytön itsehallinnasta ja suurkuluttajien kohtaamisesta.

Isommilla paikkakunnilla uuden alkoholiin liittyvän materiaalin tuottaminen nähtiin hyvänä ideana. Pienemmillä asemilla pelättiin, että uusi materiaali saattaisi tuottaa uutta työtä eikä sen tarpeellisuudesta oltu lainkaan vakuuttuneita. Toisaalta todettiin, että ylioppilaskuntatoimijoiden vaihtuvuus YTHS:n terveystöryhmissä oli jokseenkin suurta, joten valmis materiaali voisi lisätä toiminnan jatkuvuutta.

Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoiden alkoholinkäyttö

Korkeakouluopiskelijoiden terveydentila on tärkeä osa väestön terveyttä. Alkoholinkäyttö aiheuttaa opiskelijoiden parissa haitallisia seurauksia, kuten opiskeluiden pitkittymistä, terveys-, ihmissuhde- ja taloudellisia ongelmia sekä erilaisia harkitsemattoman käyttäytymisen seurannaisvaikutuksia. Laajemman kulttuurisen ja yksilötason alkoholinkäyttötapojen muutoksen korkeakoulutettujen kohderyhmässä on usein arveltu tuottavan pidemmällä aikajänteellä yhteiskunnallisesti toivottavaa ja merkittävää mallivaikutusta.

Tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan lähes puolet (46 %) opiskelijoista koki alkoholittoman vaihtoehdon valinnan herättävän huomiota. Noin joka seitsemäs (14 %) opiskelija koki juovansa sosiaalisen paineen vuoksi enemmän alkoholia kuin haluaisi. Vajaan kolmasosan mukaan (31 %) alkoholin vaihtoehto on tarjolla silloin tällöin ja noin viidennes (21 %) koki, ettei alkoholitonta vaihtoehtoa ole saatavilla juuri koskaan. (Taulukko 1.)

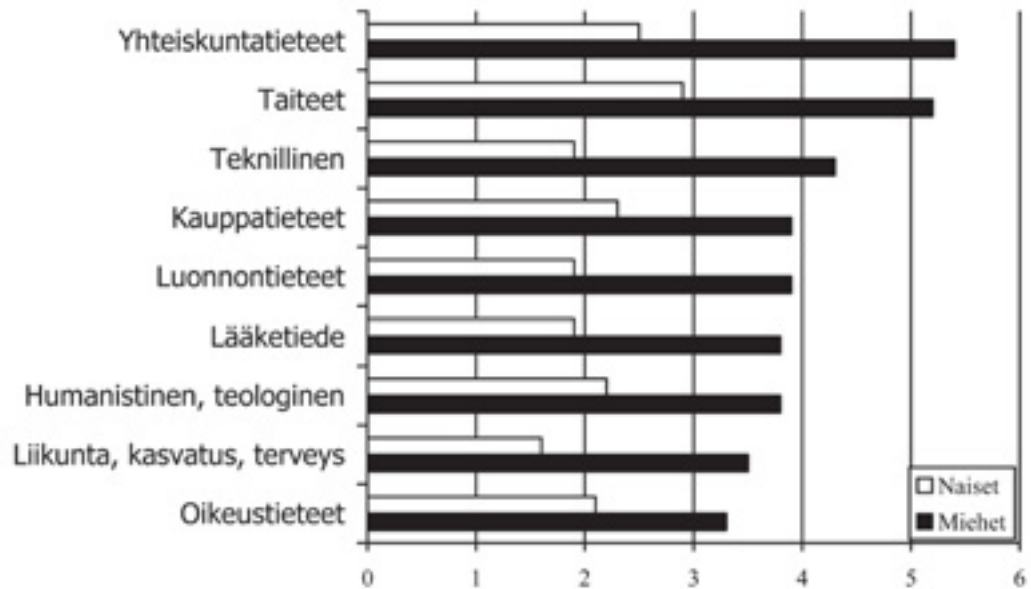
Taulukko 1. Opiskelijoiden sosiaalinen paine alkoholinkäyttöön (Kunttu 2005)

	% vastaajista (N=3153)
Joutuu käyttämään enemmän alkoholia kuin oikeastaan itse haluaisi	14
Tarjolla on alkoholiton vaihtoehto	silloin tällöin 31 ei juuri koskaan 21
Alkoholittoman juoman valinta herättää huomiota	46

Täysin raittiita tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoista oli tutkimuksen mukaan 6 %. Tavanomaisen viikoittaisen alkoholin kulutuksen pohjalta arvioituna vuosittainen keskiarvo oli miehillä 4,1 kg/v ja naisilla 2,0 kg/v. Kaikkein runsainta alkoholinkulutus oli yhteiskuntatieteiden ja taidekorkeakoulujen opiskelijoilla (taulukko 2).

Miehistä viidesosa ja naisista 6 % joi vähintään kuusi annosta kerralla vähintään kerran viikossa. Vähintään kerran kuussa tapahtuneen muistin katkeamisen juomisen takia raportoi 8 % miehistä ja 4 % naisista. Lähes yhtä moni oli juomisellaan aiheuttanut tapaturmia itselleen tai seuralaiselleen viimeisen vuoden aikana. (Kunttu 2005.)

Taulukko 2. Alkoholinkäyttö koulutusaloittain (kg/v) (Kunttu 2005).

1 kg puhdasta alkoholia = 1,27 litraa

2. TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA VIRITTÄVYYS

2.1. Virittävä valistus

Määräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen teoreettisena lähtökohtana ja innoittajana toimi ajatus virittävästä valistuksesta. Virittävän valistuksen käsitteen synty ajoittuu 1980-luvun loppupuolelle, jolloin päihdevalistuksesta kiinnostuneet suomalaiset viestinnän tutkijat muotoilivat uudenlaisen tutkimusohjelman (Hemánus – Partanen – Virtanen 1987). Pontimena oli tyytymättömyys sen aikaiseen valistustutkimukseen, nimenomaan sen yksilökeskeisyyteen ja hyvin kapeaan näkemykseen valistuksen vaikutuksista.

Termi ”virittävä valistus”, joka sitten lanseerattiin, pyrki ennen muuta olemaan analyttinen ja tutkimusta ohjaava käsite. Virittävyyttä voidaan kuitenkin nähdä myös valistussanomissa. Matti Virtasen (1987, 33) mukaan toimiva valistussanoma on sellainen, joka ”antaa muodon kollektiivisille kaipaushille, artikuloi syntymisensä kynnyksellä olevia pyrkimyksiä ja edesauttaa ihmisiä tulemaan oman toimintansa subjekteiksi”.

Virittävällä valistuksella pyritään vaikuttamaan ennen kaikkea kulttuuri- ja mielipideilmastoon. Vaikutuksen kohteena eivät siis ole suoraan asenteet tai käyttäytyminen ennen-jälkeen –asetelmalla vaan keskustelu- ja toimintaprosessit. Juha Partasen mukaan (1999) virittävä valistus on toisaalta osallistumista aktiivisena toimijana sosiokulttuuriseen muutosprosessiin mutta myös tiedonhuoltoa, perustietojen tarjoamista päihteistä.

Kulttuurista muutosta pyritään vauhdittamaan syöttämällä julkiseen keskusteluun uusia aloitteita, aineksia ja puheenaiheita. Virittävän valistuksen näkökulmasta yksittäiset valistuskampanjat tulisi ymmärtää pitkällä aikajänteellä: yksilöiden asenteet muuttuvat laajasti vasta yleisemmän kulttuurisen muutoksen seurauksena. Matti Piispan (1999, 9) mukaan:

*”Yksittäiset valistusteot tulee nähdä pisaroina, jotka yksinään ja välittömästi eivät saa aikaan juuri mitään näkyvää, mutta jotka yhdessä lukemattomien muiden pisaroiden kanssa voivat pidemmän ajan kuluessa muodostaa suuren virran, joka muo-
vaa suomalaista päihdemaisemaa uuteen uskoon”.*

Hankkeen kulttuurisen tason vaikuttamistoimintaa ohjasi Virtasen (1987, 32) ohjenuora, jonka mukaan alkoholivalistuksen ei pitä pyrkä käyttötapojen suoraan ohjaamiseen, vaan käyttötapoja ylläpitävien mekanismien – niin yksilöllisten, sosiaalisten kuin kulttuuristen – paljastamiseen. Painopiste on tällöin kysymyksissä kuten miksi käyttäydymme ja elämme tietyllä tavalla, mitkä voimat meitä liikuttavat ja millä tavalla voimme ottaa elämän ohjat omiin käsiimme.

Kulttuurisia muutoksia korostavan valistuskäsityksen taustalla on ajatus, että vallitseva kulttuuri (tai mielipideilmasto) asettaa reunaehdot myös sille, mikä ihmisten arjen valinnoissa on mahdollista tai toivottavaa (Piispa 1999, 10). Myös Geoffrey Rose (1992, 102) korostaa, että ei ole järkevää odottaa yksilöiden käyttäytyvän omasta vertaisryhmästään poiketen. Täten pelkästään pyrkimys muuttaa yksilön käyttäytymistä ei voi olla kovin tehokas keino pysyvien elämäntapa-muutosten aikaansaamiseksi. Rosen mukaan on syytä pyrkiä vaikuttamaan vallitseviin

käyttäytymisnormeihin sekä niihin olosuhteisiin, jotka vaikuttavat normien omaksumiseen.

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke pyrki toimimaan kohonneen riskin ehkäisystrategian mukaisesti (*terveysintressi*) kiinnittämällä huomiota suurkuluttajiin ja auttamaan heitä alkoholinkäytön itsehallinnassa. Toisaalta hanke pyrkii väestöstrategian mukaisesti vaikuttamaan koko kohderyhmään virittämällä keskustelua alkoholiasioista (*kulttuurinen intressi*). Väestöstrategiaa puoltaa monien tahojen kannattama näkemys siitä, että koko väestöön kohdistunut ja tehtävässään onnistunut vaikuttaminen aiheuttaa huomattavasti suurempia muutoksia kuin valistuksen kohdentaminen ainoastaan riskiryhmään (Rose 1988). Voidaan esittää, että koko väestö on yhteisesti vastuussa jakauman ”hännästä” (esimerkiksi alkoholin suurkuluttajista).

Opiskelijakulttuuri voidaan nähdä oman normistonsa omaavana järjestelmänä ja siten yksittäisen opiskelijan elämäntyylin osatekijät ovat näiden normien ohjailemia. Tällöin suotuisan kulttuurisen normiston aikaansaaminen on paras tapa jakauman äärilaidoilla esiintyvän ongelman vähentämiseksi. Yksilö- ja väestötason ehkäisystrategiat voidaan nähdä toisistaan erillisiä, mutta ei keskenään ristiriitaisina (Rose 1988, 329). Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke pyrki soveltamaan molempia edellä mainittuja ehkäisystrategioita.

2.2. Alkoholi, terveyden edistäminen ja opiskelijat

Yliopisto-opiskelijoiden alkoholinkäytön vähentämisstrategioista on olemassa lukuisia esimerkkejä kansainvälisessä kirjallisuudessa. Tässä luvussa esitellään joitakin keskeisiä suosituksia ja malleja lähestymistavoiksi, joita on sovellettu etenkin Yhdysvalloissa.

Yhdysvaltain kansallinen alkoholitutkimusinstituutti (National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism, NIAAA) on toteuttanut laajan hankkeen yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden alkoholinkäytöstä (NIAAA 2002a, 2002b, 2002c). Nelivuotiseen (1998–2002) hankkeeseen osallistui laaja joukko päihdealan tutkijoita, yliopistojen johtoa sekä opiskelijoita. Tavoitteena oli löytää opiskelijoiden alkoholinkäytön vähentämiseen keinoja, joiden toimivuudesta on olemassa kaikkein vankin tutkimusnäyttö. Hankkeen puitteissa tuotetut materiaalit, raportit ja työryhmien suositukset ovat ladattavissa verkkosivuilta (<http://www.collegedrinkingprevention.gov/>).

Asiantuntijat ovat suositelleet (ks. CAMH 1999), että nuorille suunnattujen ehkäisykampanjoiden tulisi välttää moralisointia. Kampanjoiden tulisi myös pyrkiä käsittelemään niitä syitä, joita ihmiset päihteiden käytölleen itse antavat. Täten käytölle koetut edut ja haitat tulisi ilmaista tasapuolisesti. Hyvin usein täysraittiuden ajaminen ehkäisyhankkeissa nähdään nuorten suunnalta epärealistisena ja tekopyhänä. Suosituksena on, että kohderyhmänä olevia nuoria otetaan mukaan hankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Joukkoviestintään hyödyntävät kampanjat voivat lisätä tietoa, mutta eivät vaikuta useimpien tutkimusten mukaan suoraan asenteisiin ja käyttäytymiseen. Tehokkaimmaksi joukkoviestinnän toimintatavaksi on arvioitu ns. agenda setting, eli päihdeasioiden ja niihin liittyvien ongelmien nostaminen julkiseen keskusteluun sekä ihmisten tietoisuuteen. (CAMH 1999.)

Ehdotonta päihteettömyyttä ja nollatoleranssia ajavien lähestymistapojen vaikuttavuudesta ei ole tutkimusnäyttöä. Päihteettömyyteen perustuvat lähestymistavat houkuttelevat usein niitä, jotka ovat omaksuneet päihteettömän elämäntavan itselleen jo aikaisemmin. Laajassa mielessä ehkäisyohjelmien tavoitteiden tulisi olla realistisia, jolloin pääpaino on haittojen vähentämisessä eikä käytön täydellisessä lopettamisessa. Nuorten kanssa vaihtoehtoisen ja päihteettömyyteen perustuvan toiminnan tukeminen ja lisääminen voi olla tehokas toimintatapa, mutta tällöinkin päähuomio on toiminnassa eikä sen päihteettömässä luonteessa. (CAMH 1999.)

Sosiaaliset normit

Sosiaaliset normit ymmärretään usein ihmisten elämää ohjaaviksi periaatteiksi, joiden mukaan määritty toivottavaksi ja hyväksyttäväksi koettu käyttäytyminen. Normeilla tarkoitetaan myös tietyn ryhmän tai yhteisön kaikkein tavanomaisinta käyttäytymistapaa. Tutkimukset osoittavat, että kaikkein eniten omaksuttuihin normeihin vaikuttaa yksilön oma vertaisryhmä. Pääsääntöisesti kaikkien tiettyyn ryhmään kuuluvien alkoholin kokonaiskulutus kasvaa jos vertaisryhmän normina on humalahakuinen juominen. (Perkins 2003.)

Opiskelijoiden alkoholinkäyttöön ja juomatapoihin on pyritty vaikuttamaan juuri sosiaalisten normien kautta. Sosiaalisten normien lähestymistapa lähtee perinteisesti oletuksesta, jonka mukaan opiskelijoiden käsitys oman vertaisryhmänsä alkoholin kulutuksesta on harhainen ja vääristynyt ylöspäin. Opiskelijat siis olettavat muiden juovan enemmän alkoholia kuin he todellisuudessa juovat. Samalla syntyy helposti vääristynyt käsitys oman vertaisryhmän ja yhteisön alkoholinkäyttöön liittyvistä normeista. (Perkins 2003.)

Sosiaaliin normeihin on pyritty vaikuttamaan korjaamalla käsityksiä vertaisryhmän alkoholin kulutuksesta. Perusajatuksena on totuudenmukaisen kuvan välittäminen vertaisryhmän kuluttamista alkoholimääristä. Lähestymistavalla on pyritty antamaan myönteinen viesti, jonka mukaan suurelta osin opiskelijoiden normit suhteessa alkoholiin edustavat vastuullisuutta ja kohtuukäyttöä.

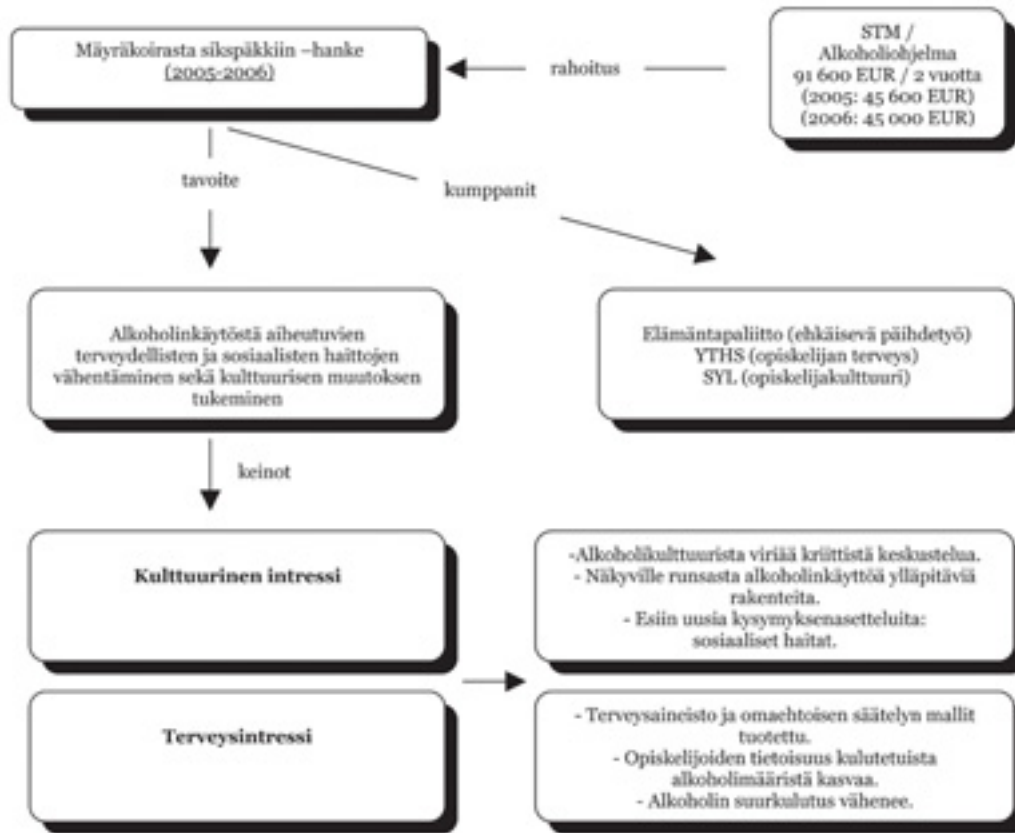
Sosiaalisten normien interventioita on toteutettu muun muassa julkaisemalla tutkimukseen pohjaavaa tietoa alkoholinkäyttömääristä uusien opiskelijoiden orientaatiotilaisuuksissa, opiskelijalehdissä, radio-ohjelmissa, teemaluennoilla, julistekampanjoissa sekä erilaisissa opiskelijatapahtumissa. Sosiaaliin normeihin perustuvia opiskelijoille suunnattuja kampanjoita on arvioitu ja tulokset ovat olleet lupaavia. Tutkimuksiin rajattujen opiskelijaryhmien alkoholin suurkulutuksen on havaittu vähentyneen jopa 20 prosenttia lyhyessä ajassa. On kuitenkin huomautettu, että toteutetut arvioinnit ovat alttiita menetelmälliselle kritiikille. (NIAAA 2002c, 12.)

Yhteisöllisyyden on usein osoitettu edistävän terveyttä. Opiskelijoiden yhteisöllisyys on usein voimakasta, vaikka siihen liittyisikin runsasta alkoholinkäyttöä. Kärjistetysti voidaan ajatella, että joissakin tilanteissa alkoholin kyllästyttämä yhteisöllisyys on parempi vaihtoehto kuin raitis yksinäisyys. Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen yhtenä tavoitteena oli tukea yhteisöllisyyttä, mutta samalla vaikuttaa mielipideilmastoon siten, ettei ryhmän normisto aja yksilöä käyttämään alkoholia vastoin omia alkuperäisiä aikomuksiaan.

Hankkeeseen liittyvät eettiset kysymykset olivat yleisesti ottaen yhteneviä muiden terveyttä edistämään pyrkivien hankkeiden kanssa. Ehkäisevän työn kohderyhmään kuuluu suuri joukko ihmisiä, joten hankkeen seuraukset jakautuvat suurelle ja pääsääntöisesti ei-alkoholiongelmaisella väestönosalle. Yksittäisen ihmisen itsemääräämisoikeus voi joutua ristiriitaan koko kohderyhmän huomioon ottavan hyötyetiikan kanssa. Hanke pyrkii välttämään toimintatavat, jossa ehkäisyä toteutetaan paternalisesti yhteisen hyvän nimissä antamatta yksilöille valinnanvapautta.

Hankkeen eettiseksi lähtökohdaksi määriteltiin yksilön autonomian kunnioittaminen. Hanke pyrki antamaan tietoa ja välineitä, joiden avulla opiskelija kykenee päättämään tietoisemmin omasta alkoholinkäytöstään.

3. TAVOITTEET – KULTTUURINEN INTRESSI JA TERVEYSINTRESSI

Kulttuurisen intressin pyrkimyksenä oli muuttaa opiskelijakulttuuria kohti alkoholin hallittua ja haitattomampaa käyttöä. Tavoitteena on ollut lisätä alkoholia käyttävien opiskelijoiden tietoisuutta omasta juomisestaan ja vahvistaa mielikuvia hallitusta alkoholinkäytöstä. Hanke pyrki tuomaan alkoholinkäytön yhteisölliseen tarkasteluun virittämällä keskustelua alkoholin asemasta opiskelijakulttuurissa.

Ensisijaisesti kulttuurista intressiä toteuttaneet prosessit:

- Logo- ja yleisilmekilpailu
- 10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista (esite, lehti-ilmoitukset, pöytäkolmio)
- Perjantai-juliste
- Myönte-lehden teemanumero
- Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle
- Ylioppilaskuntatoimijoiden koulutukset
- Opiskelijatapahtumiin osallistuminen
- Lehtiartikkelit

Kulttuurinen-intressi	Tavoite	Arviointi
Pitkä aikajänne	Saada näkyville runsasta alkoholin-käyttöä ylläpitäviä yhteisöllisiä rakenteita. Virittää korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa kriittistä keskustelua vallitsevasta alkoholikulttuurista, jota kautta haitattomampaa käyttöä tukevat asenteet saavat aidosti jalansijaa.	Pitkän aikavälin vaikuttavuusarvion sijasta kuvataan hankkeen aikaansaaman viestinnän näkyvyyttä ja vastaanottoa. Viestinnän kautta arvioidaan hankkeen merkitystä kulttuurisen keskustelun virittäjänä. Viestinnällistä osuutta tarkastellaan asiantuntijoiden paneeliarvioinnissa.
Lyhyt aikajänne	Levittää hankkeen tuotokset tehokkaasti kohderyhmälle. Saada viestintäkanaviin kriittistä ja virittävää aineistoa, joka tavoittaa suuria opiskelijajoukkoja. Luodaan uusia kysymyksenasetteluita muun muassa nostamalla esiin alkoholin aiheuttamia sosiaalisia haittoja ei-moralisoivassa sävyssä.	Prosessiarviointi materiaalin levikistä. Seurataan opiskelijamedioita. Tarkkaillaan miten hankkeessa tuotetut keskustelunavaukset nousevat esille ja millaista jatkokeskustelua ne saavat aikaan.

Terveysintressin pyrkimyksenä oli perustietojen tarjoaminen alkoholista ja sen terveysvaikutuksista. Hankkeessa tuotettiin opiskelijan elämäntilanteen huomioon ottavaa terveysaineistoa, joka tuki suurkuluttajien omia pyrkimyksiä (annospäiväkirja ja opiskelijoiden bileopas). Terveysmateriaalin tuottamisen lisäksi hankkeessa koulutettiin YTHS:n terveydenhoitajia mini-intervention käyttöön. Lisäksi hanke pyrki tukemaan paikallista yhteistyötä terveydenhuollon, ehkäisevän päihdetyön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta relevanttien toimijoiden kanssa.

Ensisijaisesti terveysintressiä toteuttaneet prosessit:

- Annospäiväkirja (taskukalenteri ja ylioppilaskalenterien ilmoitukset)
- YTHS:n henkilökunnan ammattilaiskoulutukset (puheeksiotto ja mini-interventio)
- Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle (myös kulttuurinen intressi)

Terveys-intressi	Tavoite	Arviointi
Pitkä aikajänne	Kasvattaa opiskelijoiden tietoisuutta omasta juomisestaan ja sen terveydellisistä ja sosiaalisista ulottuvuuksista. Alkoholin kertakäytön riskirajat ylittyvät yhä harvemmin. Opiskelijoiden alkoholinkäyttö vähenee.	Seurataan yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimuksen tuloksia alkoholinkäytön osalta. Seuraava aineisto kerätään vuonna 2008. Verrataan opiskelijoiden alkoholinkäytön muutoksia muuhun väestöön. Seurataan myös muita relevantteja opiskelijoiden hyvinvointitutkimuksia.
Lyhyt aikajänne	Saada terveysaineisto sekä omaehtoisen säätelyn mallit tehostetusti ja opiskelijoiden elämäntilanteeseen soveltaen kohderyhmän ulottuville.	Tuotetun materiaalin opiskelijalähtöisyys testataan kohderyhmällä. Kuvataan olemassaolevaa aineistoa ja palveluiden käyttöä määrällisillä ja laadullisilla mittareilla (koulutukset, teemapäivät, materiaalin levikki). Hankkeen tuotoksista kerätty palaute raportoidaan loppuarvioinnissa.

Hankkeen prosesseja luokiteltaessa on hyvä huomioida, että kulttuurinen intressi ja terveystintressi ovat luonnostaan päällekkäisiä. Tämän vuoksi prosessien jakaminen selkeästi kulttuurista intressiä ja terveystintressiä toteuttaviin ei ole mahdollista yksiselitteisellä tavalla. Esimerkiksi annospäiväkirjojen voi nähdä toteuttavan sekä terveystintressiä että kulttuurista intressiä: keskustelua alkoholin kulttuurisesta asemasta voi herätä ilman, että annospäiväkirjoja varsinaisesti käytettäisiin kulutettujen annosten kirjaamiseen.

4. MÄYRÄKOIRASTA SIKSPÄKKIIN -HANKKEEN PROSESSIT

Hankkeen toiminnot esitellään tässä luvussa ensin kuvaamalla hankkeen prosessin synty ja sen tuotokset. Tämän jälkeen prosessi arvioidaan pääasiassa palautekyselyiden kautta saadun tiedon pohjalta. Prosessikohtaisen arvioinnin tehtävä on kuvata mahdollisimman tarkasti mitä hankkeessa tehtiin, millaisen vastaanoton toiminta sai ja mitä käytettävissä olevilla resursseilla saatiin aikaan käytännön tasolla.

Maailmanterveysjärjestö WHO on antanut suosituksia terveyden edistämishankkeiden arvioinnista (WHO, 1998). WHO:n mukaan hankkeiden arvioinnissa huomio tulisi kiinnittää sekä hankkeen prosesseihin että saavutettuihin tuloksiin. Kvantitatiivisen menetelmin toteutetut satunnaistetut tutkimusasetelmat ovat WHO:n suosituksen mukaan usein menetelmällisesti epäsoivia, harhaanjohtavia ja toteutukseltaan kalliita, kun tarkoitus on arvioida laajempia terveyden edistämishankkeita.

Terveyden edistämistoimien arvioinnissa tulisi pyrkiä soveltamaan kirjavia tiedonkeruu- ja arviointimenetelmiä, joiden mielekkyys on selvitetty laajemman kokonaisuuden kannalta. Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeessa koimme prosessikohtaisen arvioinnin yhdistämisen yleisempään hanketoimintojen kuvailuun hyvänä menetelmänä onnistumista mitattaessa.

Hankkeen elinkaari lyhyesti

1. vuosi /kevät

- Projektikoordinaattori palkattiin ja ohjausryhmä järjestäytyi.
- Projektia esiteltiin ylioppilaskuntien toimijoille SYL:in koulutustilaisuuksissa, keskustelu käytännön toteutusmuodoista.
- Organisoitiin hankkeen osatoiminnot: perustettiin suunnittelutiimit ja laadittiin toimintasuunnitelma.
- Etsittiin ja rekrytoitiin sisällöntuottajat ja asiantuntijat.
- Järjestettiin 1. ammattilaiskoulutus YTHS:n terveydenhoitajille.

1. vuosi /syksy

- Käynnistettiin tiedotus yhteistyökumppanien verkostoissa.
- Tuotettiin hankkeen perustietoaineisto ja testattiin sen opiskelijaryhmillä.
- Hyödynnettiin materiaalia erilaisissa opiskelijatapahtumissa.
- Järjestettiin koulutuksia opiskelija-aktiiveille.
- Järjestettiin 2. ammattilaiskoulutus YTHS:n terveydenhoitajille.

2. vuosi /kevät

- Mayris.fi verkkosivusto valmistui
- Verkkosivuston markkinointi YTHS:n ja SYL:n valtakunnallisten verkostojen kautta lisäksi lehdistötiedote.
- Bileopasta suunniteltiin.
- Tuotettua materiaalia esiteltiin erilaisissa koulutuksissa sekä ylioppilaskuntien ja YTHS:n tilaisuuksissa.
- Jatkettiin paikallista yhteistyötä itsehallintapalvelujen kehittämiseksi.
- Järjestettiin 3. ammattilaiskoulutus YTHS:n terveydenhoitajille.

2. vuosi /syksy

- Bileopas valmistui, markkinoitiin opasta YTHS:n ja SYL:n valtakunnallisten verkostojen kautta.
- Hanketta ja tuotettua materiaalia esiteltiin ylioppilaskuntien ja YTHS:n tilaisuuksissa.
- Hanketta esiteltiin seminaareissa ja koulutuksissa.
- Kerättiin palaute ohjausryhmältä (Fettermanin itsearviointi).
- Kerättiin palaute YTHS:n ja SYL:n toimijoilta.

4.1. Logo- ja yleisilmekilpailu

Huhtikuussa 2005 järjestettiin suunnittelukilpailu, jonka tarkoituksena oli löytää Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeelle logo ja yhtenäinen visuaalinen yleisilme. Kilpailusta tiedotettiin ylioppilaskuntien verkkosivuilla ja sähköpostilistoilla. Viimeiseen jättöpäivään mennessä kilpailuun osallistui 19 työtä, joista palkittiin kolme parasta sekä annettiin yksi kunniapalkinto. Kilpailu toimi samalla hankkeesta ylioppilaskuntiin ylioppilaskuntien toimijoille ja jäsenistölle tiedottavana viestintänä. Tiedusteluja kilpailusta ja kilpailuun osallistuneita töitä tuli kaikkialta Suomesta.

SYL:in ja YTHS:n toimijoille toteutettiin vuoden 2006 syksyllä erilliset, mutta keskenään lähes samanlaiset kyselyt Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaaleista ja onnistumisesta. YTHS:n kyselyssä kyseltiin lisäksi hankkeen järjestämistä terveydenhoitajille suunnatuista ammattilaiskoulutuksista.

Taulukko 3. Hankkeen graafisen ilmeen ja puhuttelutyylin arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Hankkeen graafinen yleisilme ja puhuttelutyyli						
Kysymykseen vastanneet: YTHS :53						
SYL: 59						
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	0%	2%	26%	55%	17%
		0	1	14	29	9
SYL	huono	5%	9%	24%	52%	10%
		3	5	14	31	6

Molemmissa kyselyissä hankkeen graafinen yleisilme ja puhuttelutyö saivat positiivista palautetta. SYL-kyselyyn vastanneista 63 % piti hankkeen graafista yleisilmettä ja puhuttelutyötä yleisesti hyvänä tai erinomaisena. Avokommenteissa hankkeen yleisilmettä pidettiin yleisesti hyvänä; hauskana ja pirteänä sekä omaleimaisena. Hankkeen yleisilmeen yhtenäisyyttä kiiteltiin. Avokommentteja ylioppilaskuntien toimijoille suunnatusta kyselystä:

“Rento, helposti lähestyttävä, ei liian valistava, vähän syyllistävä, ei riittävän informatiivinen, kohderyhmä epäselvä.”

“Hyvä lähtökohta: ei tuomitseva ja osoitteleva vaan hauska ja positiivinen ja enemmänkin yleiseen kuin yksilölliseen keskittyvä.”

YTHS:n henkilökunnalle suunnatussa kyselyssä (n= 59) hankkeen graafista yleisilmettä ja puhuttelutyötä piti yleisesti hyvänä tai erittäin hyvänä jopa 72 % vastanneista, eli vielä suurempi määrä kuin ylioppilaskuntien vastaajista. Avokommenteissa hankkeen yleisilmettä pidettiin erottuvana ja yhtenäisenä, toisaalta punainen väri kyllästytti ja avaruusoliota muistuttava hahmo oli herättänyt ajattelemaan.

Opiskelijoilta saatu suullinen palaute hankkeen yleisilmeestä erilaisissa tapahtumissa oli positiivista. Ihmiset pitivät hankkeen punaisesta, erottuvasta ilmeestä ja hahmosta, joka eri materiaaleissa esiintyy.

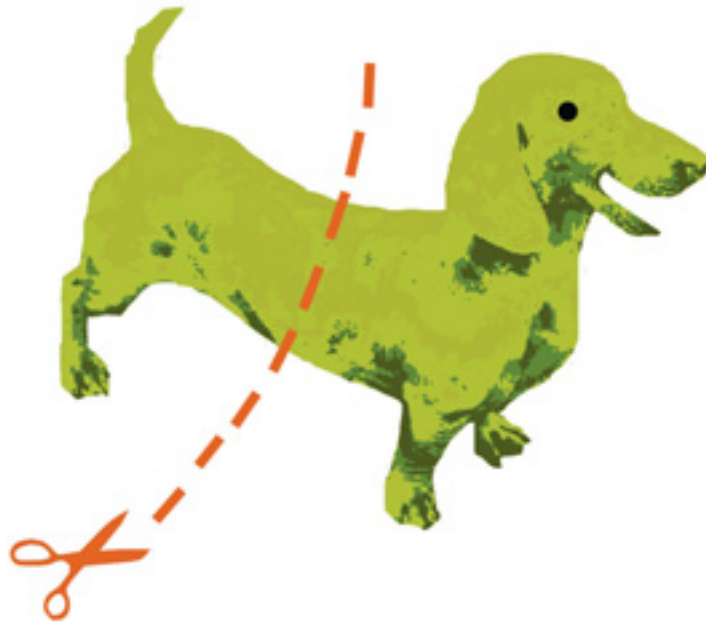
Logokilpailun 1. sija. Eija Vierimaa

Logokilpailun 2. sija. Teemu Sirviö

Logokilpailun 3. sija. Leea Simola

Logokilpailun kunniaininta: Esa Aaltonen

4.2. SOSIAALISEN VASTUUN KYMMENEN KYSYMYSTÄ

Alkoholin aiheuttamia sosiaalisia haittoja arvioiva testi laadittiin mukaillen Maailman terveysjärjestö WHO:n ”*Kymmenen henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä*” -testiä. Sosiaalisen vastuun testiä ideoitiiin kesä-heinäkuussa 2005 yhteistyössä tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoiden kanssa. Opiskelijat ideoivat pienryhmissä sopivia kysymyksiä. Ryhmät tuottivat viitteitä siitä, millaisia kysymysten tulisi olla ja lupautuivat kommentoimaan lopputuotetta sähköpostitse. Lopukommentteja saatiin neljäsosalta tapahtumaan osallistuneista. Lopullinen testi julkaistiin nimikkeellä ”*10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista*”.

Testi pyrkii herättelemään ajatuksia alkoholinkäytön sosiaalisista seurannaisvaikutuksista. Näkökulman taustalla on havainto, että nuorten juomista säätelevät vahvasti sosiaalisuuteen kietoutuvat arvot, eivätkä esimerkiksi terveyteen liittyvät ihanteet. Ainoastaan terveysperusteisiin nojaava viestintä ei tämän vuoksi kykene herättämään kriittistä keskustelua alkoholin kulttuuri-sesta asemasta.

”- Jos ohjelmat eivät muotoudu dialogissa kohderyhmän arvojen kanssa, ne saattavat tuottaa vaikeita sivuvaikutuksia. Jos niissä esimerkiksi sivuutetaan juomisen sosiaaliset mekanismit ja painotetaan kohderyhmälle vieraita ihanteita, ne saattavat pikeminkin lisätä alkoholin kulttuurista voimaa me-hengen luojaan kuin vähentää juomista.” (Törrönen & Maunu 2005, *Yhteiskuntapolitiikka* 3/2005)

Terveyden edistämisen keskus arvioi sosiaalisen vastuun kymmenen kysymystä myönteisesti ja testi sai vuoden 2005 lopussa oikeuden käyttää merkintää ”Terveyden edistämisen keskus ry:n arvioima”. Arvioinnissa muun muassa todetaan:

”Luultavasti testi muodostuu menestykseksi. Ensinnäkin se ottaa esille suomalaisen alkoholikulttuurin ”klassisia” ongelmia: juomaan painostamisen, raittiuden ihmettelemisen, liiallisen kertakäytön, sössöttämisen. Kettil Bruun tutkijakumppaneineen kiteytti jo vuosikymmeniä sitten suomalaisen juomiskulttuurin yhdeksi julki-lausumattomaksi normiksi sen, että et saa juoda vähemmän kuin muut seurueessa. Ilmeisesti normi ja muutkin mainitut ”klassisuudet” ovat edelleen voimissaan myös opiskelijapiireissä, ja testillä on siis kulttuurista kaikupohjaa.”

Lisäksi testin arvioinnissa kiitellään sitä, että se soveltuu ohjelmanumeroksi esimerkiksi illanviettoihin, joissa sen leikinomainen käyttö voi auttaa testin viestien perillemenoaa ja se voi samalla virittää hyvää keskustelua. Lisäksi arvioitsijoiden mielestä: ”*Kyselyesite on mainio tuote, se on arjen ja juhlan sosiaalisia rakenteita paljastava etnometodi*”. Arviointilausekkeeksi tuotteesta Terveyden edistämisen keskus on antanut seuraavan: ”*Hyvin eri tilanteissa toimiva sopivan kokoinen testi alkoholinkäytöstä.*”

Testiä ei ole ajateltu tieteelliseksi ja tarkaksi mittausvälineeksi vaan sen pääasiallinen tarkoitus on herättää yleisellä tasolla ajattelemaan kuinka laajoja vaikutuksia alkoholinkäytöllä on lähiympäristöön ja muihin ihmisiin.

Sosiaalisen vastuun testistä on tuotettu seuraavia materiaaleja:

- *Suomenkielinen esite* jaettavaksi YTHS:n eri toimipisteille ja ylioppilaskuntiin alkuvuodesta 2006 (painos 40 000).
- *Pöytäkolmio suomeksi ja ruotsiksi* Sosiaalisen vastuun kymmenestä kysymyksestä laadittiin kolmion mallinen ständi, joka soveltuu esimerkiksi opiskelijaruokaloiden ja -kahviloiden pöydille (painos 5000 suomeksi ja 1000 ruotsiksi).
- *Lehti-ilmoitukset ylioppilaskuntien lehdissä* Sosiaalisen vastuun -testin lehtiversio ilmestyi hankkeen aikana yhdeksässä ylioppilaslehdessä, joiden yhteenlaskettu levikki on 107 200.
- *Ruotsinkielinen esite* (painos 1000).
- *Englanninkielinen esite* syksyllä 2006 (painos 1000).

Lisäksi sosiaalisen vastuun testi ilmestyi Elämäntapaliiton Myötaote-lehden Mäyräkoirasta sikspäkkiin -teemanumerossa syyskuussa 2005 sekä STM:n Opiskeluterveydenhuollon oppaassa syksyllä 2006 (STM:n julkaisuja 2006:12).

SYL:n toimijoille tehdyssä kyselyssä ”10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholin käytöstä” -testiä piti ehdottomasti suurin osa vastanneista hyvänä tai erittäin hyvänä (68 %), neljäsosan pitäessä sitä keskinkertaisina. Kommentteja tai kehitysideoita mainittiin useasti (5 kertaa). Kysymyksiä pidettiin hyvinä ja osuvina. Grafiikkaa kehuttiin ja haukuttiin, usein molempia samoissa kommentteissa.

”Erittäin hyvä, sillä kiinnittää huomiota erityisesti siihen, miten juominen vaikuttaa ympärillä oleviin ihmisiin. Yleensä alkoholikyselyt keskittyvät siihen, juoko liikaa vai ei.”

”Materiaali poikkeaa mukavasti muista näkemistäni alkoholin käytön haittoja koskevista esitteistä. Sosiaalisten haittojen esille tuonti on kampanjan suurimpia ansioita.”

Kaksi kommentoijaa kertoi käyttäneensä sosiaalisen vastuun kymmentä kysymystä tuutoreiden kanssa ja lehtinen oli toiminut oikein hyvin keskustelun herättäjänä opiskelijoiden alkoholikulttuurista. Vastaajista kaksi kiittelikin sitä, että testi on nimenomaan kiinni opiskelijakulttuurissa:

“Käytimme kysymyksiä tuutorileirillä ja kysymykset saivat ainakin tuutorit pohtimaan opiskelijakulttuuria ja alkoholinkäyttöä. Kysymykset ovat kiinni opiskelijoiden todellisuudessa, mikä on hyvä.”

Muutamien mukaan testi on kuitenkin suunnattu suurkuluttajille, eräs ehdotti parannusehdotuksena, että vastausvaihtoehdoissa tulisi olla “kerran kuussa” ja “kerran viikossa” – vaihtoehtojen välissä vähintäänkin mahdollisuus vastata “2 kertaa kuussa”. Testistä esitettiin myös kritiikkiä:

“Tulostaulukko ei ole kovin informatiivinen, kategoriat ovat itsestään selviä ja niitä ei avata mitenkään.”

“Rennon tyylin hakeminen on mennyt jopa vähän yli. Helposti lähestyttävä kuitenkin, tulee syyllinen olo kun vastaa kysymyksiin, mikä on ihan hyvä asia.”

YTHS:llä piti ehdottomasti suurin osa kyselyyn vastanneista sosiaalisen vastuun testiä hyvänä tai erittäin hyvänä (79 %). Vain 18 % vastanneista piti sitä keskinkertaisena. Avovastauksissa testiin mainittiin pari kertaa se, että testi sopii hyvin nuorille ja herättää pohtimaan alkoholinkäyttöä. Testiä kritisoiitiin siitä, että kyselyn puhuttelutyylillä on liian pääkaupunkikeskeinen, minkä tarkoitusta ei sen enempää eritelty ja eräs vastaajista ei tiennyt kenelle henkilökohtaisesti voisi sosiaalisen vastuun testiä antaa, mutta sitä olisi hänen mielestään hyvä jakaa yleisesti. Yksi vastanneista toivoi lisäksi kysymystä humalassa sattuneista tapaturmista. Eräs vastanneista piti kyselyä parhaana aiheeseen liittyvänä oheismateriaalina, mitä hän oli missään nähnyt:

“PARAS oheismateriaali mitä on tullut tästä aiheesta, vuosia jo olen miettinyt miten ihmiset saisi ITSE miettimään omaa toimintaansa.”

Taulukko 4. Kymmenen henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä -testin arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Sosiaalisen vastuun testi ”Kymmenen henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä”						
Kysymyksen vastanneet: YTHS :56 SYL: 60						
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	0%	4%	18%	52%	27%
		0	2	10	29	15
SYL	huono	3%	3%	25%	47 %	22 %
		2	2	15	28	13

Alkoholinkäyttösi vaikutus lähiympäristöösi

Laske valitsemiesi vaihtoehtojen pisteet yhteen, niin saat oman pistemääräsi.

- 0-7** vähäinen, jopa olematon vaikutus
- 8-10** hieman vaikutusta
- 11-14** selkeästi havaittava vaikutus
- 15-19** suuri vaikutus
- 20-40** erittäin suuri vaikutus

Jos sait testissä korkeita pisteitä, sinun saattaa olla hyvä pohtia alkoholinkäyttösi vaikutuksia lähiympäristöösi. Ovatko vaikutukset kohtuuden rajoissa vai vaivaantuuko lähiympäristösi alkoholinkäytöstäsi? Oletko tyytyväinen tilanteeseen vai haluatko muuttaa alkoholinkäyttöön liittyviä tottumuksiasi?

Lisätietoja alkoholista löydät verkko-osoitteesta www.taiolaji.fi ja www.yths.fi.

Tällä testillä saat tietoa siitä, missä määrin alkoholinkäyttösi vaikuttaa lähiympäristösi.

1.

"Hei, ottaisit ny vielä, mä vaikka tarjoon?"

Oletko painostanut tai yllyttänyt ketään (täysin avoimesti tai piilotellummin) juomaan alkoholia?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

3.

"Mul on nyt tosi pula, pystytkö lainaamaan vähän rahaa?"

Oletko pyytänyt/huijannut ystäviltäsi tai vanhemmiltasi rahaa esim. opiskelukuluihin, ruokaan tai vaatteisiin, ja todellisuudessa käyttänyt rahat alkoholiin?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

5.

"Pitäsköhän sun lähtee kotiin?"

Oletko juonut juhlissa itsesi siihen pisteeseen, että selvemmit ystäväsi ovat olleet huolissaan sinusta (esim. kuljettaneet kotiisi nukkumaan)?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

2.

"Kyl sä tiedät sen tyypin, joka..."

Oletko avautunut muiden ihmisten henkilökohtaisista asioista tavalla, joka kaduttaa ja jota et olisi tehnyt selvin päin?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

4.

"Oho, hups..."

Oletko tarvellut yhteistä tai muiden ihmisten omaisuutta humalassa, ja siten aiheuttanut taloudellisia tai muita menetyksiä muille kuin itsellesi?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

6.

"Täh, mikset sä dokaat!?"

Oletko kysynyt raittiilta ihmiseltä onko hän raskaana/autolla/ lääkekuurilla/uskossa tai tivannut muuta selitystä juomattomuuteen?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

7.

"Hei, lähtisit juomaan yhdet?"

Oletko houkutelut kaveriasi "yksille" humaltumistarkoituksessa?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

8.

"Älä nyt taas oo tollanen..."

Kuinka usein olet riidellyt ystäväsi tai seurustelukumppanisi kanssa humalassa?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

9.

"On sitä tullu vähän sanomista..."

Ovatko kaverisi maininneet, että olit humalassa rasittava?

- 0 eivät koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

10.

"Ehkä voisit vähän miettiä..."

Onko joku läheisesi ollut huolissaan alkoholinkäytöstäsi ja ehdottanut että vähentäisit juomista?

- 0 ei
- 1 on, mutta ei viimeisen vuoden aikana
- 2 kyllä, viimeisen vuoden aikana

4.3. Annospäiväkirja

Alkoholin kohtuukäytön tavoittelussa hyväksi havaittu menetelmä on kulutettujen alkoholianosten tarkkailu annospäiväkirjan avulla. Myös Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeessa kehitettiin hankkeen yleisilmeeseen sopiva annospäiväkirja, johon opiskelija voi merkitä yhdelle riville alkoholinkäytön vähentämisen tavoitteet annosmäärinä ja toiselle riville todellisuudessa toteutuneen alkoholin kulutuksen eri viikonpäivinä. Näin on helppo tarkkailla asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Annospäiväkirjasta julkaistiin:

- *Taskukokoinen versio* kannettavaksi esimerkiksi lompakossa (painos 33 000).
- *Ylioppilaskalenterit*. Kiinteänä osana kalenteria julkaistavat juomapäiväkirjat olivat projektin pilottihanke, johon osallistui seitsemän ylioppilaskuntaa. Annospäiväkirja julkaistiin noin 75 000 kalenterissa syksyllä 2005. Ylioppilaskalentereiden käyttäminen oli erinomainen keino tavoittaa kohderyhmä: kalenteri jaetaan kaikille opiskelijoille lukuvuoden alussa.

Annospäiväkirjaa piti YTHS:lle tehdyssä kyselyssä suurin osa vastanneista hyvänä tai erittäin hyvänä (yhteensä 76 %) ja seuraavaksi suurin osa (22 %) piti sitä keskinkertaisena. Huonona sitä ei pitänyt kukaan ja melko huonona sitä piti ainoastaan 2 % vastanneista. Verrattaessa vastauksia ylioppilaskuntien toimijoiden vastauksiin voidaan huomata, että YTHS:n henkilökunta antoi huomattavasti parempaa palautetta annospäiväkirjalle kuin mitä ylioppilaskuntatoimijat. Ylioppilaskuntien vastauksissa annospäiväkirjaa piti suurin osa vastanneista hyvänä tai erittäin hyvänä (yhteensä 51 %) ja seuraavaksi suurin osa (31 %) piti sitä keskinkertaisena. Kuitenkin annospäiväkirjaa piti melko huonona 15 % ja erinomaisena tätä pienempi määrä, eli 14 %.

Voidaan olettaa, että annospäiväkirja on tutumpi ja sopivampi alkoholivalistuksen muoto lääketieteellisesti maailmaa katseleville terveydenhoidon ammattilaisille. Toisaalta YTHS:läiset suhtautuivat myös sosiaalisen vastuun kymmeneen kysymykseen myönteisemmin kuin ylioppilaskuntien edustajat, vaikka hekin suhtautuivat niihin hyvin myönteisesti.

Taulukko 5. Annospäiväkirjan arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Annospäiväkirja						
Kysymykseen vastanneet: YTHS: 55		SYL: 59				
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	0 % 0	2% 1	22% 12	51 % 28	26 % 14
						erittäin hyvä
SYL	huono	3% 2	15% 9	30% 18	37 % 22	14 % 28
						erittäin hyvä

YTHS:n kyselyn avokommenttikohdissa oli hyvin niukasti vastauksia. Muutenkin YTHS:läiset kommentoivat kirjoittaen huomattavasti niukemmin kuin ylioppilaskuntalaiset. YTHS:n kyselyssä eräässä annospäiväkirjaa ruotivassa avovastauksessa kiiteltiin sitä, toisessa moitittiin sekavaksi. Eräs toivoi annospäiväkirjoja olevan runsaasti jaossa terveysasemien odotustiloissa ja kolmas kyseli, miksi sitä ei ole ruotsiksi. Vastaajat osoittivat näin, että tiedotus ei ole YTHS:n suuntaan toiminut täydellisesti, koska annospäiväkirjaa oli saatavilla myös ruotsiksi ja terveysasemat ovat voineet tilata materiaaleja projektikoordinaattorilta niin, että niitä riittäisi aulassa jaettaviksi.

SYL:n kyselyn avovastausten kommenteista suurin osa (5 kpl) toisteli sitä, että käytännössä annospäiväkirja on vaikea: sitä ei muista käyttää silloin kun juo.

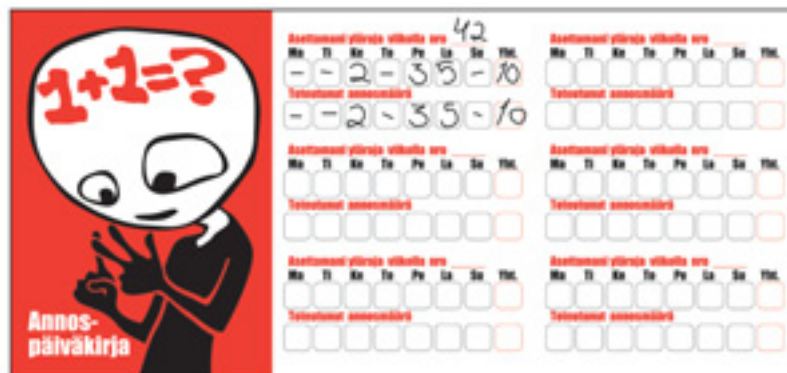
“Melko tavanomainen ratkaisu, käyttö oletettavasti melko vähäistä.”

“Sopivan kokoinen taskuun tai lompakkoon laitettavaksi. Pienestä koosta huolimatta informatiivinen ja selkeä. Ideana hyvä seurata omaa juomista, mutta kuka oikeasti täyttää...”

Annospäiväkirjaa kiiteltiin siitä, kuinka se herättää oman alkoholinkäytön tarkkailuun ja monet olivat sitä käyttäneetkin, toiset ilman “tavoiterajaa” vain seuratakseen kuinka paljon todellisuudessa käyttävät alkoholia.

“Käytin sitä yli puoli vuotta joka päivä, oli tosi opettavaista. Asettamani ylärajasaraketta en käyttänyt koskaan, koska en käyttänyt annospäiväkirjaa alkoholinkäytön vähentämiseksi, vaan yksinkertaisesti itsetuntemuksen lisäämiseksi.”

Eräs vastaaja näkikin vähentämisen tavoitteeksi asetettavan alkoholiannoksen määrän toimivan tarkoitustaan vastoin: eli kannustaen juomaan vielä sen yhdenkin, jonka on ikään kuin tavoitteekseen asettanut. Toisen vastaajan mukaan annospäiväkirja on tavoitteiltaan ristiriidassa projektin pääsanoman eli alkoholin sosiaalisten vaikutusten kanssa, koska siinä painotetaan alkoholiannosten määriä, eikä alkoholinkäytön sosiaalista puolta.

4.4. Perjantai-juliste

Päihdeaiheista ”Perjantai”-julistetta on levitetty YTHS:n toimiasemille sekä yliopistokampuksille. Ideana oli, että juliste tuo humoristisesti ja saarnaamatta esille projektin sanomaa. Samalla julisteista tulisi opiskelijoille tutuksi tuleva brändi, jota he haluaisivat kiinnittää omien juhlatilojen sienille. Suomenkielisiä julisteita on painettu 2 000 kappaletta ja ruotsinkielisiä 1 000 kappaletta. Julistetta on saatu levitettyä hyvin ylioppilaskuntiin ja YTHS:n toimipisteisiin. Lisäksi sitä on viety mm. Helsingin yliopiston opiskelijaliikunnan tiloihin.

Taulukko 6. Perjantai-julisteen arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Perjantai-juliste						
Kysymykseen vastanneet: YTHS :54		SYL: 60				
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	9% 5	24% 13	28% 15	33% 18	6% 3
SYL	huono	8% 5	23% 14	22% 13	38% 23	8% 5

YTHS:lle ja SYL:lle suunnatuissa kyselyissä jakautuivat mielipiteet julisteen osalta tasaisesti min kuin sosiaalisen vastuun testin tai annospäiväkirjan osalta, vaikka edelleen suurin osa (YTHS:llä 39 % ja SYL:llä 47 %) piti julistetta hyvänä tai erittäin hyvänä, piti sitä keskinkertaisena YTHS:llä 28 % ja SYL:llä 13 % ja melko huonona YTHS:llä 24 % ja SYL:llä 14 %. Julisteesta pidettiin YTHS:llä vähemmän kuin ylioppilaskunnissa:

“Pidän kuvaa jotenkin kyseenalaisena. Niin kuin perjantaihin liittyisi pullot.”

SYL:in kyselyssä hankkeen yleisilmeeseen liittyneissä avovastauksissa juliste sai negatiivistakin palautetta, sitä pidettiin pelottavana, eikä tarpeeksi informatiivisena, juliste ei kerro suoraan, mistä on kyse. Kuitenkin voisi päätellä siitä, että yleisilmettä myös kiiteltiin kovasti, että julisteestakin on toisaalta myös pidetty. Juliste on yleensä se, mikä saa eniten näkyvyyttä.

YTHS:n kyselyssä juliste sai bileoppaan kanssa eniten avovastauksia. Avovastausten palaute oli suhteellisen negatiivista. Vain kaksi vastaajaa piti julistetta pelkästään positiivisena. Sen sijaan useiden vastaajien mielestä juliste ei avaudu tai puhuttele, se on kamala tai sitten herättää ajatuksia siitä, että muistetaan perjantaina sitten juhlia ja juoda. Juliste herättää monien vastaajien mielestä monenlaisia tunteita ja palautetta on saatu laidasta laitaan. Kuitenkin usean vastaajan mielestä juliste sopii nuorille.

“Yleisilme on pirteä, omaleimainen ja huomiota herättävä. Isopäisestä piirroshahmosta en kauheasti pidä, se muistuttaa mielestäni liikaa 80-luvun lastenohjelmia.”

“Erilainen kuin muut julisteet, vetoaa nuoriin.”

“Hauska, puhutteleva.”

Samalla voi kuitenkin huomioda, että suurin osa vastaajista piti julisteesta. Avovastauksia saatetaan saada huomattavasti enemmän kielteisesti kuin myönteisesti suhtautuvilta. Voidaan myös ajatella, että lääkärit ja terveydenhoitajat eivät ole hankkeen varsinaista kohderyhmää. Tosin olisi hyvä, että hekin levittäisivät hanketta asiallisesti eteenpäin opiskelijoille, jolloin olisi hyvä, että hekin pitäisivät materiaaleista. Voi kuitenkin olla, että juliste on ehkä liian raju terveydenhoitajille ja lääkäreille, kun taas monet opiskelijat pitävät siitä kovinkin paljon.

Lisäksi voidaan ajatella, että juliste on onnistunut viestinnällisessä tehtävässään: se on onnistunut nimenomaan herättämään huomiota, mikä oli sen tarkoituskin. Juliste on värikkäänä ja provosoivana jäänyt ihmisten mieliin ja siten levittänyt projektin tunnettavuutta.

4.5. Myötäte-lehden teemanumero

Elämäntapaliiton ”Myötäte”-lehti on ehkäisevän päihdetyön ajankohtaisia asioita, ihmisiä ja ilmiöitä käsittelevä lehti. Lehti tarjoaa kirjoituksia sosiaali-, päihde- ja terveystieteistä sekä elämänhallinnan ja hyvinvoinnin parantamisesta. Myötäte ilmestyy neljä kertaa vuodessa, levik-
kialueena on koko Suomi. Syyskuussa 2005 ilmestyi Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanketta käsitte-
levä teemanumero, josta otettiin 5 000 kappaleen painos. Lehtiä lähetettiin YTHS:n terveysasemille
sekä ylioppilaskunnille muun tuotetun materiaalin ohessa.

Myötäte-lehden teemanumeroa oli YTHS-kyselyyn vastanneista lukenut puolet vastaajista. Teemanumero oli ehdottomasti suurimman osan mielestä hyvä tai erittäin hyvä (72 %) ja loppujen 28 %:n mielestä se oli keskinkertainen. Kenenkään mielestä se ei ollut huono tai erittäin huono. Verrattaessa SYL-kyselyn vastaajiin ero on valtava: teemanumero oli heidän mielestään vain kes-
kinkertainen (54 % vastaajista) ja 17 %:n mielestä se oli melko huono tai huono. Yliop-
pilaskuntalaisista vain 29 % piti Myötäte-lehden teemanumeroa hyvänä tai erittäin hyvänä.

Myötäte-lehdestä saaduista palautteista tulee esille, että YTHS:n henkilökunta on pitänyt Mäyräkoirasta sikspäkkiin -projektin materiaalista enemmän kuin ylioppilaskuntalaiset. Täytyy myös kiinnittää huomiota siihen, että kysymykseen Myötäte-teemanumerosta oli vastannut ai-
noastaan 36 vastaajaa 59:stä YTHS:llä ja SYL:llä 41 vastaajaa 64:stä.

Taulukko 7. Myötäte-teemalehden arviointi YTHS:n ja SYL:n toimijoille suunnatuissa kyselyis-
sä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Myötäte-lehden teemanumero						
Kysymykseen vastanneet: YTHS :36						
SYL: 41						
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	0%	0%	28%	56%	17%
		0	0	10	20	6
						erittäin hyvä
SYL	huono	5%	12 %	53%	24%	5%
		2	5	22	10	2
						erittäin hyvä

YTHS:n toimijoiden avokommentit olivat Myötätelelle suopeita. Yhdessä kommentissa tosin huomautettiin, ettei Myötätetta ole olemassa ruotsiksi. SYL-kyselyn avokommenteissa Myötäte-lehden yleisilmettä kritisoitiin, sitä ei ollut innostuttu lukemaan, yleisilmettä haukuttiin 80-lukulaiseksi ja kritisoitiin sitä, että kuvissa näkyy vain ”haalarimeininkiä”, ei muunlaista alkoholin-
käyttöä. Kuvia pidettiin myös liian osoittelevina sekä vain tiettyyn tiedekuntaan liitettynä. Sisäl-
töä keuhuttiin sekä artikkeleita pidettiin hyvinä ja kohderyhmälle sopivina. Toisaalta kohderyhmän
ulkopuolelle kirjoitukset voivat erään vastaajan mielestä tuntua liian yläluokkaisilta.

“Ulkonäkö tuskin houkuttelee opiskelijoita lehden ääreen. Näyttää tylsältä. Selailin juttuja ja vähän luinkin, suht ok. Ei kannata käyttää ainakaan liikaa osoittelevia kuvia. Ei siis joka sivulle umpihumalaisia haalaripukuisia. Suuri osa opiskelijoista tuskin myöskään identifioituu haalarimeininkiin. Vois olla toisen tyylistäkin baarimenoa kuvattu.”

“Kiinnostavia tutkimustuloksia, joista on ollut hyötyä muuallakin.”

4.6. Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle

Marraskuussa 2005 muodostettiin lyhytaikainen työryhmä pohtimaan, millainen opiskelijoille suunnatun alkoholinkäytön itsehallintaoppaan sisällön tulisi olla. Työryhmän alustuksen pohjalta hankkeen ohjausryhmä päätyi esittämään palkattavaksi urakkaluontoiseen työhön henkilön, joka vastaisi kirjoitustyöstä hankkeen ohjausryhmän alaisuudessa. Anna-Kaisa Varamäki aloitti oppaan kirjoitustyön helmikuussa 2006. Painettu noin 20-sivuinen opas valmistui syksyllä 2006 (1. painos 2000, 2. painos 2500). Ensimmäinen painos loppui heti sen valmistuttua ja toinen päätettiin tilata joulukuussa 2006. Opas julkaistiin PDF-muodossa myös hankkeen verkkosivuilla.

Opas otettiin erittäin hyvin vastaan sekä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä että ylioppilaskunnissa. Suoraan kentältä saatu palaute on ollut ainoastaan myönteistä. YTHS:llä jopa 71 % vastanneista oli ehtinyt tutustua Bileoppaaseen, joka oli julkaistu vasta samoihin aikoihin kyselyn kanssa. Bileopasta piti hyvänä tai erittäin hyvänä suurin osa kyselyyn vastanneista (79 %). Keskimertaisena opasta piti 21 % vastanneista.

Taulukko 8. Bileoppaan arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskimertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle							
Kysymykseen vastanneet: YTHS :47							
SYL: 58							
		1	2	3	4	5	
YTHS	huono	0%	0%	21%	28%	51%	erittäin hyvä
		0	0	10	13	24	
SYL	huono	6%	4%	47%	37%	6%	erittäin hyvä
		3	2	23	18	3	

Avokommenteissa opasta keuhuttiin kovasti; useat vastaajista painottivat sitä, että opas on hyvä tietolähde ja pitivät hyvänä, että se on kirjoitettu opiskelijoiden kielellä. Vastaajat myös kertoivat jo saaneensa oppaasta hyvää palautetta opiskelijoilta ja eräs kehui opasta parhaaksi alkoholivalistusmateriaaliksi, johon on tutustunut. Molemmissa, sekä YTHS:n kuin ylioppilaskuntienkin kyselyssä, oppaan pituutta kritisoitiin, oppaassa on tekstiä kritisoiijien mielestä liikaa. YTHS:n avokommenteista:

“Opiskelijoiden “kielellä” kirjoitettu. Ei mitenkään hyökkäävä tai absolutismiin kehottava. Olen saanut opiskelijoilta jo hyvää palautetta oppaasta.”

“Liikaa tekstiä. Jaksako paneutua siihen?? Asiasisältö hyvä.”

“Hyvä tietolähde.”

“Siis tosi hyvä!”

SYL-kyselyssä myös yli puolet, (53 %) vastanneista oli ehtinyt tutustua Bileoppaaseen, joka oli juuri julkaistu. Opasta piti keskinkertaisena 47 % vastaajista ja hyvänä tai erittäin hyvänä 43 %. Avokommenteissa opasta keuhuttiin kovasti; hyvä kerätä pointteja yhteen; tällaista realistista näkökulmaa on kaivattu, hyödyllinen juhlien järjestäjille ja hyvä, ettei saarnaa, mutta huomioi alkoholin sosiaaliset haitat.

“Tällaista on kaivattu jo pitkään! Kerrankin realistinen näkökulma alkoholin käyttöön. Jos opiskelijoiden alkoholinkäyttöä halutaan vähentää, ei pelkkä saarnaaminen tehoa. Tässäkin terveyteen perustuvat riskirajat pistävät silmään.”

“Ainejärjestöjen tms. käyttöön ihan hyvä ja tarpeellinen. Ulkoasu pirteä, vähän ärsyttävä silti. Sisällöstä huomaa että ei ole haluttu valistaa, mutta taas menee vähän yliyrittämiseksi.”

“Hienoa oli erityisesti se, että oppaassa kuvaillaan alkoholinkäytön sosiaalisia sivuvaikutuksia (vrt. tilitys kännissä jne.) pelkkien fysiologisten vaikutusten sijaan. Myös bilejärjestäjän näkökulmasta on varmasti hyödyllinen opas!”

Bile- opas

korkeakoulu-
opiskelijalle
ja bileiden
järjestäjälle

määräkoirasta
sikspäkkiin

4.7. Verkkosivut

Hankkeen nettisivut avattiin toukokuussa 2006 osoitteeseen www.mayris.fi. Sivuilla on hankkeen lyhyt esittely, ajankohtaista-osio, hankkeen kaikki materiaalit sähköisessä muodossa, vieraskirja, johon sivuilla kävijät voivat jättää kommenttejaan, projektikoordinaattorin yhteystiedot sekä sosiaalisen vastuun testi, jonka voi täyttää verkossa.

Taulukko 9. Verkkosivujen (www.mayris.fi) arviointi YTHS:n ja SYL:in toimijoille suunnatuissa kyselyissä asteikolla 1-5 (1 = huono, 2 = melko huono, 3 = keskinkertainen, 4 = hyvä, 5 = erittäin hyvä).

Verkkosivut www.mayris.fi						
Kysymykseen vastanneet: YTHS :49 SYL: 57						
		1	2	3	4	5
YTHS	huono	0%	0%	16%	67%	16%
		0	0	8	33	8
SYL	huono	4%	9%	39%	47%	2%
		2	5	22	27	1

YTHS-kyselyssä verkkosivut olivat 67 %:n mielestä hyvät ja 16 %:n mielestä erittäin hyvät ja 16 % piti niitä myös keskikertaisina. Kukaan vastaajista ei pitänyt verkkosivuja huonoina tai erittäin huonoina. YTHS:n toimijoille suunnatussa kyselyssä verkkosivuista ei annettu avopalautetta, mistä voi ehkä päätellä, että verkkosivut ovat olleet niin hyvät, ettei niitä tarvitse sen kummemmin kommentoida. Toinen mahdollisuus on, ettei olla niin kiinnostuneita verkkosivuista, tai että ei ole erityisiä mielipiteitä siitä, minkälaiset niiden tulisi olla. Jos vertaa ylioppilaskuntiin, niin ylioppilaskuntien aktiivit antoivat huomattavasti enemmän avovastauksia yleensäkin, mutta tässä kohdassa hyvin paljon.

Ylioppilaskuntatoimijoista Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen verkkosivuja 47 % piti hyvinä ja 39 % keskinkertaisina. Toisaalta vain 2 % vastanneista piti verkkosivuja erittäin hyvinä. Huonona tai melko huonona verkkosivuja piti yhteensä 12 %. Avokommenteista lähes kaikki kritisoivat verkkosivuja: niistä ei saa selvää, kenelle ne on tarkoitettu; yhteistyökumppaneille vai opiskelijoille; sivuilla ei ole mitään koukkua, miksi niille tulisi toisen kerran; liian pieni fontti; sivut ovat laatikkomaiset; huoli siitä, löytävätkö opiskelijat sivuja. Parannusehdotuksena ehdotettiin linkkipankkia, joissa olisi aiheeseen erikoistuneita muita nettisivustoja. Muutama avokommentin kirjoittaja kuitenkin myös antoi positiivista palautetta, heidän mielestään sivut ovat selkeät ja toimivat.

“Sivut ovat asialliset ja informatiiviset, mutta myös laatikkomaiset. Ulkoasu ei houkuttele.”

“Verkkosivujen etusivu voisi olla paremmin yleisöön vetoava. Nyt sivut palvelevat lähinnä kampanjan toteuttajia ja ylioppilaskunta-aktiiveja. Mutta kampanjan kannalta ne eivät ole hirveän hyvät.”

Kuitenkin täytyy muistaa, että avokommentteja antoi vain pieni osa kysymykseen vastanneista, tämän kysymyksen kohdalla ylioppilaskuntien kyselyssä vain 12 vastaajista. Tämän takia kannattaakin kiinnittää enemmän huomiota avovastausten sijaan siihen, miten yleisesti kutakin tuotetta on arvioitu asteikolla 1-5.

4.8. Muu sidosryhmäyhteistyö

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanketta on esitelty myös varsinaista kohderyhmää laajemmalle yleisölle. Keskeisimpiä sidosryhmiä on tavattu seminaareissa, koulutustapahtumissa ja palaverissa.

Hankkeen puitteissa on osallistuttu aktiivisesti sosiaali- ja terveysalan seminaareihin. Hankkeen materiaaleja on jaettu ja siitä on tiedotettu vuosina 2005 ja 2006 valtakunnallisilla Päihdepäivillä, jonne saapuu vuosittain yli 1000 päihdetyön asiantuntijaa päivittämään tietonsa sekä tapaamaan toisia alan ammattilaisia. Lisäksi Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke oli näkyvästi esillä Elämäntapa-liiton osastolla Terve-SOS-messuilla 17.-18.5.2006. Hankkeesta alustettiin ehkäisevän päihdetyön nuorisotyöverkosto Preventiimin tapaamisessa (31.5.2006).

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja Juha Mikkonen on ollut jäsenenä YTHS:n Töölön aseman terveystyöryhmässä koko hankkeen keston ajan. Hankkeen projektikoordinaattorit Johanna Hiltunen ja Reetta Ruokonen ovat myös osallistuneet ryhmän kokouksiin. Terveystyöryhmän tarkoitus on koota yhteen keskeiset opiskelijan hyvinvointia edistävät tahot ylioppilaskunnista, yliopistosta ja järjestöistä.

Hanke-esittelyitä on järjestetty ammattikorkeakoulupuolella Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian hyvinvointityöryhmässä (31.2.2006) sekä tutorkoulutuksessa (29.3.2006), jossa kerättiin palautearviointi hankkeen materiaalin soveltuvuudesta myös ammattikorkeakouluopiskelijoille. Hämeen ammattikorkeakoulun terveydenhoitajille järjestettiin hanketietoisku 25.4.2006. Ammatillisten oppilaitosten puolella hankkeesta järjestettiin esittelytilaisuus Arla-instituutissa asuntolatyöntekijöiden koulutuspäivänä 24.10.2006.

Hankkeen toimijat ovat järjestäneet esittelyitä ja verkostoituneet myös kansainvälisellä tasolla. Terveyspalvelupäällikkö Hannele Kari esitteli hanketta Kroatiassa Dubrovnikissa järjestetyssä ”The 13th Congress of European Union for School and University Health and Medicine” -seminaarissa (EUSUHM, 12.-15.10.2005) sekä vuotta myöhemmin projektikoordinaattori Reetta Ruokonen alusti hankkeesta vastaavassa seminaarissa Ruotsissa (Uppsala 18.-19.9.2006). Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toiminut Juha Mikkonen esitteli hanketta terveyden edistämisen toimijoille ja päihdealan tutkijoille Torontossa syksyn 2006 aikana. Toronton yliopiston yhteydes-

sä toimiva terveyden edistämisen keskus (Centre for Health Promotion) antoi tukea hankearvioinnin koostamisessa. Lisäksi englanniksi käännettyjä materiaaleja esiteltiin alan toimijoille Kanadan kansallisessa päihde- ja mielenterveysinstituutissa (Centre for Alcohol and Mental Health, CAMH).

Virallisten tapahtumien ja tapaamisten lisäksi hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja ja projektikoordinaattori tapasivat useissa vapaamuotoisissa tapaamisissa yo-kuntatoimijoita ja esittelivät hankkeen toimintaa sekä materiaaleja.

4.9. Ohjausryhmän työskentely

Hankkeen ohjausryhmä kokoontui yhteensä 15 kertaa (ks. liite 2). Projektikoordinaattori toimi ohjausryhmän sihteerinä ja valmisteli kokousten esityslistat. Hankkeen toimijat tapasivat toisiaan useita kertoja epävirallisemmin liittyen jonkin prosessin käytännön toteuttamiseen. Ohjausryhmän jäsenten sisäinen viestintä oli aktiivista ja tapahtui pääasiassa sähköpostitse.

Prosessiarvioinnin osana hankkeessa toteutettiin ohjausryhmän sisäinen itsearviointi hankkeen onnistumisesta. Itsereflektio on keskeinen prosessiarvioinnin elementti, ja se tarkoittaa oman ajattelun ja toiminnan rehellistä tarkastelemista. Itsearviointin toteutusmuodoksi valittiin niin sanottu empowerment-evaluaatio (Fetterman 2001). ”Mahdollistava arviointi” hyödyntää arvioinnissa saatuja tuloksia toiminnan parantamisessa ja pyrkii puuttumaan mahdollisiin ongelma-kohtiin vaiheessa, jolloin muutoksia vielä pystytään toteuttamaan.

Ohjausryhmän jäsenet arvioivat hankkeen suoriutumista syksyllä 2006 antamalla keskeisille toiminnoille pisteitä asteikolla 1-10 (1=toiminnassa paljon parannettavaa/toimintaa ei ole aloitettu tai siinä ei ole onnistuttu; 10=toiminnassa ei parannettavaa). Arvioinnin lähtökohta oli subjektiivinen ja kunkin henkilökohtaiseen asiantuntemukseen perustuva. Tätä kautta saadut tulokset auttavat hahmottamaan projektin heikkoudet ja vahvuudet (liite 5, sisäinen Fetterman-arviointi).

Toimintaresurssit huomioiden ohjausryhmä koki hankkeen pääsääntöisesti onnistuneeksi. Kaikkien toimintojen keski-arvoksi ohjausryhmän arvioinnissa muodostui 8,1 asteikolla 1-10. Parhaimmiksi onnistumiksi koettiin YTHS:n henkilökunnalle suunnatut koulutukset (9,6), Myötä-ote-lehti (9,2) ja sosiaalisen vastuun 10-kysymystä esitemuodossa (9).

Kaikkein heikoiten onnistuneiksi toiminnoiksi koettiin sosiaalisen vastuun 10-kysymystä pöytäkolmiomuodossa (6,3), lehdistötiedote ja hankkeesta julkaistut artikkelit ylioppilaslehdissä (7,3) sekä itsehallintaopas (7,3). Itsehallintaoppaan heikkoon arvosanaan vaikutti toisaalta se, että valmis painotuote ei ollut arviointia tehdessä valmistunut eikä oppaan saama hyvin myönteinen vastaanotto ollut toistaiseksi tiedossa.

Prosessiarvioinnin kautta tarkasteltuna ohjausryhmä koki, ettei käytännön toteutus jäänyt ainoastaan suunnitelmatasolle. Eri toimintojen kautta hahmottui hankkeen pyrkimys monipuoliseen vaikuttamiseen, joka hyödynsi lukuisia erilaisia kanavia.

5. KOULUTUKSET JA MUUT TAPAHTUMAT

Hankkeesta on tiedotettu ja sen puitteissa on järjestetty koulutusta opiskelijajärjestöjen aktiivitoimijoille, jotka ovat pääasiassa olleet ylioppilaskuntien sosiaalipoliittisia vastaavia ja sihteereitä. YTHS:n terveydenhoitajille on järjestetty kolme ammattilaiskoulutusta alkoholista ja mini-intervention hyödyntämisestä vastaanotolla.

5.1. YTHS:n terveydenhoitajien ammattilaiskoulutukset

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen puitteissa toteutettiin kaksi koulutuskokonaisuutta joista ensimmäinen oli kolmen (22.-23.4.2005 ja 21.9.2005) ja toinen (11.-12.5.2006) kahden päivän mittainen. Koulutuksiin osallistui 33 terveydenhoitajaa eri puolilta Suomea. Koulutuksista vastasi Elämäntapaliiton kouluttaja Seija Leino.

Koulutusten tavoitteena oli lisätä osallistujien valmiuksia suurkoulutuksen tunnistamisessa, alkoholinkäytön puheeksiotossa ja muutosprosessien ohjaamisessa. Koulutukset pohjautuivat ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen lähestymistapaan. Ratkaisukeskeiset periaatteet toimivat sekä yleisenä koulutuksen viitekehyksenä että ohjaustyön keskeisimpänä lähestymistapana. Koulutuksissa kiinnitettiin huomiota ohjaustyön tiedollisen sekä taidollisen hallinnan lisäksi osallistujien vuorovaikutus- ja metakognitiivisten taitojen kehittymiseen. Tavoitteena oli kannustaa osallistujia tiedostamaan työskentelytapojaan ja jakamaan kokemuksiaan toisten osallistujien kanssa. Sosiaalinen kanssakäyminen oman ammattikunnan kanssa ja voimavarakeskeinen lähestymistapa edistivät omakohtaisia oivalluksia, sekä toimivat voimaannuttavina kokemuksina koulutukseen osallistuneille.

Saadun palautteen perusteella koulutuksien sisällöt ja lähestymistapa koettiin antoisiksi ja omaa ammatillista kehittymistä tukeviksi. Koulutuksen käytännönläheisyys ja asioiden yhteinen jakaminen vahvisti osallistujien omia toimintatapoja ja toisaalta viritti myös uusia näkökulmia ohjaustyöhön. Osallistujat kuvasivat saaneensa välineitä paitsi alkoholinkäyttöön liittyvään neuvontaan niin myös ohjaustyöhön yleisimminkin.

Lisäksi palautekyselyissä kiitettiin taitavaa vetäjää ja sitä, että koulutuksen aikana annettiin riittävästi tilaa ajatuksille ja keskustelulle sekä toisaalta arvostusta koulutuksen osallistujille. Lisäksi kiitettiin yleisesti kokonaisuutta ja koulutuksen sisältöä.

Kehittämisideoita tuli vähänlaisesti; enimmäkseen vastauksissa oli kommentteja siitä, ettei mitään kehitettävää löydy ja vastaajat olivat tyytyväisiä koulutukseen. Ohjaajan selkeyttä, läsnäoloa, esiintymistä ja asiantuntemusta kiitettiin runsaasti monilla tavoin. Lähes jokainen osallistuja totesi koulutuksen olevan hyödynnettävissä jokapäiväisessä asiakastyössä kanssa. Yksimielisesti lähes kaikki toivoivat lisäkoulutusta; tarkemmin muutosprosessin ja ohjausprosessin läpikäymistä.

YTHS:n henkilökunnalle järjestettiin lisäksi yksi koulutusjakso projektin ulkopuolella. Kahden päivän mittaiseen koulutukseen osallistui 18 henkilöä (lääkäreitä, terveydenhoitajia, osastonhoitajia, suuhygienisti, vastaava fysioterapeutti ja vastaavia hammashoitajia). Koulutuksessa keski -

tyttiin ohjaukseen yleisellä tasolla lähinnä NLP:n ja ratkaisukeskeisten menetelmien näkökulmasta. Palaute koulutuksesta oli hyvää. Osallistujat kuvasivat saaneensa välineitä päivittäiseen kliiniseen työhönsä sekä omaan jaksamiseen.

YTHS:n toimijoille suunnatussa kyselyssä kysyttiin mielipiteitä myös Hauskasti ja Hallitusti -koulutuksista, jotka on suunnattu terveydenhoitajille ja joissa tavoitteena on ollut oppia ottamaan alkoholinkäyttö asiakkaan kanssa puheeksi. Koulutukseen oli osallistunut 38 % vastaajista. Voisi kuvitella, että koulutukseen osallistuminen saattaisi motivoida vastaamaan myös tähän kyselyyn.

Koulutukseen osallistuneista 83 % kertoi, että koulutuksesta oli ollut runsaasti tai erittäin paljon hyötyä työssä. Jopa 61 % vastanneista piti koulutusta erittäin laadukkaana. 30 % piti sitä hyvänä ja 9 % keskinkertaisena. Kukaan vastaajista ei pitänyt koulutusta melko huonona tai huonona. Avovastauksissa kiiteltiin runsaasti nimenomaan sitä, että koulutuksesta oli hyötyä työssä, siitä sai käytännön työkaluja. Myös keskustelua ja vuorovaikutusta vertaisten kanssa kiiteltiin sekä sitä, että ylipäänsä koulutuksesta sai paljon tietoa. Myös kouluttajaa keuhuttiin. Kun kysyttiin mistä piti vähiten, ainoastaan yksi vastaaja toivoi monipuolisemmin ratkaisumalleja, koulutuksessa oli hänen mukaansa käytetty ainoastaan NLP-ratkaisumalleja. Muilla vastaajilla ei ollut mitään kritiikkiä koulutuksesta, eräs toivoi lisäpäivää, jotta ei olisi tarvinnut niin tiiviisti käsitellä paljon asiaa.

5.2. Ylioppilaskuntien koulutukset

Hankkeesta on tiedotettu ja sen puitteissa on järjestetty koulutusta opiskelijajärjestöjen aktiivitoimijoille (liite 3). Kohderyhmä on pääasiassa koostunut ylioppilaskuntien sosiaalipoliittisista vastaavista ja sihteereistä. Projektikoordinaattorit Johanna Hiltunen (syksyyn 2006 saakka) ja Reetta Ruokonen (syksy 2006) sekä suunnittelija Juha Mikkonen ovat kouluttaneet ylioppilaskuntien kulttuuri- ja sosiaalipoliittisia vastaavia. Koulutuksia on ollut yhteensä viisi kappaletta.

Ensimmäisessä koulutuksessa sosiaalipoliittisten vastaavien tapaamisessa Helsingissä 11.5.2005 olivat läsnä SYL:in sosiaalipoliittisia vastaavia, koulutusasioista vastaavia sihteereitä sekä koulutusasioista vastaavia hallitusten jäseniä, yhteensä 60 henkilöä. Tässä ja seuraavassa koulutuksessa SYL:in kulttuurivastaavien tapaamisessa Helsingissä 16.5.2005 (läsnä 20 eri ylioppilaskuntien kulttuurivastaavaa) esiteltiin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanketta ja sen tavoitteita sekä jaettiin materiaalia osana SYL:n muuta koulutusta. Syyskuussa 2005 hanketta ja valmistuneita materiaaleja esiteltiin sosiaalipoliittisten toimijoiden tapaamisessa (30 osallistujaa).

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeesta kerättiin palautetta sosiaalipoliittisten vastaavien tapaamisessa Tuusulassa 31.10.–1.11.2005 (läsnä 30 henkilöä). Osallistuneilta kerättiin anonyymiä palautetta hankkeesta kyselylomakkeilla. Palautteista käy ilmi, että osallistuneiden mielestä hanke on edennyt hyvin ja tuotettu materiaali on laadukasta ja siitä pidetään paljon. Esimerkiksi sosiaalisen vastuun kymmentä kysymystä kiiteltiin paljon: osallistujien mielestä kannustaminen omaan pohdintaan toimii varmasti paremmin kuin syyllistäminen. Kritiikkiä sai se, että hankkeen olisi pitänyt heti pystyä tuottamaan myös ruotsinkielisiä materiaaleja. Hankkeen materiaalien hyvää

taittoa kehuttiin. Näkyvyyttä erilaisissa opiskelijatapahtumissa sekä materiaalin hyvää saatavuutta pidettiin hyvänä lähtökohtana projektille. Kyselyn vastauksissa peräänkuulutettiin hyvien käytäntöjen jakamista toimijoiden kesken.

Syksyllä 2006 (25.10.) sosiaalipoliittisten toimijoiden tapaamisessa esiteltiin valmistunutta alkoholinkäytön itsehallinnan opasta “Bileopas korkeakouluopiskelijalle ja bileiden järjestäjälle”. Tilaisuudessa projektikoordinaattori esitteli opasta, jonka jälkeen keskusteltiin oppaan sisällöstä ja keinoista sen tehokkaaseen levitykseen. Lisäksi tilaisuudessa jaettiin sosiaalipoliittisille vastaaville 200 opasta toimitettavaksi eteenpäin opiskelijoille.

5.3. Opiskelijatapahtumat

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke on ollut mukana useiden ylioppilaskuntien järjestämissä erilaisissa opiskelijoille suunnatuissa tapahtumissa (ks. liite 3). Tapahtumissa on ollut mahdollisuus esitellä hanketta suoraan opiskelijoille ja jakaa heille hankkeen materiaalia. Lisäksi on voitu keskustella alkoholista yleisesti sekä siitä, minkälainen asema heidän korkeakoulussaan alkoholilla on ja olisiko siinä jotain parantamista. Opiskelijoiden henkilökohtainen tapaaminen on myös mahdollistanut suoran palautteen keräämisen hankkeesta: miten opiskelijat ottavat aiheen ja Mäyräkoirasta sikspäkkiin -materiaalit vastaan ja ovatko jaetut materiaalit heidän mielestään hyviä vai onko niissä kenties jotain kehitettävää.

Kentältä saatu palaute on ollut erittäin positiivista. Hankkeesta ja sen yleisilmeestä on pidetty. Kuitenkin joissain tilanteissa, kuten esimerkiksi juhlallisemmissa avajaistilaisuuksissa, opiskelijoiden on ehkä ollut vaikea ottaa vastaan alkoholiin liittyvää informaatiota ja on herännyt kysymyksiä esimerkiksi siitä, miksi tämänkaltaisen hankkeen esittelee itseään juhlatilaisuudessa. Opiskelijat ovat antaneet kommentteja kuten: “Hyi, alkoholivalistusta!” Opiskelijat eivät ehkä pidä siitä, että esimerkiksi juhlallisiin avajaiskarnevaalitalaisuuksiin liitetään terveysasioista tiedottamista. Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen tarkoitus on kuitenkin ollut näkyä joka puolella ja osana juhlallisempia tilaisuuksia hankkeen sanoma on tullut lähemmäksi sen todellista kohdetta, eli juhlivaa opiskelijaa.

Kuitenkin ne ihmiset, joihin näissä juhlallisissakin tilaisuuksissa on saatu kontakti, ovat usein itse kokeneet, että heidän opiskelijayhteisössään käytetään liikaa alkoholia ja heidän mielestään tilanteelle tulisi tehdä jotain. Nämä opiskelijat ovat olleet todella iloisia projektin olemassaolosta ja toivoivat, että päihitteettömien tilaisuuksien järjestämiseen ja tai kohtuujumomiseen kiinnitettäisiin enemmän huomiota opiskelijakontekstissa. Vuonna 2006 osallistuttiin juhlallisista tilaisuuksista Helsingin yliopiston avajaiskarnevaaleihin ja uusien opiskelijoiden iltaan.

Vastaanotto ylioppilaskuntien hyvinvointitapahtumissa on ollut kokonaisuudessaan vastaanottavaisempaa. Opiskelijat tietävät tullessa hyvinvointiin liittyvään tapahtumaan ja alkoholiin liittyvä tiedotus ehkä katsotaan kuuluvan paremmin osaksi tämänkaltaista toimintaa. Vuonna 2005 osallistuttiin yhteensä seitsemään hyvinvointitapahtumaan Turun, Tampereen ja Jyväskylän yliopistoilla sekä Helsingin Kauppakorkeakoulussa ja Hankenilla sekä Helsingin Kumpulan kampuksella. Vuonna 2006 osallistuttiin viiteen hyvinvointitapahtumaan, Helsingin ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiviikkoon sekä Turun yliopiston, Åbo Akademin ja Turun kauppakorkeakoulun yhteiseen hyvinvointiviikkoon sekä hyvinvointipäiviin Lapin yliopistossa, Helsingin Kauppakorkeakoulussa ja Hankenilla.

6. LEHDISTÖSEURANTA

Hankkeen lehdistöseuranta toteutettiin Suomen ylioppilaskuntien liiton tilaaman Observer-seurantapalvelun kautta. Vuonna 2005 julkaistiin ainakin 20 hanketta käsittelevään lehtiartikkelia ja vuonna 2006 ainakin 14. Ongelmaksi lehdistöseurannassa muodostui se, etteivät kaikki hanketta käsitelleet artikkelit tulleet huomioiduiksi seurannassa. Myöskään projektikoordinaattorilla ei ollut resursseja toteuttaa lehdistöseurantaa itsenäisesti. Lisäksi pienempiä artikkeleita on mahdollisesti julkaistu matalalevikkisissä opiskelijalehdissä, jotka eivät ole seurantapalvelun piirissä.

Hankkeen puitteissa julkaistiin kolme lehdistötiedotetta:

- *Opiskelijat näyttävät suuntaa – alkoholinkäyttöä voi myös vähentää.* Julkaistu 20.10.2005.
- *Mäyräkoirasta sikspäkkiin hankkeelle verkkosivut.* Julkaistu 23.5.2006.
- *Bileopas avuksi opiskelijoiden alkoholinkäytön itsehallintaan.* Julkaistu 31.10.2006.

Vuonna 2005 hankkeen projektikoordinaattoria haastateltiin Yleisradion kello 12 radiouutisiin ja Radio Helsingin puheohjelmaan vuonna 2006. Otaniemessä toimiva Teknillisen korkeakoulun opiskelijoiden televisiokanava OUBS haastatteli projektikoordinaattoria hankkeen loppuvaiheessa.

2005

1. Oulun ylioppilaslehti 27.4.2005 *Eurolla koko viikko* – artikkelin kainalojuttu *Mäyräkoirasta sikspäkkiin.* (levikki 17 000)
2. Helsingin Ylioppilaslehti 6.5.2005 *Uusiraittiusliike – miksi nuoret yhteiskunnallisesti aktiiviset absolutistit eivät valtaa raittiusliikettä?* Sekä ilmaiseksi HYY:n sponsoroima sosiaalisen vastuun testi. (35 000)
3. Tampereen yliopiston ylioppilaskunta: Aviisi 6/2005 *Viina on out* -pääkirjoitus. (14 000)
4. Teknillinen Korkeakoulu (Otaniemi): Polyteekkari *Siksarista mäyräkoira-kenneliin* – humoristinen artikkeli jossa testataan projektin tuotteita (40 000)
5. Kaleva.plus (Oulu) 11.5.2005 *Eija Vierimaa Lapin yliopistosta voittoon logokilpailussa.* Nettiartikkeli.
6. Grafia (Helsinki) No: 2005/2 *Eija Vierimaa Lapin yliopistosta voittoon logokilpailussa.* (1 500)
7. Kide (Rovaniemi) No: 2005/4 *Eija Vierimaa Lapin yliopistosta voittoon logokilpailussa.* (3 600)
8. Kuopion yliopiston ylioppilaskunta: Stimulus 7/2005. Pääkirjoitus *Vakavasti opiskelusta* ja artikkeli *Mäyräkoirasta sikspäkkiin – olisiko aika siirtyä alkoholin kohtuukäyttäjien fiksuun enemmistöön?* Perjantai-juliste kuvituksena. (6 000)

9. Myötäote No: 2005/3 Hankkeen teemanumero. (5 000)
10. Savon Sanomat (Kuopio) 4.10.2005. *Opiskelijaelämä vie bilettämiseen. Alkoholin käyttö: Uudet opiskelijat yhteisöllistetään alkoholikulttuuriin varsin nopeasti. Yhteiskuntatieteilijät juopottelevat eniten.* (65 208)
11. Joensuun Ylioppilaslehti No: 2005/9 *Tekstin takaa. Tilastujuopon tunnustukset ja Kaikkea ei tarvitse juoda.* (7 000)
12. Jyväskylän Ylioppilaslehti No: 2005/15 *Kupin kallistelu on osa opiskelijaelämää.* (7 000)
13. Kelan sanomat (Helsinki) No: 2005/4 *Opiskelijat näyttävät suuntaa: Alkoholinkäyttö vähenemässä* (2 500 000)
14. MunkinSeutu (Helsinki) No: 2005/19 *Opiskelijat näyttävät suuntaa. Alkoholinkäyttöä voi myös vähentää.* (30 000)
15. Uusi Tie (Helsinki) No: 2005/44 *Opiskelijoita kehotetaan juomaan vähemmän.* (11 000)
16. Suomen Lääkärilehti – Finlands Läkare (Helsinki) *Opiskelijoiden alkoholinkäyttö vähentyi.* (25 500)
17. Kallio-Lehti (Helsinki) 1.11.2005 *Opiskelijat näyttävät suuntaa. Alkoholinkäyttöä voi myös vähentää.* (28 000)
18. Kellokas (Tuusula) 9.11.2005 *Opiskelijat juovat muita vähemmän.* (47 500)
19. Luoteis-Uusimaa (Huhmari) 9.11.2005 *Opiskelijat näyttävät suuntaa. Alkoholinkäyttöä voi myös vähentää.* (6 200)
20. Karjalainen (Pohjois-Karjala) 2.12.2005 *Saako kavereita ilman krapulaa? Alkoholinkäyttö: Monet ongelmajuojat eivät hae apua opiskelijaterveydenhuollosta, vaan ovat vaarassa syrjäytyä opinnoista.* (48 000)

2006

1. Forum 42 (Oulu) 7.2.2006 *Mäyräkoiran tilalle sikspäkki. Opiskelijoiden alkoholin-kulutus laskussa.* (90 000)
2. Piikki 2/2006 - YTHS:n henkilöstölehti. *Yhteisöterveyttä virittävällä valistuksella.* (1100)
3. Turun ylioppilaslehti. 17.2.2006. *Kännäämisestä kohtuujumiseen.* (14 000)
4. Aamulehti (Tampere) 4.3.2006. Salatarkastaja kolumni *Kadonnut sikspäkki.* (136 726)
5. Helsingin Sanomat 1.5.2006 *Kippis ja monta kulausta.* (434 472)
6. Lapin Kansa 3.7.2006 *Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke sai internetsivut.* (34 402)
7. Etelä-Saimaa (Lappeenranta) 29.7.2006 *Opiskelijoiden juomista yritetään hillitä netti-sivustolla.* (33 442)
8. Teekkarilehti Aalef 16.11.2006. (Lappeenranta). *Bileopas avuksi opiskelijoiden alko-holinkäytön itsehallintaan.*
9. Piikki 4/2006 - YTHS:n henkilöstölehti. *Bileopas kannustaa opiskelijoita alkoholin kohtuukäyttöön.* (1200)
10. Ylioppilaslehti (Helsinki) 17.11.2006 *Eihän opiskelija viinaan kuole -pääkirjoitus.* (35 000)
11. Ylioppilaslehti (Helsinki) 17.11.2006 (35 000)
12. Etelä-Saimaa (Lappeenranta) 19.11.2006 *Haalarikansa kuivuu* (33 442)
13. Sosiaaliturva No:18/2006 (5360)

7. ULKOPUOLISIA NÄKÖKULMIA HANKKEEN TOIMINTOIHIN

7.1. Nuorten aikuisten juomatavat

Antti Maunu, VTM, tutkija, Alkoholitutkimussäätiö, Helsingin yliopisto

Tässä luvussa analysoin korkeakouluopiskelijoille suunnatun Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaaleja (ks. luku 4 tässä raportissa). Hankkeen uutta luotaava lähtökohta on vaikuttaa nuorten aikuisten opiskelijoiden alkoholinkäyttöön vaikuttamalla juomisen sosiaaliin ulottuvuuksiin. Hanketta on osaltaan motivoitu tutkimuksellamme (Törrönen & Maunu 2005), jossa tunnistamme, että juomisen epävirallinen säätely kiinnittyy tiukasti juovan porukan sosiaalisuuteen: humalajuomista motivoi pyrkimys yhdessäoloon ja juomista säädellään niin, että yhdessäolosta saadaan mahdollisimman paljon irti. Terveysteen liittyvät tekijät eivät ole merkityksellisiä nuorten aikuisten juomisen säätelystä. Näin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kiistämätön ansio onkin lähestyä juomista samasta suunnasta kuin juojat itse. Näin selkeästi juomisen sosiaalisuuteen kiinnittyvää kampanjaa ei tietääkseni ole Suomessa aiemmin tehty.

Arviossani tarkastelen, kuinka hankkeen materiaalit onnistuvat toteuttamaan lähtökohtansa sosiaalisuuden huomioimisesta. Millaisen kuvan materiaalit luovat nuorten aikuisten juomisen sosiaalisuudesta, ja millä keinoin tähän juomisen sosiaalisuuteen pyritään materiaaleissa vaikuttamaan? En rajaudu hankkeen sinänsä arvokkaaseen itsemäärittelyyn juomisen sosiaalisuuden huomioimisesta, vaan kysyn, millaisiksi kuvauksiksi ja kannanotoiksi tämä lähtökohta materiaaleissa muodostuu sana sanalta ja lause lauseelta. Millaisin sanavalinnoin juomiseen liittyviä tekijöitä kuvataan ja arvotetaan? Millaisia kerronnallisia keinoja materiaalit käyttävät; mikä nähdään tavoiteltavana, mikä vastustettavana ja millä perusteilla? Mihin lukijoiden oletetaan samastuvan ja mistä erottautuvan?

Arvioni mukaan hankkeen materiaaleissa esitetty kuva juomisen sosiaalisuudesta jää kuitenkin yksipuoliseksi, mikä vaikeuttaa hankkeen ansiokkaan lähtökohdan toteutumista. Tulkintani mukaan hankkeen toimintakäsitys perustuu oletukselle kaikesta toiminnasta, myös juomisesta, yksilöiden tekeminä tietoisina ja päämäärähakuisina valintoina. Tämä on ristiriidassa juomisen sosiaalisia ja kulttuurisia puolia korostavien lähtökohtien kanssa ja eroaa paljolti myös nuorten aikuisten omaehtoisista juomisen motiiveista ja säätelymekanismeista.

Lähestymistapani on kriittinen; kritiikin motiivi on tehdä ongelmakohdat kiertelemättä näkyviksi, jotta näitä ongelmia voitaisiin jatkossa välttää kampanjoissa, joissa omaksutaan Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kaltainen realistinen lähtökohta juomisesta sosiaalisena toimintana. Kritiikkini ei siis kohdistu hankkeen lähtökohtiin, vaan niihin ajattelutapoihin, joilla lähtökohtia muokataan konkreettisiksi kuvauksiksi todellisuudesta ja toimenpidesuosituksiksi todellisuuden muuttamiseksi – ja jotka tulkintani mukaan ajavat lopputulosta erilleen lähtökohdista.

Käyn arvioissa ensiksi läpi hankkeessa esitettyjä tavoitteita ja niitä keinoja, joita tavoitteisiin pääsemiseksi esitetään. Jos toimintatapoja tai perusteita ei esitetä suoraan, analysoin epäsuoria perusteita. Sitten esitän tulkintoja hankkeen toimintateoriaa omien, nuorten aikuisten juomista koskevien tutkimustemme avaamassa näkökentässä. Lopuksi esitän suosituksia kampanjoille jatkossa. Edellä mainitun tutkimuksemme lisäksi arvioni perustuu neljälle tekemällemme analyysille nuorten aikuisten juomatavoista ja juomistilanteista (Törrönen & Maunu 2004, 2006, 2007a ja 2007b) sekä meneillään olevalle tutkimukselleni nuorten aikuisten juomisesta ja muusta toiminnasta ravintoloissa (Maunu 2004, myös Maunu & Millar 2005).

Mikä on ongelma? Kulttuurisen ja terveystressin tavoitteet materiaaleissa

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke on korkeakouluopiskelijoille suunnattu yhteisöterveyshanke, jossa pyritään torjumaan opiskelijoiden juomisen haittoja ja rohkaisemaan hallittua alkoholinkäyttöä. Hankkeen materiaaleissa korostetaan, että kyseessä on uusi ja uudenlainen hanke, jossa yksilöihin kohdistuvan (terveys)moralisoinnin sijaan pyritään muuttamaan kosteana pidettyä opiskelijakulttuuria. Tavoite on ymmärrettävä, mutta moniselitteinen. Mikä on opiskelijoiden juomiskulttuuri tai muut juomisen sosiaaliset ulottuvuudet? Millä tavoin ne vaikuttavat konkreettisesti juomistilanteissa? Mitkä juomisen kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet ovat haitallisia, mitkä haitattomia? Kenelle ne ovat haitallisia ja kuka haittojen laadusta päättää? Olisi kohtuutonta vaatia materiaaleilta suoria vastauksia näin latautuneisiin kysymyksiin, mutta niitä ei myöskään voida sivuuttaa sosiaalseen muutokseen tähtäävässä valistushankkeessa. Niihin hahmottuu vastauksia epäsuorasti, ja näitä epäsuoria vastauksia tarkastelemalla saadaan hankkeen ominaislaadusta tarkempaa käsitystä.

Eräs hankkeen kantavia ideoita on osittaa tavoitteet kahteen alueeseen, *kulttuuriseen ja terveystressiin*. Nämä myös tuottavat erilaisia vastauksia edellä esitettyihin kysymyksiin. *Kulttuurisen intressin* puitteissa hankemateriaaleissa todetaan, että yhteisellä juomisella on positiivisiakin vaikutuksia. ”Opiskelijat osaavat pitää hauskaa ja juovat iloonsa [ja] yhdessä on kivaa” (Bileopas s. 1). Juomisen positiivisuutta selitetään sen yhteisöllisyyttä tuottavalla tai parantavalla vaikutuksella (myös s. 18 tässä raportissa).

Puolestaan juomisen sosiaalisesti negatiiviset puolet ilmenevät kontrollin menettämisenä, sekoiluna, mokailuna, itsensä ja toisten loukkaamisena. Selkeimmin materiaaleissa määritelty juomisen sosiaalinen haitta on juomiseen liittyvä ryhmäpaine: humalassa tulee painostettua toisia ottamaan lisää ja odotukset esim. biletilanteeseen kuuluvasta juomisesta painostavat liikaan juomiseen.

Myös juomisen sosiaalisen vastuun kymmenen kysymystä testaavat joko itsekontrollin menetystä (esim. kysymys 5), itsensä tai toisten yksityisyyden loukkaamista (kys. 2) tai juomaan painostamista (kys. 1):

Kysymys 5: Oletko juonut juhlissa itsesi siihen pisteeseen, että selvemmät ystäväsi ovat olleet huolissaan sinusta (esim. kuljettaneet kotiisi nukkumaan)?

Kysymys 2: Oletko avautunut muiden henkilökohtaisista asioista tavalla, joka kaduttaa ja jota et olisi tehnyt selvin päin?

Kysymys 1: Oletko painostanut tai yllättänyt ketään (täysin avoimesti tai piilotellummin) juomaan alkoholia?

Mitä useampiin kysymyksiin yksilö vastaa myöntävästi, sitä negatiivisempi vaikutus hänen juomisellaan on testin mukaan hänen sosiaaliseen ympäristöönsä. Kulttuurisen intressin puitteissa korostetaan kuitenkin, että juominen sinänsä ei ole ongelma, vaan ongelma on nimenomaan (liikaan) juomiseen liittyvä oman kontrollin ja tahdon menettäminen. Niinpä kulttuurisen intressin tavoite onkin muuttaa opiskelijoiden juomiskulttuuria sellaiseksi, ettei ylilyöntejä tai sopimatonta painostusta tapahtuisi.

Kaikissa hankemateriaaleissa kulttuurisen intressin perusmotiivi jää kuitenkin epäselväksi. Ensiksi, mitä juomisen positiiviset sosiaaliset puolet konkreettisesti ovat? Millaista olisi se juomisen ‘hyvä’ sosiaalisuus, jota liika tai kontrolloimaton juominen uhkaa – ja ennen kaikkea, millaisin konkreettisin teoin sitä voitaisiin tukea? Kääntäen, millä perusteilla juomisen negatiivisiksi nähdyt puolet, kuten juomaan houkuttelu, toisen asioista puhuminen tai talutetuksi tuleminen, itse asiassa määritellään negatiivisiksi? Mitä ne rikkovat? Epäselvyys näissä kysymyksissä jättää epäselväksi, millaiseksi opiskelijoiden juomiskulttuuria oikeasti halutaan muuttaa, ja miksi muutosta tarvitaan. Hankkeeseen osallistuneilla toimijoilla on tästä kuitenkin varmasti käsityksiä, ja niiden selkeä esiintuonti helpottaisi kommunikaatiota myös kohderyhmän kanssa. Lisäksi se auttaisi kohdentamaan ja tarkentamaan hankkeen tavoitteita.

Kulttuurinen intressi ilmenee materiaaleissa varsinkin silloin, kun niissä korostetaan hankkeen uudenlaista otetta ja moralisoinnin välttämistä. Kuitenkin ajoittaisesta päinvastaisesta retoriikasta huolimatta hankemateriaaleissa vaikuttaa myös vahva, julkilausuttu *terveysintressi*. Terveysintressi asettaa päihdekampanjoille tyypillisiä tavoitteita. Kysymys liiallisesta ja kohtuullisesta juomisesta on määritelty Bileoppaassa WHO:n suositusten annosmäärien kautta; myös annospäiväkirja saa motiivinsa yksinkertaisesti juotujen alkoholimäärien kontrollista. Terveysintressissä alkoholi määritetty siis elimistölle haitalliseksi aineeksi, jolloin vähemmän alkoholia tarkoittaa vähemmän haittoja. Juomisen positiivisista tai sosiaalisista puolista ei terveysintressissä puhuta.

Terveysintressin julkilausuttu tavoite on kuitenkin tarjota opiskelijoille “perustieto(j)a alkoholista ja sen terveysvaikutuksista” (esim. s. 21 tässä raportissa) eikä suoranaisesti vähentää juomista. Julkilausuttu tavoite on siis tarjota tietoa, mutta epäsuora tavoite on vähentää juodun alkoholin määrää. Esiin nouseekin kysymys: mikä yhteys tiedon tarjoamisen ja juomisen vähentämisen välillä on? Tätä ei materiaaleissa perustella eikä pohdita. Tulkintani mukaan tässä kohtaa hankkeen materiaalit tulevatkin uusintaneeksi alkoholivalistuksen perinteistä ajattelutapaa, jonka mukaan oikeanlainen tieto vähentää juodun alkoholin määrää.

Terveysintressin kannalta on kuitenkin ongelmallista, että nuorten aikuisten opiskelijoiden juomista tai juomattomuutta motivoi myös monet muut ja heidän omassa kokemuksessaan verrattomasti tärkeämmät tekijät kuin terveysargumentit. Lisäksi juomisen omaehtoiseen säätelyyn kuuluu juomiseen rohkaisu eikä vain sen ehkäisy. (Ks. Törrönen & Maunu 2005, 2006, 2007a ja 2007b.) Näin terveysintressi alkaa näyttäytyä tehottomana ja rajoittuneena, kun sitä vastaan yhtäältä argumentoidaan hankkeen kulttuurisen intressin puitteissa. Materiaaleissa tätä ristiriitaa ilmentää esimerkiksi bileoppaan s. 7 toteamus:

“WHO:n asiantuntijat ovat suuressa viisaudessaan todenneet, että miehillä alkoholin suurkulutuksen rajana pidetään 24 alkoholiannosta tai seitsemää alkoholiannota kerralla. Naisilla vastaavat määrät ovat 16 annosta viikossa tai viisi annosta kerralla. Joillekin tämäkin voi olla liikaa, sillä alkoholi vaikuttaa jokaiseen eri tavalla.”

Toteamus WHO:n edustajien “suuresta viisaudesta” luo ironista etäisyyttä ulkokohtaisiin juomisen määrittelyihin ja vihjaa, että muunkinlaisia tapoja määritellä juomista on. Terveysintressin puitteissa kuitenkin WHO:n suosituksissa pitäydytään kirjaimellisesti eikä niitä vakavissaan pohdita tai pyritä haastamaan esimerkiksi juomisen omaehtoisen, epävirallisen motivoinnin ja säätelyn suunnasta.

Sen lisäksi, että terveysretoriikka asettuu materiaaleissa kyseenalaiseksi kulttuurisen intressin näkökulmasta, myös uutta lupaava kulttuurinen intressi on vaarassa vesittyä, kun se kiinnitetään monille nuorille aikuisille epämieluisaan terveysretoriikkaan. Nimimerkki *“Ronskimmat keinot!”* summanneekin hankkeen nettivieraskirjassa monen kohderyhmän kuuluvan ajatuksia: “Masentavaa, että hyvä idea (toi sosiaalimissio) on piilotettu syyllistävän kuran ja “näin tarkkailet juomistasi” -kaavakkeiden joukkoon. Lisää tätä, paremmin.”

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kulttuurinen ja terveysintressi tukevat osin toisiaan. Kulttuurisen muutoksen avulla voitaneen aidosti vähentää yksilöiden nauttiman alkoholin määrää. Mutta tämä tavoite on ristiriidassa juomisen yhteisöllisyyttä ja positiivisia vaikutuksia korostavan lähtökohdan kanssa – miksi juomista pitäisi vähentää, jos juomisella on positiivisia sosiaalisia vaikutuksia? Tai millaisten sosiaalisuutta parantavien, ei siis vain terveyttä edistävien, syiden takia juomista pitäisi vähentää? Hankkeen materiaaleissa ei juuri määritellä juomisen, saati humalan erityislaatua positiivisin termein, vaan julkilausutuista lähtökohdista huolimatta ongelmakeskeisesti. Näin on suuri riski, että uudenlaiset ja ansiokkaat sosiaaliset lähtökohdat jäävät materiaalien lukijoille kerta kaikkiaan pimentoon.

Kuitenkin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeessa vaikuttaa kaksi erilaista ja yhteen sovittamatonta toimintateoriaa. Tarkemmin ottaen vaikuttaa siltä, että terveysintressin mukaiset ajattelutavat pyrkivät paikkaamaan kulttuurisen intressin puitteissa avoimeksi jääviä kysymyksiä, erityisesti kysymyksiä juomisen konkreettisista sosiaalisista haitoista ja hyödyistä. Koska sosiaalisen ja terveysintressin tavoitteet ja tavat määritellä juomista ovat kuitenkin hyvin erilaiset, niiden jäsentämätön yhdistyminen on vaarassa pikemminkin hajottaa kuin vahvistaa johdonmukaista viestintää.

Tavoiteasettelun ja viestinnän epäjohdonmukaisuus ei kuitenkaan kerro yksin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeesta, vaan se on tyypillistä kaikille nyky-yhteiskunnan hyvinvointihankkeille. Sulkunen ja muut (2003) ovat tarkastelleet tätä ongelmakenttää käsitteen ”kantaa ottamattomuuden etiikka” alla. Kantaa ottamattomuuden etiikassa on kyse siitä, että koska nykykulttuurissa ei ole vahvoja ja yhdenmukaisia käsityksiä hyvien ja tavoiteltavien elämäntapojen laadusta, valistajat tai kasvattajat eivät voi suoraan määritellä, kuinka esimerkiksi päihteitä tulisi käyttää. Sen sijaan valistuksella voidaan tarjota päihteiden käyttäjille erilaista ja erityyppistäkin tietoa, virikkeitä ja ajattelemisen aihetta – tietoa yksilön valintojen seurauksista itse valintojen arvottamisen sijaan. Seurausetiikka on vahvasti läsnä myös Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaaleissa, esimerkiksi terveysintressin tavoitteeksi sanotaan tarjota opiskelijoille perustietoa alkoholista ja sen terveysvaikutuksista.

Toisaalta vaikka pyrkii sitä välttämään, kantaa ottamattomuuden etiikka tulee myös ottaneeksi vahvan moraalisen kannan. Tämän mukaan vastuu elämäntapavalinnoista ja myös niiden seurauksista on viime kädessä yksilöllä. Tästä yksilöä vastuuttavasta etiikasta nousee myöskin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen läpäisevä moraalinen näkökulma tai resurssi, joka yhdistää kulttuurista ja terveysintressiä. Tämän raportin sivun 19 mukaan:

”Hankkeen eettiseksi lähtökohdaksi määriteltiin yksilön autonomisuuden kunnioittaminen. Hanke pyrki antamaan tietoa ja välineitä, joiden varassa opiskelija kykenee päättämään tietoisemmin omasta alkoholinkäytöstään.”

Hankkeen toimintateoriaa hallitsee siis pyrkimys vaikuttaa opiskelijoiden juomiskäyttäytymiseen määrittelemällä vaikuttavat toimenpiteet viime kädessä yksilön omiksi valinnoiksi. Tämä tekee ymmärrettäväksi myös hankemateriaalin vaitonaisuuden juomisen positiivisten sosiaalisten tekijöiden määrittelemisessä: ne asettuvat helposti periaatteelliseen ristiriitaan yksilön autonomisuuden kanssa. Tämä on kuitenkin rajallinen näkökulma ja se jättää huomiotta monia juomisen omaehtoisen säätelyn piirteitä. Mitä jos opiskelija ei tunnekaan halua päättää itse tietoisemmin omasta alkoholinkäytöstään, vaan haluaa bilettää rankan juomisen sosiaalisen logiikan mukaisesti, koska kokee saavansa siitä enemmän kuin juomisen yksinäisestä pohdinnasta? Seuraavassa luvussa tarkastelen tätä ongelmakenttää ja pyrin tarjoamaan näkökulmia, joiden varassa tulevat kampanjat voivat ylittää toiminnan sosiaalisten ja yksilöllisten puolien vastakkainasettelua ja toisen asettamista moraalisesti toista tärkeämmäksi.

Hankkeen toimintateorian kritiikkiä: juominen ja yksilön autonomisuus

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen ansiokas ja uutta luotaava lähtökohta, joka pyrkii vaikuttamaan opiskelijoiden juomiseen muuttamalla sosiaalista toimintakulttuuria, muuntuu materiaaleissa voittopuolisesti yksilöihin kohdistuvaksi valistukseksi. Hankkeen lähtökohdissa korostetaan juomisen sosiaalisia ulottuvuuksia, mutta materiaaleissa sosiaalisesti suotavin toiminta hahmotuu pikemminkin muista riippumattomien yksilöiden omiksi valinnoiksi, joihin sosiaalinen toimintaympäristö ei lopulta saisi juurikaan vaikuttaa. Juomisen negatiiviset puolet määrittävät materiaaleissa johdonmukaisesti erilaisina tämän autonomisuuden normin rikkomisina.

Silloin, kun juominen nähdään materiaaleissa perusluonteeltaan sosiaalisena, juomista tarkastellaan yhteisöllisyyttä lisäävänä tai parantavana tekijänä. Samansuuntaisia tuloksia olemme saaneet omissa nuorten aikuisten juomista koskevissa analyyseissämme. Yhteinen humala antaa juojille kokemuksen lujista sosiaalisista siteistä, juomista motivoidaan yhdessäololla ja sitä säädellessään niin, että yhdessäolosta saadaan mahdollisimman paljon irti. Niinpä monipäiväistäkään humalajuomista ei koeta ongelmallisena, jos se tapahtuu tutuissa puitteissa ja hyvässä seurassa, mutta vähäinkin yksin juominen koetaan ongelmallisena. (Törrönen & Maunu 2004, 2005, 2006, 2007a ja 2007b.) Juomisen määrittely lähtökodiltaan sosiaalisena toimintana on tutkimustemme näkökentässä myös Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen eittämätön ansio.

Juomisen positiivisia sosiaalisia vaikutuksia ei hankkeen materiaaleissa kuitenkaan käsitellä perusteellisemmin, eikä niissä myöskään kuvata tai pohdita juomisen positiivista sosiaalisuutta ylläpitäviä ja heikentäviä tekijöitä. Juomisen todetaan lisäävän yhteisöllisyyttä, mutta materiaaleissa ei määritellä tai pohdita, mitä tämä yhteisöllisyys on. Omien analyyseimme mukaan positiivin juomissosiaalisuus syntyy kaikkien läsnäolijoiden aktiivisesta osallistumisesta käsillä oleviin toimintoihin. Toisaalta monet juomistilanteiden itsensä ominaisuudet, kuten juomiseen liittyvät odotukset, tapahtumien etenemisjärjestys ja yksilöiden oma sitoutuminen, vaikuttavat juomistilanteissa. Myöskin juojien kulttuurisilla statuksilla kuten sukupuolella ja monilla elämäntyylikysymyksillä on merkitystä sille, millaiseksi juomistilanteet muodostuvat. Juomisen yhteisöllisyys ei siis ole yhtä ja yhdenmukaista, vaan se voi tarkoittaa tapauksesta riippuen hyvinkin erilaisia ja keskenään ristiriitaisiakin asioita.

Siksi juomisen yhteisöllisyyttä tai sosiaalisuutta tulisi pohtia konkreettisemmin, tapauskohtaisemmin ja perusteellisemmin kuin materiaaleissa on tehty, jotta siitä voisi valaa hyvinvointihankkeen vahvan perustan. Syytä olisi pohtia esimerkiksi: Mitä ja millaisia ovat ne juomistilanteet, joihin hankkeessa erityisesti halutaan vaikuttaa? Keitä niihin osallistuu ja millä motiiveilla? Mitä niissä tehdään? Millaista yhteisöllisyyttä niissä muodostuu ja millaisten tapahtumakulkujen kautta? Mitkä tekijät edistävät ja mitkä estävät toivottujen piirteiden muodostumista?

Kulttuurisen intressin puitteissa ajatus juomisen sosiaalisuudesta saa toisenkinlaisia muotoja, kun puhe kääntyy juomisen sosiaaliin haittoihin. Materiaaleissa juomisen sosiaaliset haitat ilmenevät erilaisina humalassa tai humalaa tavoiteltaessa tehtyinä tekoina, jotka tavalla tai toisella

loukkaavat itseä tai toisia yksilöitä. Esimerkiksi sosiaalisen vastuun testin kaikki kysymykset kuvaavat tilanteita, joissa yksilö on tilapäisesti menettänyt oman autonomiansa ja/ tai pitkäketoista hyötyä tavoittelevan toimintaorientaation, tai yksilö estää toisten toimimista näiden periaatteiden mukaisesti. Testissä juomaan houkuttelu nähdään yksiselitteisesti tungetteluna eikä toiveena luoda erityistä sosiaalista tilaa kaverusten välille. Ruumiinkontrollin löystyminen taas määrittänyt testissä sosiaalisesti erheeksi, vaikka omien tutkimustemme mukaan sekin on useimmiten ennakoitu ja siksi monimuotoisesti säädelty raskaan juomissosiaalisuuden sivutuote: juomisen puitteet valmistellaan turvallisiksi, palautumiseen varataan aikaa ja juomisen ajanakin kaveriporukka pitää omistaan huolta. Rankan juomisen tilanteet siis usein järjestetään omaehtoisesti ja tietoisesti sellaiseksi, että ruumiinkontrollin menetykset ja muut arkisemmille tilanteille ongelmalliset toimintatavat eivät ilmene haitallisina tai paheksuttavina (Törrönen & Maunu 2007a). Näin ollen testi normittaa juomista logiikalla, joka on juojien omalle motivaatiolle, juomiskokemuksille ja sääteleyperiaatteille pääsääntöisesti vierasta. Siksi siihen voi olla vaikea samastua eikä se välttämättä tuota aiottua vaikutusta, vaikka sen sosiaalisuutta korostava lähtökohta onkin realistisuuksessaan harvinainen.

Selkeimmin materiaaleissa määritelty sosiaalinen haitta on juomiseen liittyvä sosiaalinen paine. Hankkeen lehdistötiedotteessa 20.10.2005 todetaan (ks. myös tämän raportin s. 18): Hankkeessa tuetaan yhteisöllisyyttä, mutta vaikutetaan samalla mielipideilmastoon siten, ettei ryhmän normisto aja yksilöä käyttämään alkoholia vastoin omia alkuperäisiä aikomuksiaan.

Sitaatissa tiivistyy hankkeen kulttuurisen intressin sisäinen ristiriita. Yhteisöllisyys mainitaan, mutta sen sisältöjä tai syntyminen tai kuihtumisen tapaa ei määritellä. Varsinaisesti toiminta ohjautuukin yksilön ”omista alkuperäisistä aikomuksista”, jotka ilmenevät muista ihmisistä ja sosiaalisista tilanteista irrallisina. Näin määriteltynä sosiaalisuus on pikemmin toiminnan uhkatekijä kuin positiivinen resurssi ja juomisen ongelmaksi hahmottuukin sen liiallinen sosiaalisuus. Sosiaalinen juominen on jo lähtökohdiltaan riski itseään tarkkailevalle, toisista ihmisistä riippumattomalle egolle. Tässä mielessä hankkeen Perjantai-julisteen ja muiden materiaalien visuaalista ilmettä voidaan pitää tahattomastikin osuvana: suuripäinen ja yksin esiintyvä ihmishahmo symboloi järkipöyhästä ja sosiaalisista siteistä riippumatonta yksilötoimijaa.

Ihanne itsensä läpikotaisin tuntevasta, hillitystä ja hallitusta toimijasta toistuu myös Bileoppaan ja Myötäte-teenumeron sivuilla:

”Jos biletyt maistuu puulta, älä mene. Tee vaihteeksi jotain muuta ja mene seuraavan kerran sitten, kun oikeasti huvittaa. [-] Päätä jo ennen bileitä, kuinka paljon annat itsellesi luvan juoda. [-] Opettele kieltäytymän tarjotuista juomista, jos et (enää) halua juoda.” (Bileopas s. 6)

”Kun opiskelijapoika sammuu haalareissaan keskelle puistoa, kenenkään hälytyskellot eivät ala soida, päinvastoin. Ja kun tytöt oksentelevat tiedekunnan pihalle, kukaan ei ole ihmeissään. Sattuuhan sitä. Haalareissa saa olla jälleen pissis.” (Myötäte s. 4)

Myötäote-sitaatissa tiivistyy myös Mäyräkoirasta sikspäkkiin -materiaalien oma moralismi. Hankkeessa julkilausutusti pyritään eroon terveystieteisistä normittamisesta, mutta morali-soinnin kohteena alkaa esiintyä juomiseen liittyvä itsekontrollin löysääminen ja toiminnan ohjautuminen sosiaalisista motiiveista yksilöllisten sijaan. Juomisen ”liiallinen sosiaalisuus” kategorisoidaan materiaaleissa mauttomaksi ja kehittymättömäksi. Välillä kaikki opiskelijat, ainakin potentiaalisesti kuka tahansa, esitetään tässä valossa. Bileopas luokittelee sivulla 8 näin:

”Kohtuullinen juominen onnistuisi varmaankin sellaisessa seurassa, jossa kukaan ei kisko kaksin käsin, mutta on vaikea nautiskella sivistyneesti ja kohtuudella, kun ilmaisia drinksuja satelee ovista ja ikkunoista ja kaverit villitsevät juomaan.”

Sitaatti varoittaa kuitenkin juomisen sosiaalisista haitoista varsin yleisluontoisesti. Kuka uhkaa kenen juomista; kuka tyrkyttää viinaa ja kuka villitsee ketä? Materiaali on varmaankin haluttu kirjoittaa epäsuorasti ja ketään osoittelematta, mutta epäsuoruus kääntyy helposti totalisoinniksi: kaikki opiskelijat ovat ainakin välillä hillittömiä ja villittyjä.

Tällainen strategia muistuttaa perinteisen moraalivalistuksen kaltaista yhdenmukaistavaa ja alaspäin katsovaa kuvaa. Juomisen kautta huonommuutta tuottava kulttuurinen strategia on Suomessa ollut kulttuurisesti vahva koko 1900-luvun. Esimerkiksi Alasuutarin (1996) ja Sulkusen (1992) mukaan eliitti on erottautunut sen varassa sivistymättöminä ja sopimattomina pitämistään ”suomalaisista” tai ”työväenluokasta”. Tällaisessa kategorisoinnissa ei kuitenkaan ole kyse tosiasiallisesta juomiskäyttäytymisestä, vaan kulttuurisesta erottautumis- ja valtakamppailusta. Näin ollen sen mukainen tieto ei ole tehokas keino vaikuttaa itse juomiseen. Lisäksi se leimaa huonommiksi niitä opiskelijoita, jotka kokevat runsaan, sosiaalisen juomisen mielekkäämpänä kuin omaa erillisyyttä ja erityisyyttä korostavan toimintatyylin (ks. Törrönen & Maunu 2004).

Myös sukupuoli on tekijä, jota Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaaleissa olisi voinut huomioida enemmän. Tutkimustemme (Törrönen & Maunu 2006 ja 2007b) mukaan häpeä ja pelko kehollisen itsekontrollin menettämisestä on tyypillistä nimenomaan naisille, kun miehet voivat helpommin kuitata humalaiset mokansa asiaan kuuluvina sattumuksina. Näin ollen Mäyräkoirasta sikspäkkiin -materiaalien argumentaatio vaikuttaa jossain määrin naistapaiselta ja voi olla, että se puhuttelee enemmän nais- kuin miesopiskelijoita. Tällöin sukupuolen mukainen kohdentaminen voisi olla eksplisiittisempää ja samalla voitaisiin pohtia, mitä tarjota miehille.

Hankkeen terveystiessä pyrkimys on tuottaa ”opiskelijan elämäntilanteen huomioivaa terveystietoa” ja vahvistaa ”suurkuluttajien omia pyrkimyksiä” kohti vähäisempää alkoholin-käyttöä (esim. strategia, nettiesittely). Myös terveystiessä motivoituu ajatuksella rationaalisesta, itseään tarkkailevasta ja hallitsevasta toimijoista, joka ohjautuu kohti vähäisempää ja hallitumpaa alkoholin-käyttöä oikeanlaisen tiedon varassa. Nuorten aikuisten juominen ei kuitenkaan motivoidu terveydellisiin perustein, eikä usein myöskään kognitiivisiin, so. yksilöllisiin ja tiedollisiin perustein, vaan pikemminkin sosiaalisista ja emotionaalisista syistä (erit. Törrönen & Maunu 2005 ja 2007b).

Paitsi että terveysintressiä ja kulttuurista intressiä yhdistää yksilöllisen järkipäisyyden ja itsetarkkailun arvostaminen, niiden suhtautuminen itse alkoholiin on samankaltaista. Silloin, kun materiaaleissa vaaditaan opiskelijoiden toimintakulttuurin muutoksia, esitetään toistuvasti vain yksi konkreettinen asia: opiskelijajuhlissa pitää olla tarjolla alkoholittomia juomia (Bileopas, Myötä-ote). Juomistilanteiden sosiaalisia tai kulttuurisia merkityksiä, motivointeja, omaehtoisia säätelyn tai muun toiminnan tapoja ei konkreettisesti pohdita eikä niihin näin ollen esitetä muutosehdotuksiakaan.

Tällainen strategia pyrkii paikantamaan ongelman alkoholiin aineena eikä siihen sosiaaliseen tilaan, johon juomisella pyritään ja jonka yksilöt juodessaan kokevat. Juominen määrittyy kemiallisen aineen nauttimiseksi, jonka yksilötoimija voi omalla päätöksellään ottaa tai jättää. Tämä on sopusoinnussa myös kantaa ottamattomuuden etiikan kanssa, kun yksilöiden omiin pyrkimyksiin ja niitä ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen vältytään suoraan ottamasta kantaa. Vaikuttaakin siltä, että myös tässä yhteydessä terveysnäkökulma pyrkii paikkaamaan kulttuurisen intressin puitteissa avoimiksi jääviä kysymyksiä. Siinä missä terveydellisestä näkökulmasta etanoli voi aiheuttaa elimistölle hermo- ja kudosaivautia, itsehillintää ja -hallintaa arvostavassa kulttuurisessa katsantokannassa juominen voi aiheuttaa autonomian menettämistä.

Oletus, että juominen on itseisarvoista ja toisaalta muusta toiminnasta irrallaan, ei kuitenkaan meidän tutkimustemme valossa pidä paikkaansa. Juomiseen ja humalaan liittyvä erityinen sosiaalisuus tai yhteisöllisyys muodostuu monenlaisten tilannekohtaisten (seura, puitteet, ajankohta jne.) yhteisvaikutuksena. Alkoholijuoma toimii useimmiten merkinä siitä, että tilanne ja siihen liittyvät sosiaaliset suhteet ovat jotenkin erityisiä, vapaamuotoisia ja intiimejä. Toisaalta humala toimii kokemuksen voiteluaineena siirryttäessä tähän ”raskaaseen sosiaalisuuteen” kuten sitä nimitämme. Niinpä nuorten aikuisten sosiaalisessa juomisessa alkoholi tai humala ei ole millään muotoa itseisarvo, muusta toiminnasta irrallinen päämäärä. Juomista ei siksi voi myöskään irrottaa muusta sosiaalisesta toiminnasta ja jättää toiminta muuten silleen, vaan juomiseen on vaikutettava sen kautta, mikä juomista todellisuudessa motivoi. (Törrönen & Maunu 2005, 2006, 2007a ja 2007b.)

Lopuksi: suosituksia jatkotyölle

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaali on kaksijakoista. Hanketta oikeutetaan näkökulmilla, joissa tunnustetaan opiskelijoiden juomisen sosiaalinen luonne ja yhteisöllisesti positiiviset vaikutukset. Toisaalta hankemateriaali tuntuu oletavan ihannelukijakseen yksilötoimijan, jotka tuntee ja hallitsee itsensä, haluaa maksimoida omia sosiaalisia ja terveydellisiä etujaan ja on valmis irtautumaan useimmista sosiaalisista tilanteista jos nämä edut niin vaatii. Sisäisesti johdonmukaisempaan lopputulokseen päästäisiin keskittymällä jompaan kumpaan keskenään ristiriitaisista toimintateorioista.

Meidän tutkimustemme näkökulmasta juomisen tarkastelu lähtökohtaisesti ja viimekätisesti sosiaalisena on kuitenkin selvästi suositeltavampi ja tosiasiallisen juomiskäyttäytymisen kannalta realistisempi suunta. Keskeistä olisikin, että hankkeessa perehdyttäisiin tarkoin siihen, kuinka intervention kohteena oleva ilmiö on omaehtoisesti rakentunut ja millaisilla mekanismeilla se toi-

mii. Ainoastaan näin se voi käydä tasavertaista keskustelua kohderyhmänsä kanssa eikä vain määritellä tai pyrkiä vaikuttamaan siihen ulkoapäin; ja ainoastaan näin se voi myös saada aitoa ja pysyvää muutosta aikaan.

Mikäli hankkeessa ei ole mahdollisuuksia tehdä omaa selvitystä tai tutkimusta ilmiöstä, tulisi varata riittävästi resursseja tutkimuskirjallisuuden riittävään kartoittamiseen ja läpikäyntiin – ja ennen kaikkea tiedon soveltamiseen käsillä olevan hankkeen tarpeisiin. On resurssien hukka-käyttöä aloittaa toimintaa ilman, että otetaan riittävästi selvää, mitä asiasta jo valmiiksi tiedetään. Koska yhteiskuntatieteellisten tutkimusten tiedonintressit, käsitteelliset näkökulmat ja kielenkäyttö saattavat kuitenkin poiketa muutokseen tähtäävistä hyvinvointihankkeista, juuri tutkimustiedon soveltaminen on keskeistä. Tämä vaatii aikaa tiedon omaksumiselle.

Hankkeen onnistumisen kannalta oikeanlaisen tutkimustiedon valinta on keskeistä. Tässä hankkeessa kirjallisuusviitteet ovat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta yksilöpsykologisia tai yksilöiden oman juomisen jälkikäteisraportoinnille perustuvia epidemiologisia tutkimuksia. Tämä sotii hankkeen julkilausuttuja, juomisen sosiaalisuutta korostavien lähtökohtia vastaan. Laajempi perehtyneisyys juomisen sosiaalisia puolia käsitteleviin tutkimuksiin voisi tarkentaa hanke-materiaalien konkreettista toteutusta ansiokkaiden lähtökohtien lisäksi.

Toisaalta tutkimuskirjallisuuden läpikäynti voi auttaa myös hankkeen tavoitteenasettelun kohdentamisessa. Juomisen sosiaalisuus on hyvin laaja ja moniulotteinen, mutta myös suhteellisen vähän tunnettu ilmiökenttä. Niinpä Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen yleisluontoinen tavoite juomiskulttuurin muuttamisesta tuntuu hieman ylimitoitetulta parin vuoden projektille. Konkreettisempia tuloksia voisi saada aikaan rajaamalla hanke esimerkiksi jonkin tietyn juomistilanteen tai -tilannetyypin ympärille, jonkin yksittäisen juomisessa vaikuttavan sosiaalisen toimintatavan ympärille tai vaikkapa keskustelemaan humalajuomisen motiiveista konkreettisesti, asiallisesti ja moralisoimatta.

Hankkeen johdonmukaista pitäytymistä juomisen sosiaalisten ulottuvuuksien tarkastelussa voidaan myös tukea ulkopuolisin arvioinnein. Näistä saataneen suurin hyöty projektin alkuvaiheessa. Myös tähän on varattava resursseja. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että hanke ja arvioija puhuvat samasta asiasta ja samaa kieltä. Tämä onnistuu parhaiten, jos sekä hankkeen oma tehtävänanto että arvioinnin tehtävänanto on selkeä ja tarkoin määritelty.

Tässä raportissa sivulla 28 viitataan Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tekemään arviointiin juomisen sosiaalisen vastuun testistä, joka vaikuttaa huonosti hankkeen pyrkimyksiin sopivalta. Arviokatkelmassa puhutaan ”suomalaisen alkoholikulttuurin ongelmista”, joita ovat ”juomaan painostaminen”, ”raittisuuden ihmetteleminen”, ”liiallinen kertakäyttö” ja ”sössöttäminen”. Nämä kaikki ovat vahvan negatiivisesti arvottavia, mutta perustelemattomia kantoja; tiedossani ei ole yhtään Bruunin ja kumppaneiden tutkimusta, jossa juomisen ryhmädynamiikkaa tarkasteltaisiin kulttuurisena ongelmana eikä arvioijakaan esitä viitettä. Lisäksi arvio siirtää tämän perusteettoman oletuksen vaikutelmanvaraisesti koskemaan opiskelijoita toteamalla: ”Ilmeisesti normi ja muutkin mainitut ”klassisuudet” ovat edelleen voimissaan myös opiskelijapiireissä”, minkä vuoksi testi nähdään tarpeelliseksi. Tällainen arvio tukee kuitenkin huonosti yrityksiä käsitellä juomisen sosiaalista luonnetta positiivisin termein, totuudenmukaisesti ja tasavertaisessa dialogissa kohderyhmän kanssa.

Jos taas tulevissa hankkeissa päätetään pitäytyä perinteisillä linjoilla ja pyrkiä pelkästään vastustamaan alkoholia eikä muuttamaan sosiaalista toimintakulttuuria, tulisi se kirjata selvästi lähtökohtiin. Silloin ensimmäinen haaste on määritellä näkökulma, josta käsin alkoholi ilmenee yksiselitteisesti pahana; toinen haaste on löytää keinot, joilla alkoholia voidaan aidosti torjua.

Riippumatta argumentin laadusta, myös kohderyhmän tunnistaminen, yksilöiminen ja sille kohdennettu puhuttelu on tärkeää. Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen materiaaleissa ”opiskelijoihin” puhutaan yleisenä ja yhdenmukaisena joukkiona, josta on helppo erottautua mutta johon on vaikea samastua. Tällöin on vaarana, että materiaali ei puhuttele muuta kuin niitä, jotka jo valmiiksi ovat sen tuottaman ihanteen mukaisia ja eivät näin ollen valistusta kaipaakaan (vrt. Sulkunen ja muut 2003, 108). Esimerkiksi sukupuoli, koulutusala ja monet elämäntyylikysymykset voivat näytellä keskeistä roolia viestin vastaanotossa; korkeakouluopiskelijatkaan eivät ole homogeeninen ryhmä. Mainitut tekijät voi olla syytä huomioida paitsi viestin ilmiössä, myös sen sisällössä: onko juomisen sosiaalisuus, yksilöllisyys, terveellisyys tai haitallisuuskään samaa miehille ja naisille, teekkareille ja teologeille, radikaaleille ja konservatiiveille?

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1996). Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994. Tampere: Vastapaino.

Bruun, Kettil (1959). Drinking Behaviour in Small Groups. An Experimental Study. Helsinki: Väkijuomakysymyksen tutkimussäätiö.

Maunu, Antti (2004). Sociability, gender and drinking. An ethnography of young adults' night club behavior. Julkaisematon tutkimussuunnitelma, Alkoholitutkimussäätiö, Helsinki.

Maunu, Antti & Millar, Ellen O. (2005). Societal structures or situated practices? An overview of Nordic qualitative literature on recreational intoxicant-use among young adults in search of context, embodiment and gender. Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift 22: English supplement, 115"132.

Sulkunen, Pekka (1992). The European New Middle Class. Aldershot: Avebury.

Sulkunen, Pekka, Rantala, Kati & Määttä, Mirja (2003). Kantaa ottamattomuuden etiikka ja ehkäisevän päihdetyön ongelma kulutusyhteiskunnassa – esimerkkinä Klaari-projekti. Janus 11;2, 100–121.

Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2004). Ravintola, sosiaalisuus ja kulttuuriset eronteot. Sosiologia 2004;4, 322–336.

Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2005). Kevyet irtiotot ja raskas sosiaalisuus. Alkoholi nuorten aikuisten ravintolailtaa kuvaavissa kertomuksissa. Yhteiskuntapolitiikka 70:3, 266–282.

Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2006). Pihvin pariin punaviini, raju ryypäys risteilyllä. Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen säätely päiväkirjoissa. Yhteiskuntapolitiikka 71:5, 499–514.

Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2007a). Nuorten aikuisten oman juomisen pohdinta, harkinta ja säätely. S. 59–88 kirjassa Tigerstedt, Christoffer (toim.): Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura & Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto.

Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2007b). The role of social emotions in the regulation of drinking. Esitelmä Kettil Bruun Societyn 33:nnessa vuotuisessa alkoholiepidemiologian symposiumissa Budaestissa Unkarissa 6.6.2007.

7.2. Hanke terveystietinnän näkökulmasta

Sinikka Torkkola, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

Tässä puheenvuorossa erittelen Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjaa viestinnän näkökulmasta. Viestintä on ollut Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjan keskeisin toimintakeino. Sen avulla on yhtäältä pyritty vaikuttamaan suoraan yksittäisten opiskelijoiden alkoholinkäyttöön ja toisaalta viestinnällisin keinoin on pyritty yksilötasoa laajempaan kulttuuriseen vaikuttamiseen. Kampanjamateriaalin tavoitteena on ollut herättää sekä yksilöt että yhteisöt pohtimaan alkoholiin liittyviä itsestäänselvyksiä ja käytäntöjä. Yksittäisen kampanjan evaluoinnin ongelmana on se, ettei kampanjoiden perimmäisenä vaikuttimena olevaa käyttäytymisen muutosta ole mahdollista mitata. Lukuisista tutkimuksista huolimatta yhä edelleen käydään kiistaa siitä, voiko viestinnällä vaikuttaa terveystietäytymiseen ja jos voi, niin miten. (ks. esim. Peetz-Schou 1997; Salmon 1992; Torkkola 2004, Varonen & Vertio 1999.)

Arvioin Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjaa kahdella tavalla: ensinnäkin arvioin kampanjan näkyvyyttä ja vastaanottoa mediassa. Kampanjan teoreettisena lähtökohtana on ollut virittävyys, jolloin tavoitteena on nostaa asia julkisen keskustelun kohteeksi. Kysyn siis, miten kampanja on onnistunut tavoitteessaan virittää keskustelua opiskelijoiden alkoholinkäytöstä ja millaista tämä keskustelu on ollut. Tässä arviossa käytän apuna myös yhteiskuntatieteiden kandidaatin Leena Pärssisen Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselle tekemään kandidaatin tutkielmaa *Mäyräkoirasta sikspäkkiin vai päinvastoin*.

Toiseksi arvioin kampanjan kahta materiaalia eli *10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista* -lehtistä sekä *Annospäiväkirjaa*. Lähtökohtana arviolleni on se, että materiaalien merkitykset ovat ylenmääräisiä. Toisin sanoen lehtisen ja annospäiväkirjan merkitykset syntyvät vasta, kun joku niitä lukee. Materiaalia lukevat voivat tulkita tekstejä tavoilla, jotka eivät edes vilahtaisi materiaalin tekijöiden tai muiden arvioijien mielessä. Kampanjan suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleet sidosryhmät ovat arvioineet tuotettuja materiaaleja kampanjan kuluessa. Sen sijaa materiaalia ei ole arvioitu niin sanottujen tavallisten opiskelijoiden näkökulmasta. Lehtisen ja annospäiväkirjan merkitysten tulkinta perustuu Viestintätieteiden yliopistoverkoston terveystietinnän kurssilla tehtyihin opiskelija-arvioihin. Kurssi järjestettiin keväällä 2006 verkkokurssina. Kurssilla tehdyt arviot ovat suuntaa-antavia eikä kyseessä ole varsinainen tutkimustulos.

Miten media virittää?

Määrällisesti kampanja näkyi eniten opiskelijoiden omissa julkaisuissa, sen sijaan muissa medioissa näkyvyys ei ollut kovin laajaa. Kampanja sai palstatilaa vain joissakin yliopistokaupunkien alueellisissa sanomalehdissä (*Etelä-Saimaa*, *Helsingin Sanomat*, *Kaleva*, *Karjalainen* ja *Savon Sanomat*). Näiden isohkojen juttujen lisäksi yhdessä Aamulehden kolumnissa ironisoitiin kampanjaa. Pieniä tiedotteiden pohjalta tehtyjä juttuja oli kymmenkunta. (Ks. lehdistöseuranta luku 6) Leena Pärssinen (2006) vertailee tutkielmassaan lehtijuttujen suhtautumista kampanjaan. Vain yhdessä opiskelijalehtien ulkopuolella julkaistussa jutussa suhtauduttiin kampanjaan kriittisesti. Muissa jutuissa suhde oli neutraali. Ensimmäiset jutut nostivat esiin alkoholinkäytön osana opiskelijakulttuuria sekä kysyivät, onko runsas alkoholinkäyttö välttämätön osa opiskelijakulttuuria. Hankkeen loppupuolella julkaistuissa jutuissa esiin nousi myös juomakulttuurin muutos. Jutuissa on haastateltu hankkeen asiantuntijoita ja niillä on ainakin löyhä yhteys kampanjaan.

Kampanja ei ylittänyt uutiskynnystä monenkaan yliopistokaupungin sanomalehdissä edes pikku-uutisena. Pikku-uutiset leviävät tyypillisesti paitsi suoraan tiedotteista myös STT:n kautta. Jälkikäteen tehty arkistohaku kertoo, että Mäyräkoirasta sikspäkkiin ei ylittänyt STT:n uutiskynnystä. Tämä selittää ainakin osin vähäistä valtakunnallista näkyvyyttä. Uutiskynnyksen ylittämättömyyden syyt voivat johtua siitä, ettei opiskelijoiden alkoholivalistuskampanja täyttänyt uutiskriteereitä. Aihetta ei määritellä uutiseksi, koska sitä ei pidetä uutena asiana, se ei koske laajaa kohderyhmää eikä ole vaikutuksiltaan merkittävä. Uutiskynnyksen ylittämiseen vaikuttavat myös päivän muut uutiset, jos uutisia on paljon, pienet ja vähemmän tärkeiksi koetut jäävät pois. Aihe kilpailee uutisjulkisuuteen pääsystä myös muiden samantyyppisten aiheiden kanssa. (ks. esim. Möre 1999, 86"125, Torkkola 2002 71"77.) Esimerkiksi Bileoppaasta kertovan tiedotteen (31.10.2006) kanssa uutisilasta kilpaili kaksikin samantyyppistä aihetta. Bileoppaasta kertovan tiedotteen kanssa samana päivänä STT-uutispalvelu kertoi viinan olevan työikäisten suomalaismiesten yleisin tapaja. Edeltävänä päivänä puolestaan uutiset kertoivat opiskelijoiden olevan tyytymättömiä terveydenhuoltopalveluihin.

Uutiskynnykseen ylittämiseen vaikuttaa myös aiheesta kirjoitettu tiedote. Uutismainen ja kärjekäs tiedote erottuu muista tiedotteista ja kipuaa yli uutiskynnyksen. Uutismaisuus tiedotteessa merkitsee, että tiedote kertoo selvästi jotain uutta. Esimerkiksi 2005 lokakuussa julkaistun tiedotteessa kärki kertoo opiskelijoiden juomisen vähentyneen, mitä perustellaan Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimuksella 2004. Uutisten näkökulmasta aihe ei vaikuta tuoreelta vaan vanhan lämmittelyltä ja jopa keinolta kertoa kampanjasta. Tiedotteen alaotsikko, jossa kerrotaan opiskelijapomojen tekvän nyt itse ehkäisevää päihdetyötä, tukee tulkintaa kampanjamainostuksesta. Riippumattomuutta korostavassa uutiskulttuurissa kampanjaa edistämistä viestittävä tiedote jää helposti sivuun. Tulevaisuudessa kampanjatiedotuksessa voisi pohtia aiempaa enemmän, millaisin asioin kampanja pyrkii julkisuuteen. Olisiko esimerkiksi sosiaalisen vastuun testin voinut nostaa jonkun tiedotteen kärkeen?

Myös kaksi muuta kampanjan tiedotetta ovat kampanjakeskeisiä. Tärkeimmäksi asiaksi nousee kampanja eikä asiasisältö. Sekä Bileoppaasta että verkkosivustosta kertovien tiedotteiden

kärki kertoo oppaan ja sivujen julkaisusta. Tiedotteet olisivat olleet uutismaisempia, jos niiden kärkeen olisi nostettu jokin sisällöllinen asia ja kerrottu, mihin opas opastaa tai mitä uutta sivustoilla on.

Kärjekkää ilmaisu voi näyttäytyä kampanjan näkökulmasta epäasiallisina. Värikäs ilmaisu voi kuitenkin olla keino saada medianäkyvyyttä. Esimerkiksi 1998 alaikäisten alkoholinkäyttö sai runsaasti mediajulkisuutta lapsijuoppo-termin ansiosta. (Torkkola 1998.) Kampanjan tiedotuksessa voisikin pohtia, millaisin kärjistyksen sopivat kampanjaan. Olisiko Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjan tiedotteissa voinut olla esimerkiksi seuraavia otsikoita? Opiskelijat läträävät viinan kanssa aiempaa vähemmän, bileopas ohjaa: älä mokaa kännissä tai testi mittaa viinan ympäristöhaittoja.

Määrällisesti kaksivuotisen Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjan tiedotus vaikuttaa niukalta. Arviointiaineiston perusteella kampanjalla ei ollut alueellista tiedotusta. Yhteenvetoreportin mukaan alueellisia tapahtumia kuitenkin järjestettiin. Näkyvyyttä yliopistokaupunkien medioissa olisi voinut parantaa alueellisella tiedotuksella. Näkyvyyden arviointi on osin puutteellista, sillä sähköinen media, kuten paikallisladiot, olivat mediaseurannan ulkopuolella, joten niitä ei tässä arvioida. Tosin kovin laajaa näkyvyys tuskin on ollut, sillä Yleisradion sähköisessä uutishaussa kampanjan nimellä ei tullut yhtään viitettä.

Kampanjan tuloksellisuuden näkökulmasta näkyvyys opiskelijamedioiden ulkopuolella ei ole tärkeintä, sillä parhaiten kampanja saavuttaa kohderyhmänsä opiskelijalehtien kautta. Mäyräkoirasta sikspäkkiin saikin eniten palstatilaa opiskelijoiden omissa lehdissä, yhteensä kymmenkunta. Opiskelijalehdissä julkaistut jutut ovat myös sisällöllisesti monipuolisempia ja kertovat kampanjan vastaanotosta opiskelijapiireissä. Puolet jutuista suhtautuu kampanjaan myönteisesti, puolet kielteisesti.

Myönteisesti kampanjaan suhtautuvissa jutuissa kampanjan sanoma nousee esiin ja lukijoita kehoitetaan alkoholin kohtuukäyttöön joko suoraan tai epäsuorasti. Verrattuna sanomalehtien neutraaleihin juttuihin opiskelijalehtien kampanjaan myönteisestikin suhtautuvat jutut tarjoavat monimerkityksellisempää tulkintaa. Esimerkiksi *Aviisin* pääkirjoituksen otsikko kertoo viinan olevan out ja kertoo tilastojenkin tämän vahvistavan. Pääkirjoitus päättyy kuitenkin skoolaukseen sille, että yhä useampi opiskelee. Kampanjaan kielteisesti suhtautuvissa jutuissa on samanlaista monitulkintaisuutta. *Polyteekkarin* ”Siksarista mäyräkoiraan” -jutussa suositusylärajat vaihtuvat alarajoiksi ja testaaja kokeilee rajojaan. Teksti on ironista ja mahdollistaa myös juomista kritisoivan tulkinnan. Samalla tavalla muutkin näennäisesti kampanjaan kriittisesti suhtautuvat jutut mahdollistavat myös päinvastaisen tulkinnan. Tolkuton viinan juonti ei näyttäydykään rennolta opiskelijaelämästä vaan typerältä ja epäsosiaaliselta käyttäytymiseltä. Juomisen hauskuutta korostavassa jutussa mukana on myös viittauksia oikein juomisesta. Kampanjan näkökulmasta kielteiset tai kriittiset jutut voivatkin olla toimivampia. Erikoiset kärjistyksen saavat lukijan ehkä kiinnostumaan enemmän kuin tutulta vaikuttava tieto alkoholin vaaroista. Tekstin ilmeistä ei myöskään voi päätellä, miten lukija siihen suhtautuu, sillä lopullinen tulkinta on lukijan. Valistusta myötäkarvaan silittävä juttu voi paitsi valistaa myös nostattaa vastustusta.

Opiskelijalehtien jutut kertovat opiskelijayhteisön kirjavasta suhtautumisesta kampanjaan.

Yhtäältä kampanjan tematiikka ja huoli opiskelijoiden liiasta alkoholin käytöstä nostaa esiin kampanjan tematiikkaa myötäileviä kirjoituksia. Toisaalta opiskelijakulttuurin alkoholimyönteiset puolet nostavat esiin kampanjan vastustusta. Ristiriitainen suhtautuminen alkoholiin ei ole vain opiskelijakulttuurin vaan koko suomalaisen kulttuurin piirre. Nämä ristiriitaisuudet näkyvät myös mediassa (ks. esim. Piispa 1997).

Opiskelijoiden tulkinnat

Terveysviestinnän verkkokurssilla keväällä 2006 viisitoista opiskelijaa vastasi Mäyräkoirasta sikspäkkiin -kampanjaa koskeviin kysymyksiin sekä kurssin aluksi että kurssin lopuksi. Kurssin opiskelijat ovat viestinnän ja informaatiotutkimuksen opiskelijoita, Helsingin, Jyväskylän ja Tampereen yliopistoista sekä Åbo Akademista. Kurssi suoritettiin itseopiskeluna verkkotehtävillä. Kurssin kuvaus on Viestintätieteiden yliopistoverkoston verkkosivulla (Johdatus terveystieteen viestintään 2004). Kurssin aluksi tehtävänä oli arvioida Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kampanjamateriaalia.

Konkreettiset kysymykset olivat.

Onko kampanja sinulle tuttu?

Oletko nähnyt materiaalia aiemmin? Jos olet, niin missä?

Millaisia ajatuksia kampanjamateriaali sinussa herättää?

Miten arvioisit materiaalissa olevaa terveystietoa?

Miten arvioisit materiaalin vaikuttavuutta itseesi tai yleensä opiskelijoihin?

Kurssin lopuksi opiskelijoita pyydettiin arvioimaan materiaalia uudelleen ja pohtimaan, onko kurssin käyminen vaikuttanut arviointiin.

Kampanja ei ollut tuttu kuin kolmannekselle opiskelijoista. Pari kurssilaista oli nähnyt materiaalin aiemmin, pari muuta tunnisti nimen ja yhdelle kurssilaiselle kampanja oli tuttu työn puolesta. Yksi kurssilaisista totesi kurssin jälkeenkin, ettei ollut nähnyt materiaalia. Kurssi järjestettiin keväällä 2006, mikä selittää kampanjan vierautta. Toinen selittävä tekijä voi olla se, että verkkokursseille osallistuu usein opiskelijoita, jotka eivät liiku säännöllisesti yliopistokampuksilla vaan työskentelevät kotona.

Opiskelijoiden arviot sekä materiaalin ulkoasusta, sisällöstä että vaikuttavuudesta olivat keskenään hyvin ristiriitaisia. Materiaalin ulkoasu sai enemmän kehuja kuin moitteita. Ulkoasua pidettiin selkeänä ja hauskana. Yksi arvioitsija totesi, että pienellä hionnalla lehtisestä olisi saanut sellaisen, että se todella tehoaisi. Kampanjan tunnelmaa pidettiin onnistuneena ja grafiikkaa hyvänä. Värien valintaa pidettiin sekä hyvänä että huonona, punaisen todettiin olevan kovin alleviivaava. Visuaalista ilmettä pidettiin myös liian kesynä, ja tilalle ehdotettiin todentuntuisempia, shokeeraavia kuvia.

Sisällöllisesti ja kielellisesti arviot olivat sekä kiittäviä että moittivia. Osa arvioista piti materiaalia naivina, hengeltään vanhanaikaisen valistavana eikä uskonut sen vetoavan korkeakouluopiskeli-

joihin. Osa puolestaan arvioi sisällön vetoavan korkeakouluopiskelijoihin. Lisäksi materiaalia keuhuttiin nasevaksi ja lennokkaaksi ja todettiin sen eroavan positiivisesti puisevista valistusoppaista. Yksi piti nuorekkuutta ja huumoria hyvänä keinona saavuttaa nuoriso. Toinen puolestaan arvioi tyylin väheksyvän korkeakouluopiskelijoita ja piti lehtisen kieltä tekenuorekkaana. Myös kampanjan kohtuukäytön teemaa pidettiin onnistuneena. Arviot lehtisen tarjoamasta tiedosta poikkesivat myös toisistaan. Yhdet totesivat lehtisessä olevan tiedon riittäväksi, asialliseksi ja selkeäksi. Toisten mielestä tietoa oli liian vähän; osa arvio tiedon puutteelliseksi. Kritiikkiä herätti myös opiskelijoiden käsitteleminen yhtenä ryhmänä. Arvioitsijan mukaan opiskelijat ovat nykyisin hyvin erilaisia eivätkä kaikkia ole humalahakuisia puolijuoppoja.

Kampanjan vaikutuksestakin arvioijat olivat erimielisiä. Kampanjaa pidettiin puhuttelevana. Yksi arvioitsija totesi kampanjan herättävän voimakkaista tunteita ja tietoa alkoholin vaaroista. Toinen puolestaan uskoi materiaalin puhuttelevan ”hummailuvaiheessa” olevia opiskelijoita. Kolmas puolestaan nosti esiin holhouksen ja arveli, että kampanja voi herättää ärtyneisyyttä ja huvittuneisuutta ja ohjata käyttäytymistä epätoivottuun suuntaan. Testin vaikutuksiin suhtauduttiin kahtalaisesti: yksi epäili, että testiä käytetään vitsin tavoin. Toisen mielestä testi teki materiaalista omakohtaisen. Muutama piti lehtistä myös syyllistävänä. Lehtisen ulkoasua kritisoinut totesi, ettei olisi kiinnittänyt lehtiseen mitään huomiota, koska lehtinen oli ulkoasultaan niin luotaantyöntävä.

Opiskelija-arviot kampanjasta todentavat, ettei viestin sisältöä arvioimalla voi tehdä johtopäätöksiä viestin tulkinnoista saati vaikutuksista. Ristiriitaiset tulkinnot ovat yhteydessä yksilön omaan kokemukseen, minkä vuoksi kampanjat, joissa yhdistetään sekä yleistä terveysvalistusta että yksilöllisempää terveysneuvontaa ovat tehokkaampia. (Ks. esim. Scherer & Juanillo 1992; Poskiparta 2002.)

Yhteenveto

Kampanjan viestinnän teoreettisena innoittajana ja viitekehyksenä on ollut virittävyysajatus. Miten Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke siis viritti keskustelua aiheesta? Valtamedioissa, kuten yliopistokaupungeissa ilmestyvissä sanomalehdissä, kampanjan näkyvyys oli heikkoa. Kirjoitetut jutut olivat tasalaatuista uutismassaa, joka ei liiemmälti keskustelua virittele.

Kampanjan kohderyhmänä olleissa opiskelijamedioissa teema sen sijaan näkyi. Ristiriitaiset ja monipolviset tulkinnot sekä mediassa että opiskelija-arvioissa kertovat, että tilaa keskustelulle on. Monitulkintaisuuden voi myös tulkita kulttuurisen muutoksen orastavaksi merkiksi.

Kirjallisuus

- Johdatus terveystietintään (2004). Viestintätieteen yliopistoverkoston verkkokurssin materiaali. <http://www.uta.fi/viesverk/terveysviestinta/>. Luettu 22.4.2007.
- Mörä, Tuomo (1999). EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Peetz-Schou, Mette (1997). How to measure consumer awareness of mass-media campaigns for public health purposes. *Patient Education and Counseling* 30:1, 53-59.
- Piispa, Matti (1997). Valistus, holhoisuus ja suojeleminen. Tutkimus alkoholipoliittisesta ja tupakkapoliittisesta mielipideilmastosta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Poskiparta, Marita (2002). Neuvonnan keinoin kohti terveystietäytymisen muutosta. Teoksessa: Torkkola (toim.) Terveystietintä. Helsinki: Tammi 24-35.
- Pärssinen, Leena (2006). Mäyräkoirasta sikspäkkiin vai päinvastoin. Tutkimus Mäyräkoirasta sikspäkkiin-hankkeesta kirjoitetuista lehtijutuista. Julkaisematon kandidaatin tutkielma Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.
- Salmon, Charle (1992). Bridging theory “of” and theory “for” communication Campaigns: An essay on ideology and public policy. *Communication yearbook* 15. London: Sage, 346-358.
- Torkkola, Sinikka (1998). - “Näin lapsesi juo viinaa” Alaikäisten alkoholin käyttö mediajulkisuudessa. Teoksessa: Vuorinen & Torkkola, Lapsijuopot eduskunnassa ja mediajulkisuudessa. Kaksi tutkimusta alaikäisten alkoholin käytöstä. *Stakes: Aiheita* 29/1998, 31”71.
- Torkkola, Sinikka (2002). Journalistista terveystietä “ Näkökulmia terveystietjournalismiin. Teoksessa Torkkola S.(toim.) Terveystietintä. Helsinki: Tammi, 71”88.
- Torkkola, Sinikka (2004). Johdanto terveystietintään. Verkoartikkeli. Johdatus terveystietintään -kurssi. <http://www.uta.fi/viesverk/terveysviestinta/>. Luettu 22.4.2007.
- Varonen, Helena & Vertio Harri (1999). Cochrane-katsaus: Joukkoviestimien vaikutus terveyden edistämisessä osoitettu (Varonen). *Suomalaisen asiantuntijan kommentti (Vertio) Suomen Lääkärilehti* 54: 33, 4387.

7.3. Terveydenhoitajien ammattilaiskoulutukset

Riitta Salomäki, terveydenhoitaja, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen yhtenä osana toteutettiin Hauskasti ja Hallitusti -koulutus Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä toimiville terveydenhoitajille (ks. luku 6). Koulutuksesta vastasi Elämäntapaliiton kouluttaja Seija Leino. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä toteutettiin oma, terveydenhoitajien arvioita kartoittava kysely kaikille koulutuksessa mukana olleille. Tässä luvussa esittelen kyselyn tuloksia.

Koulutuksen toteuttaminen

Hauskasti ja hallitusti -koulutus on ammattilaisille suunnattua täydennyskoulutusta. Koulutus toteutettiin kahdelle eri ryhmälle, ensimmäinen ryhmä koostui Helsinki-Espoon aseman terveydenhoitajista (12) ja se pidettiin 22.–23.4.2005 Elämäntapaliiton kurssikeskus Elohovissa. Toinen ryhmä koostui muualla Suomessa työskentelevistä terveydenhoitajista (18), se pidettiin 11.–12.5.2006 samassa paikassa. Koulutus toteutettiin työajan ulkopuolella viikonlopun aikana.

Koulutuksen sisältö

Tavoitteena koulutuksessa oli lisätä suurkulutuksen tunnistamista ja alkoholinkäytön puheeksi ottamista sekä antaa valmiuksia muutosprosessin ohjaamiseen. Ohjaustyön tiedollisen ja taidollisen hallinnan lisääminen sekä terveydenhoitajien vuorovaikutus- ja metakognitiivisten taitojen kehittyminen oli keskeinen koulutuksen haaste. Koulutukset pohjautuvat ratkaisu- ja voimavara-keskeiseen lähestymistapaan. Ratkaisukeskeiset periaatteet toimivat sekä yleisenä koulutuksen viitekehyksenä että ohjaustyön keskeisimpänä lähestymistapana. Ratkaisukeskeinen ajattelu- ja työtapana on maanläheinen ja myönteinen tapa kohdata erilaisia inhimillisen elämän haasteita ja pulmatilanteita. Keskeistä ratkaisukeskeisyydessä ovat mm. tavoitteiden asettaminen, muutosten ja ratkaisujen etsiminen, myönteinen palaute, uudelleenmäärittelyt, erilaisten tehtävien käyttö sekä erilaiset kysymystyypit. Ratkaisukeskeisyydessä kysymyksille on ominaista että ne eivät sisällä valmiita vastauksia. Tavoitteena on, että kysymysten kautta asiakas havaitsisi itse omat voimavaransa ja itselleen sopivimmat ratkaisut. (Leino, 2005.)

Ratkaisukeskeisen keskustelun ydintavoitteena on saada aikaan rakentava ja arvostava yhteys toiseen ihmiseen. Parhaimmillaan vuorovaikutus sisältää kunnioitusta, kuuntelua, keskittymistä, keveyttä ja kärsivällisyyttä. Arvostavassa ajattelutavassa keskitytään kuuntelemaan toisen ihmisen näkemyksiä, tavoitteita ja tarpeita. Ajattelutavassa uskotaan, että ihmisellä on olemassa kaikki tarvitsemansa ratkaisut ja voimavarat ongelmien ratkaisemiseen, sekä luotetaan siihen, että asiakas tekee aina parhaansa elämäntilanteensa luomissa puitteissa. Ohjaajan toiminnan tavoitteena on saada asiakas näkemään, että hänellä on vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia myös hankaliksi koetuissa tilanteissa. Keskustelu on tavoitteellista ja sen avulla pyritään herättämään asiakkaan

omaa ajattelua, sekä aikaansaamaan oivalluksia toiminnan merkityksestä ongelmien ratkaisussa. Keskustelussa vältetään tekemästä tulkintoja asiakkaan puheesta ja käyttäytymisestä, keskittymällä havaintoihin ja keskustelussa esiin nouseviin asioihin. (Leino, 2005).

Koulutuksen aikana käytiin läpi ohjauskeskustelun välineitä, haettiin konkreettisia keinoja miten keskustelun tavoitteita voitaisiin paremmin saavuttaa. Tavoitteena keskusteluissa on asiakkaan toimintatavan muutos. On tärkeää määritellä konkreettinen tila, mihin pyritään, mitä kohti halutaan mennä. Unelman ylläpito on tärkeää, keskustelujen fokus on ensisijaisesti siinä mitä kohti halutaan mennä, ei siinä, mistä halutaan pois. Mielikuva tulevasta auttaa jaksamaan, hyötyjen tulisi olla haittoja suuremmat.

Opetus tapahtui sekä luento-opetuksena että ryhmän kesken käydyin keskusteluin. Keskusteluissa vuorovaikutus oli vilkasta. Pitkään työssä olleilla terveydenhoitajilla on runsaasti kokemusta ja sen myötä myös paljon ajatuksia työnsä kehittämiseksi. Liian harvoin on työssä mahdollisuus pohtia oman työmme periaatteita, sen herättämiä myönteisiä ja joskus myös kielteisiä tunteita syvällisemmin. Vain harvalla terveydenhoitajalla on mahdollisuus työyhteisössään henkilökohtaiseen työnohjaukseen. Koulutuksen aikana käytiin yksityiskohtaisemmin läpi myös ohjaajan oman hyvinvoinnin vaikutusta ohjaustapahtumaan.

Kyselyn tarkoitus ja tavoitteet

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää miten terveydenhoitajat arvioivat päihdehaittojen ennaltaehkäisykoulutusta ja sen merkitystä omaan työhönsä. Tavoitteena oli selvittää:

Ehkäisevää päihdetyötä

- Tehostiko koulutus alkoholin käytön ottamista puheeksi?
- Tehostiko koulutus suurkulutuksen tunnistamista?

Vuorovaikutustaidot

- Lisääntyivätkö vuorovaikutustaidot koulutuksen seurauksena?

Konkreettisten työmenetelmien käyttöä

- Antoiko koulutus työkaluja muutoksen tukemiseen?

Terveydenhoitajien omaa hyvinvointia

- Lisäsikö koulutus terveydenhoitajien kiinnostusta omien voimavarojensa riittävyyteen?

Kysely laadittiin suoraan koulutuksen sisällön pohjalta. Taustakysymykset laadittiin samantyyppiseksi kuin koko projektin toteuttamista arvioineessa, Mäyräkoirasta sikspäkkiin -projektiryhmän toteuttamassa, kahta viikkoa aiemmin tehdyssä kyselyssä. Näin kyselyjen tulosten vertaaminen olisi tarvittaessa mahdollista. Aluksi kyselyssä pyrittiin selvittämään terveydenhoitajien arvioita ennaltaehkäisevän päihdetyön osalta: heidän käsitystään siitä, tehostiko koulutus alkoholihaittojen ottamista puheeksi ja tunnistivatko he mielestään suurkulutusta paremmin. Myös vuorovaikutustaitojen parantamista pyrittiin selvittämään. Mielenkiinnon kohteena oli erityisesti kysymys, jos-

sa selvitettiin ovatko terveydenhoitajat kokeneet saaneensa koulutuksesta hyötyä muuhun vastaanottotyöhönsä ja minkäläisten asiakasryhmien kanssa siitä on koettu olleen hyötyä. Myös työvälineiden käyttöä selvitettiin. Ajatuksena oli, että terveydenhoitajat analysoivat käyttämiään menetelmiä ja miettivät mitä työvälineitä voisivat käyttää työssään enemmän. Myös terveydenhoitajien omaa hyvinvointia kartoitettiin sekä työolosuhteissa olevia ongelmia ja omien voimavarojen huomioon ottamista työskentelytavoissa.

Kysely lähetettiin 29:lle koulutukseen osallistuneelle terveydenhoitajalle. Yhteensä 23 terveydenhoitajaa vastasi kyselyyn, joten vastausprosentiksi tuli 80 %. Lähes puolet eli 48 % terveydenhoitajista oli toiminut YTHS:n palveluksessa 3–5 vuotta. Vähän yli kolmasosa eli 35 % oli toiminut saman työnantajan palveluksessa yli 15 vuotta. Iältään vastaajat vastasivat hyvin YTHS:n ikäjakamaa: yli puolet vastaajista oli keski-ikäisiä, 52 % vastaajista oli yli 45-vuotiaita. Kahdeksan vastaajaa oli 36–44 -vuotiasta ja vain yksi vastaaja alle 28-vuotias.

Ehkäisevä päihdetyö

Valtaosa vastaajista eli 87 % oli tekemisissä alkoholiin liittyvien kysymysten kanssa joko päivittäin tai ainakin viikoittain. Lähes puolet terveydenhoitajista eli 48 % arvioi koulutuksen tehostaneen suurkulutuksen tunnistamista melko paljon tai hyvin paljon. Kyselyn perusteella kävi ilmi, että Hauskasti ja Hallitusti -koulutus tehosti alkoholin käytön ottamista puheeksi ja se antoi runsaasti tukea käyttötottumusten muutosyritysten tukemiseen. Suurkulutuksen tunnistamista koulutus tehosti lähes puolella terveydenhoitajista, lähes sama määrä arvioi kuitenkin koulutuksen vaikutuksen neutraaliksi tai arvioi sillä olleen melko vähän vaikutusta. Mielipiteet jakautuivat melko tasaisesti, kokeneella terveydenhoitajajoukolla on kykyä tunnistaa ongelmat, koulutuksen tavoite täyttyi siltä osin, että ongelmat otettiin myös puheeksi.

Aiemmista tutkimuksista käy ilmi, että päihteiden liiallista käyttöä ei oteta puheeksi ja monien alkoholinkäyttöä selvittävien tutkimusten mukaan mini-interventiosta olisi hyötyä asiakkaalle. Koulutuksesta koettiin olleen hyötyä erittäin laaja-alaaisesti myös muiden asiakkaiden kohdalla. Eniten hyötyä koettiin olleen ravitsemusneuvonnassa painonhallinta-asiakkaiden ja syömishäiriöpotilaiden kanssa. Esiin nousi myös koulutuksesta saatu hyöty mielenterveysasiakkaiden kanssa käytävissä keskusteluissa. Koettu hyöty oli sinänsä merkittävää, koska kyseessä oli pelkästään päihdehaittojen ennaltaehkäisyyn suunnattu koulutus. Tämä on merkittävä seikka mietittäessä koulutuksen hyödynnettävyyttä muissa yhteyksissä.

Vuorovaikutustaidot

Yllättävää oli, että vuorovaikutustaitoja koulutus ei vastaajien mielestä kovinkaan paljon lisännyt. Yli puolet vastanneista terveydenhoitajista koki, että koulutuksen vaikutus vuorovaikutustaitoihin oli neutraali tai hyvin vähäinen. Pohdittavaksi jää, kokivatko vastaajat omat taitonsa riittäviksi vai jäikö osa tämän koulutuksen annista sisäistämättä? Vuorovaikutus-käsitteenä kaipa todennäköisesti enemmän avaamista; mitä vuorovaikutuksella tarkoitetaan ja miten se ymmärretään? Tunnistamalla ja poimimalla esimerkkikeskusteluista erilaisia työmenetelmiä voisi niiden käyttö tehostua ja terveydenhoitajat voisivat saada omaan työskentelytapaansa uusia näkökulmia. Jatkotutkimuksen tarvetta tällä alueella on varmasti vielä paljon. Kyselyä suoritettaessa oli koulutuksesta kulunut jo melko pitkä aika, osalla yli vuosi, mikä voi osaltaan vaikuttaa tuloksiin. Tosin kokeneella ja pitkään työssä olleella joukolla vuorovaikutustaidot ovat jo aiemminkin olleet hyvät, tämän kyselyn perusteella ainoastaan eri menetelmien käyttö lisääntyi.

Konkreettisten työmenetelmien käyttö

Koulutus antaa työvälineitä terveydenhoitajan arkityöhön ainakin opiskeluterveydenhuollossa toimivien terveydenhoitajien mielestä kaikilla työhön kuuluvilla osa-alueilla. Iso osa terveydenhoitajan työstä on neuvontaa, ohjausta, keskustelua elämänvaihekkriiseissä ja normaaliin elämän kulkuaan liittyvissä ongelmissa. Konkreettisten työmenetelmien käyttö lisääntyi, mutta silti terveydenhoitajat eivät kokeneet suuria muutoksia omissa vuorovaikutustaidoissaan. Poskiparran (1997) tutkimuksen mukaan hoitajien kehittämishaasteina ovat neuvontakäytäntöjen muuttaminen potilaiden osallistumista tukeviksi. Vuorovaikutus asiakastilanteessa voisi lisääntyä esimerkiksi kysymällä asiakkaan omia mielipiteitä enemmän. Kysyttäessä arvioita siitä, mitä työvälineitä terveydenhoitajat voisivat jatkossa käyttää mielestään enemmän, vain 13 % ilmoitti voivansa käyttää palauttamista. Se olisi kuitenkin yksi selkeä tapa ottaa asiakas ohjaustilanteeseen mukaan ja lisäisi hänen mahdollisuuttaan osallistua keskusteluun aiempaa enemmän.

Voimavarat

Suurin osa vastaajista eli 65 % koki, että työolosuhteissa ei ollut sellaisia tekijöitä, mitkä vaikeuttaisivat tämän menetelmän käyttöä. Ajanpuute, lyhyt vastaanottoaika ja kiire koettiin vastausten perusteella suurimmiksi ongelmiksi. Näiden seikkojen koettiin vaikeuttavan ratkaisukeskeisen keskustelunmenetelmän käyttöä. Tässä koulutuksessa huomioitiin myös terveydenhoitajien oman hyvinvoinnin merkitys työssä jaksamiseen. Vastaajista selkeästi yli kolmannes oli ilmoittanut kiinnittäneensä asiaan enemmän huomiota koulutuksen jälkeen, mikä oli mielestäni yksi koulutuksen parhaista hyödyistä. Terveydenhoitajien valmius keskustella asiakkaiden kanssa yhä vaikeammissa tilanteissa on kasvanut muun muassa tämän tyyppisten koulutusten myötä, mielenterveysasiakkaiden määrän lisääntyminen on tuonut uusia haasteita arkiseen työhön. On tärkeää, että oman jaksamiseen kiinnitetään enemmän huomiota, koska työ kuormittaa yksittäistä terveydenhoitajaa paljon aikaisempaa enemmän.

Kehittämisehdotuksia

Kehittämishaasteena nousi esiin sekä toive saada syventävää koulutusta että myös työnohjauksen välttämättömyys. Mitä enemmän tämän kaltaisia menetelmiä työssä käytetään, sitä syvemmälle asiakkaan elämäntilanteeseen mennään. Tulneiden ehdotusten perusteella koulutukseen voisi lisätä myös käytännön esimerkkejä, kuten videon tai konkreettisen haastattelun analysointia. Myös draaman mukaan tuominen koulutukseen voisi tuoda uusia ulottuvuuksia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja antaa sitä kautta käytännön malleja. Terveydenhoitajat pitävät yleensä ammattinsa kuuluvia tehtäviä tarpeellisina ja kiinnostavina opiskella. Tyytyväisyys tähän koulutukseen tuki sitä tulosta myös tässä kyselyssä. Hyvän koulutuksen tekijät täytyivät tässä koulutuksessa erinomaisesti, vastaajien tyytyväisyys koulutuksen rakenteeseen ja toteutukseen näkyi vastauksissa kautta linjan. Täydennyskoulutuksessa on tärkeää, että kouluttaja on tietoinen ryhmän taustasta, työkokemuksesta ja työtavoista. Vuorovaikutus kouluttajan ja ryhmän välillä lisää koulutuksesta saatua hyötyä. Merkittävää oli myös se, että tämän kaltainen täydennyskoulutuksen muoto voi olla yksi terveydenhoitajien työhyvinvointia lisäävä tekijä.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä tehdyssä aiemmassa tutkimuksessa (Poutiainen 2004) todettiin, että pelkkä asiantuntijuus ei enää riitä vakuuttamaan nykyajan nuorta, vaan hän odottaa asiakkaana saavansa aikaa ja mahdollisuuden osallistua ja toimia tasavertaisena päätöksentekijänä terveyteensä liittyvissä asioissa. Tämän tyyppisillä koulutuksilla tiedot ja taidot tämän haasteen toteuttamiseksi lisääntyvät. Täytyy tiedostaa oma tapansa toimia, ajatella ja kokea asioita, että olisi mahdollista kehittyä asiantuntijana. Metakognitiivisen tiedon omaksuminen edellyttää luottamusta omaan kykyihin. Opiskelijoiden arvioita saamastaan ohjauksesta olisi hyödyllistä tutkia jatkossa tarkemmin, työn kehittämiseksi olisi tärkeää tietää, miten he ovat sen kokeneet.

Valitettavasti on myös niitä tilanteita, kun yhteys ei jostakin syystä synnykään toivotulla tavalla. Tällöin omien ajattelu- ja toimintatapojen tuntemus, sekä vaihtoehtoisten lähestymistapojen kokeilu lisää onnistumisen mahdollisuuksia. Näissäkin haastavissa tilanteissa terveydenhoitaja tuo asiakastilanteeseen konkreettisen tiedon ja tuen lisäksi myös inhimillisyyttä, lämpöä ja rauhaa, olipa asiakkaamme missä ja minkälaisessa elämäntilanteessa tahansa. Terveydenhoitajan toiminnan tavoitteena on saada asiakas näkemään, että hänellä on vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia myös hankaliksi koetuissa tilanteissa.

Kirjallisuus

- Kettunen, Tarja (2002). Neuvontakeskustelu. Tutkimus potilaan osallistumisesta ja sen tukemisesta sairaalanterveysneuvonnassa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitos. Jyväskylä.
- Kettunen, Tarja – Liimatainen, Leena. – Poskiparta, Marita (1996). Terveyskasvatus arjen neuvontatyössä. Tampere. Kirjayhtymä.
- Kettunen, Tarja – Poskiparta, Marita – Kahila Pekka (2002). Voimavarakeskeinen neuvontakeskustelu. Hoitotiede 14, 21-22.
- Kunttu, Kristina (2004). Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus 2004, julkaistu YTHS: n tutkimuksia sarjassa (n:o 40).
- Leino, Seija (2005). Hauskasti & Hallitusti -koulutusluennot. Elämäntapaliitto.
- Mikkonen, Juha (2005). Koulutusluennot 23.8.2005. Elämäntapaliitto.
- Nyström, Mikael (1993). Alcohol use, drinking patterns and indicators of heavy drinking in Finnish university students. Väitöskirjatyö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Poskiparta, Marita (1996). Refleksiiviset kysymykset terveysneuvonnassa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 42, 115 -126.
- Poskiparta, Marita (1997). Terveysneuvonta oppimaan oppimista. Videotallenteet hoitajien terveysneuvonnan ilmentäjinä ja vuorovaikutustaitojen kehittämismenetelmänä. Väitöskirjatyö. Jyväskylän yliopisto, terveystieteiden laitos.
- Poutiainen, Hannele (2004). Opiskelijoiden ja hoitajien näkemyksiä ja kokemuksia YTHS: n terveystarkastuksesta. Lisensiaattityö. Jyväskylän yliopisto, terveystieteiden laitos.
- Salomäki, Riitta (2007). Terveydenhoitajien arviot päihdehaittojen ennaltaehkäisykoulutuksesta. Julkaisen maton opinnäytetyö. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Helsinki.

8. YHTEENVETO

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanketta voi pitää monin paikoin onnistuneena kokonaisuutena. Hankkeen yhteistyörakenne on nostanut päihde-ehkäisyyn terveysvalistusta moniulotteisemmalla tavalla korkeakouluopiskelijoiden ja terveyden edistäjien agendalle. Elämäntapaliitto, YTHS ja SYL toivat kukin oman vahvan panoksensa hankkeen toteutukseen. Eri alojen asiantuntijatoimijoiden kumppanuuteen perustuva yhteistyömalli osoittautui onnistuneeksi. Hanke toteutettiin kohderyhmän omassa toimintaympäristössä ja sen ohjausrakenne perustui eri osapuolten tasavertaiseen osallistumiseen. Tämä yhteistyö ja sitä varten kehitetyt käytännöt ovat hankkeen yksi keskeinen saavutus.

Historiallisesti ehkäisevän päihdetyön ja opiskelijatoimijoiden yhteistyötä voi pitää merkittävänä askeleena pitkällisen hiljaiselon jälkeen. Hankkeen puitteissa syntyneet kumppaneiden väliset yhteistyörakenteet ovat edelleen käytössä, ja niitä on hyödynnetty muun muassa verkkopohjaisen alkoholi-interventiohankkeen suunnittelussa. Ammattikorkeakouluopiskelijoille suunnatussa alkoholi-hankkeessa (2007–2009) tämän yhteistyön oletetaan yhä syvenevän.

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke on nostettu muun muassa Raha-automaattiyhdistyksen ehkäisevän päihdetyön kehittämissuosituksissa mallihankkeeksi, jossa toiminta suunnattiin aikaisemmin vähäiselle huomiolle jääneelle kohderyhmälle (RAY 2007). Lisäksi kohderyhmän voi olettaa toimivan yhteiskunnallisina mielipidevaikuttajina tulevaisuudessa. Mikäli asiaan tarkastellaan tarpeeksi pitkällä aikajänteellä, voi hankkeella olla välillistä vaikutusta myös suomalaisen alkoholi-politiittiseen päätöksentekoon.

Kaksivuotiseen Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kokonaisbudjetti oli vain noin satatuhatta euroa, johon aikaan saadut vaikutukset on syytä suhteuttaa. Toteutusajan lyhydestä huolimatta hankkeen materiaalit (esite, annospäiväkirja, juliste, Myötäte-lehti ja bileopas) onnistuttiin kattavasti levittämään kohderyhmälle valtakunnallisella tasolla. Ylioppilaskuntatoimijoiden ja YTHS:n henkilökunnan antama sisällöllinen palaute hankemateriaaleista oli pääsääntöisesti myönteistä ja kannustavaa (ks. luku 5). Ainoa yksittäinen materiaali, joka ei levinnyt odotetusti, oli kiinni liimattava pöytäkolmio sosiaalisen vastuun kysymyksistä. Kyse oli lähinnä käytännöllisestä asiasta, sillä harva halusi vapaaehtoisesti käyttää aikaansa pöytäkolmioiden liimaamiseen ja kokoamiseen.

Kriittisenä kommenttina tutkija Antti Maunu toteaa hankemateriaalin arvioissaan (ks. luku 7.1), että hankkeen lupaavaan kulttuurilliseen lähestymistapaan on liitetty liiallisesti vanhaa terveysretoriikkaa. Maunun mukaan terveysperusteista viestintää ei tarvittaisi juuri lainkaan nuorille aikuisille suunnatussa valistuksessa. Hankkeen toteuttajina kuitenkin näemme, että virittävän valistuksen ohjenuoraa seuraten myös perustietojen tarjoaminen alkoholista on yhä tärkeää. Mielestämme hankkeen kulttuurinen intressi ja terveysintressi eivät käytännössä ole olleet toistensa suhteen vastakkaisia vaan toisiaan tukevia. Maunun kritiikki kohdistui myös siihen, että hanke lähestyy opiskelijoita liian yhtenäisenä joukkona. Resurssisyydestä näin pienen hankkeen on kuitenkin vaikea kohdentaa viestintään yksilöllisesti erilaisille opiskelijaryhmille. Antti Maunu huomioi ansiokkaasti sen ristiriidan, että hankkeen materiaalit tavoittelivat yhteisöllistä näkökulmaa, mutta sysäsivät vastuun alkoholinkäytöstä loppukädessä yksilölle. Tämä kuvastaa yhteisöllisen lähes-

tymistavan haasteellisuutta laajemminkin.

Hankkeelle asetetut viestinnälliset tavoitteet toteutuivat tutkija Sinikka Torkkolan mukaan heikohkosti (ks. luku 7.2.). Mediaviestinnän näkyvyys etenkin opiskelijalehtien ulkopuolella oli erittäin vähäistä. Mediatiedottamisen laatuun ja määrään olisi ollut syytä kiinnittää enemmän huomiota hankkeen kuluessa. Ylioppilaskuntien välittäjätoimijat sen sijaan tavoitettiin hyvin ja materiaalin levikki oli laajaa. Lisäksi lukuisat ylioppilaslehdet julkaisivat hankkeen puitteissa tuotetut sosiaalisen vastuun kysymykset veloitukselta. Ylioppilaskuntien ja YTHS:n parissa materiaali levisi valmiiden kanavien kautta pääsääntöisesti kiitettävällä tavalla. Tärkeässä asemassa materiaalien levityksen kannalta olivat ne valmiit verkostot, jotka rakentuivat ylioppilaskuntien sosiaalipoliittisen toiminnan sekä YTHS:n harjoittaman terveydenedistämistyön myötä.

Elämäntapaliitto järjesti hankkeen puitteissa YTHS:n henkilökunnalle ”Hauskasti & Hallitusti” -ammattilaiskoulutuksia alkoholinkäytön puheeksiotosta ja suurkulutuksen tunnistamisesta. Koulutuksista saatu palaute on ollut hyvin myönteistä (ks. luvut 5.1. ja 7.3.). Riitta Salomäki tuo arvioinnissaan esille, että koulutus koettiin arkisen työn kannalta erittäin hyödyllisenä. Koulutus herätti YTHS:n henkilökunnassa innostusta alkoholiasioita kohtaan, sillä monet osallistujat esittivät toiveita syventävästä jatkokoulutuksesta. Ammattilaiskoulutuksia voi pitää Mäyräkoirasta sikspäkkiin –hankkeen ennalta suunnittelemattomina vaikutuksina, sillä alkuperäisessä hankesuunnitelmassa koulutuksille ei kaavailtu suurta asemaa. Hankkeen kuluessa koulutuskysyntään kuitenkin haluttiin vastata. Lisäksi yhtenä hankkeen aikaansaamana muutoksena voi pitää YTHS:n sisäisen painopisteen siirtymistä pelkästä alkoholiasioiden terveydellisestä käsittelystä huomioimaan laajemmin kulttuuriset näkökohdat. YTHS:n sisällä alkoholinkäytön kohtuullisuutta painottava näkökulma on saanut jalansijaa raittiusnäkökulman ohella.

Hankkeen alkuperäisessä suunnitelmassa tuotiin esille ns. ”pelisääntöintressi”. Alkuperäisenä ajatuksena oli tukea hankkeen puitteissa alkoholiin liittyvien menettelytapojen ja periaatteiden kirjaamista ylioppilaskuntien strategiapapereihin. Pelisääntöintressin mukainen toiminta jouduttiin kuitenkin jättämään hankkeen lopullisesta toteutuksesta pois, koska rahoittajan tuki hankkeelle oli anottua pienempää. Toisaalta joissakin ylioppilaskunnissa alkoholiasiat ovat nousseet spontaanisti strategiapapereihin ilman, että asiaan on suoranaisesti hankkeen puitteissa pyritty vaikuttamaan. Laajempaa toimintasuunnitelmien analyysia ei kuitenkaan voitu resurssisyistä johtuen toteuttaa.

Lähestymistavan jatkuvuus ja toimintatapojen juurruttaminen osaksi ylioppilaskuntien perustoimintaa on edelleen osin kysymysmerkki. Ylioppilaskuntatoimijoiden vuosittainen vaihtuvuus on suurta, joten toiminnan jatkuvuus on tällä hetkellä liian usein kiinni yksittäisten opiskelijoiden aktiivisuudesta. Tällä hetkellä hankemateriaaleja on tilattavissa SYL:in kautta paikallisten ylioppilaskuntatoimijoiden käyttöön. YTHS:llä hankkeen tuottamat materiaalit on otettu osaksi perustyötä. Esimerkiksi sosiaalisen vastuun testiä hyödynnetään ensimmäisen vuoden opiskelijoiden terveystarkastuksissa ja hankemateriaalia on edelleen jaossa kaikissa YTHS:n toimipisteissä. Lisäksi Bileoppaasta on otettu hankkeen ulkopuolisia lisäpainoksia sekä SYL:in että YTHS:n toimesta. Hankkeen tulosten mahdollinen juurtuminen pysyväksi osaksi opiskelijakentän toimintaa jää kuitenkin edelleen nähtäväksi.

Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hanke asettui jo alun suunnitteluvaiheessa dialogiin tutkijoiden ja päihdealan asiantuntijoiden kanssa. Tästä vuoropuhelusta on tuloksena dokumentaatiota, joka osittain sisältyy tähän raporttiin (ks. esim. liitteet 6 ja 7 sekä luku 7) ja osittain on erikseen saatavissa. Tavoitteellinen kulttuurinen muutostyö on vaikeaa ja vie paljon aikaa. Yhteisöllinen lähestymistapa valistuksen lähtökohtana asettaa toteuttajat haasteelliseen tilanteeseen, jossa toiminta ei voi suunnitella minkään valmiin mallin pohjalta. Ehkäisevän päihdetyön tekijöillä on tarve saada lisää tietoa nuorten alkoholinkäytön sosiaalisista taustatekijöistä. Pelkkä tilastollinen tieto kulutetuista alkoholimääristä ei tuo mukanaan sitä kulttuurista herkkyyttä ja ymmärrystä, joka on tarpeen kohderyhmälle räätälöidyn alkoholiviestinnän onnistuneessa suunnittelussa. Nuorten alkoholikäyttöön liittyvää tutkimusta (esim. Tigerstedt 2007) olisi todennäköisesti mahdollista hyödyntää huomattavasti aiempaa enemmän ehkäisevän päihdetyön sisältöjen suunnittelussa.

Hanke viritti uudenlaista keskustelua alkoholin asemasta opiskelijayhteisöissä. Hankkeen synnyttämien yksittäisten keskusteluprosessien ja niiden vaikutusten arviointi on kuitenkin jokseenkin mahdotonta näin pienessä ja kestoaltaan lyhyessä hankkeessa. Uskaliaasti voi kuitenkin todeta, että etenkin sosiaalisen vastuun kysymykset avasivat sisällöllisesti uuden oven nuorille aikuisille suunnatussa ehkäisevässä päihdetyössä. Aikaisemmin nuorille suunnatussa alkoholiviestinnässä on painotettu lähes yksinomaan terveystieteellisiä näkökohtia, eikä niitä sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä, jotka todellisuudessa määrittävät nuorten juomatapoja. Samalla hankkeen toteuttajat havaitsivat, ettei nuorille aikuisille ole juuri tuotettu ajanmukaista materiaalia alkoholista tai tällainen materiaali ei ainakaan ole laajasti eri toimijoiden käytössä. Hankkeen yhteyshenkilöt saivat runsaasti yhteydenottoja muun muassa kunnista, joissa kaivattiin laadukasta erityisesti nuorille räätälöityä päihdemateriaalia.

Tavoitteet sosioekonomisten terveyserojen kaventamiseksi puoltavat vahvasti alkoholi- ja tupakkaviestinnän kohdentamista opiskelijoiden lisäksi myös laajemmin nuorille aikuisille. Sosiaaliselta taustaltaan monipuolisempi nuorten joukko tulisi asettaa nykyistä vahvemmin ehkäisevän päihdetyön kohderyhmäksi. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus edellyttää, ettei alkoholiin ja tupakointiin liittyvää kulttuurista muutostyötä jätetä suunnatuksi ainoastaan korkeakouluopiskelijoille. Tällöin on kuitenkin muistettava, ettei ehkäisevässä päihdetyössä ole patenttiratkaisuja. Jokainen kohderyhmä tarvitsee sille parhaiten sopivan lähestymistapansa. Mahdollisten uusien hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa on valmistauduttava huomioimaan se ainutlaatuinen kulttuurinen yhteys, jossa terveyden edistämistoimintaa kulloinkin tehdään.

Kirjallisuutta

- Backer, T.E. – Rogers, E.M. – Sopory, P. (1992). Designing health communication campaigns: What works? Newbury Park, CA: Sage.
- CAMH, Centre for Addiction and Mental Health (1999). Alcohol and Drug Prevention Programs for Youth: What works? CAMH, Best Advice paper. Toronto, Canada.
- Fetterman, D. (2001). Foundations of empowerment evaluation. Sage Publications.
- Hornik, R. C. (2001). Public health communication. Evidence for behavior change. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Lederman, L. C. – Stewart, L. P. (2005). Changing the culture of college drinking. A socially situated health communication campaign. Cresskill, NJ: Hampton-Press.
- Mäkelä, K. – Virtanen, M. (1987). Kauppaoppilaiden suomalainen humala. Teoksessa Mäkelä, K. (1999). Valtio, väkijuomat ja kulttuuri. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino.
- Health Communication Unit (THCU). (2006). Evaluating health promotion programs. Toronto: The Health Communication Unit.
- Hemánus, P. – Partanen, J. – Virtanen, M. (1987). Virittävyyden ongelma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 9/1987.
- Jallinoja, P. – Piispa, M. – Tigerstedt, C. (2002). Koko totuus huumekampanjasta. Valtakunnallisen hankkeen arviointi. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 10/2003. Helsinki: Trio-Offset.
- NIAAA (2002a). A Call to Action: Changing the Culture of Drinking at U.S. Colleges. <http://www.collegedrinkingprevention.gov/media/TaskForceReport.pdf> (16.1.2007).
- NIAAA (2002b). High-Risk Drinking in College: What We Know and What We Need To Learn Final Report of the Task Force on College Drinking's Panel on Contexts and Consequences. <http://www.collegedrinkingprevention.gov/media/FINALPanel1.pdf> (16.1.2007).
- NIAAA (2002c). How To Reduce High-Risk College Drinking: Use Proven Strategies, Fill Research Gaps. Final Report of the Task Force on College Drinking's Panel on Prevention and Treatment. <http://www.collegedrinkingprevention.gov/media/FINALPanel2.pdf> (16.1.2007)
- Nutbeam, D. – Harris, E. (2004). Theory in a nutshell. A practical guide to health promotion theories. 2nd edition. Sydney, Australia: McGraw-Hill.
- Pelto-Huikko – A., Karjalainen, K. – Koskinen-Ollonqvist, P. (2006). Terveiden edistämisen toimintamallit. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 4/2006. Helsinki: Trio-Offset.
- Pelto-Huikko, A. – Ollonqvist, P. (2005). Yhteisöterveyttä yhteistyönä. Kehrä-hankkeen arvioinnin loppuraportti. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 39. Helsinki.
- Partanen, J. (1999). Jäikö virittävän valistuksen aate vaikuttamaan vai mihin se jäi? Alustus Valistus on viritetty –seminaarissa 23.11.1999 Helsingissä.
- Perkins, H. W. (Toim.) (2003). The social norms approach to preventing school and college age substance abuse: A handbook for educators, counselors, and clinicians. San Francisco, CA: Jossey-Bay.
- Piispa, M. (1999). Alkoholi, huumeet ja media. Viisi tapaustutkimusta päihdevalistuksen mahdollisuuksista. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/1999.
- Piispa, M. (1988). Virittävyys venyy ja paukkuu. Alkoholipolitiikka 2/1988.
- Robson, C. (2001). Käytännön arvioinnin perusteet. Tampere: Tammer-paino.

- Rose, G. (1992). *The Strategy of Preventive Medicine*. London: Oxford Medical Publications.
- Rose, G. (1988). Riskiryhmiin ja koko väestöön kohdistuneet ehkäisystrategiat - eettisiä pohdintoja. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 1988:25:329-337.
- Thompson, T. L. – Dorsey, A.M – Miller, K.I. – Parrott, R. (Toim.) (2003). *Handbook of health communication*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Thorogood, M. – Coombes, Y. (Toim.) (2002). *Evaluating Health Promotion. Practice and Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Tigerstedt, C. (Toim.) (2007). *Nuoret ja alkoholi. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75*. Helsinki: Haka-paino.
- Virtanen, M. (1982). *Änkyrä, tuiske ja huppeli. Muuttuva suomalainen humala*. Juva: WSOY.
- Wennberg, M., Oosi, O., Alavuotunki, K., Soikkeli, M (2007). RAY:n avustaman ehkäisevän päihdetyön nykytilan arviointi. Yleisestä tiedon jakamisesta vuorovaikutukseen ja kokemuksellisuuteen. RAY, Avustustoiminnan raportteja 17.
<http://www.ray.fi/avustustoiminta/seuranta/arviointi/pdf/RAYraportti17.pdf> (15.6.2007).
- World Health Organization. (2001). *Evaluation in Health Promotion. Principles and Perspectives*. WHO Regional Publications. European Series No 92.
- World Health Organization. (1998). *Health Promotion Evaluation: Recommendations to Policy Makers*. WHO-EURO Working Group on Health Promotion Evaluation. Copenhagen: World Health Organization.

PROJECT SUMMARY IN ENGLISH

“From Twelvepack to Sixpack” A Community Health Project for University Students

“**From Twelvepack to Sixpack**” is a nation-wide community health project (2005-2006), which is directed at university students, the objective of which is to decrease large-scale alcohol consumption of students and to promote the cultural change of the student community towards the direction of reasonable consumption.

The Association for Healthy Lifestyles (AHL), the National Union of Students in Finland, and the Finnish Student Health Service (FSHS) participate in the partnership project. The target group of the two-year project includes all university students studying in Finland (approx. 140,000 persons). The project is part of the alcohol programme of the Ministry of Social Affairs and Health for the years 2004-2007, and it is funded from the appropriations for health promotion granted by the Ministry.

The project “**From Twelvepack to Sixpack**” has two more extensive objectives:

1) The cultural interest objective is to change the student culture towards a more controlled and less harmful alcohol consumption. The objective is to increase the awareness of students consuming alcohol about their own drinking and to strengthen images on controlled alcohol consumption. The project enables community examination of alcohol consumption by striking up discussion about the position of alcohol in student culture.

2) The health interest objective is to provide basic information on alcohol and its health impacts. The project produces health material that takes the student’s life situation into consideration to support large-scale consumers in their own endeavours (ration diary and guide to self-control). In addition to producing health material, the project also trains health nurses at FSHS in introducing mini-interventions. Furthermore, the project strives to support local cooperation with relevant actors from the perspective of health care, preventive work for intoxicant abusers and the welfare of students.

The test “*10 personal questions concerning social responsibility and alcohol*” that is directed at students awakens them to think on the social ramifications of alcohol consumption. In

the background there is the perception that young people's drinking is strongly regulated by values intertwined with sociality, and not, for instance, ideals related to health. Communication relying only on health grounds cannot, therefore, awaken critical discussion on the cultural position of alcohol.

"- If programmes are not formed in dialogue with the values of a target group, they might produce severe side effects. If they, for instance, ignore the social mechanisms of drinking and stress ideals that are strange to the target group, they might increase the cultural power of alcohol as a creator of the we-spirit rather than reduce drinking."
(translated from Finnish: Törrönen & Maunu 2005, Yhteiskuntapolitiikka 3/2005)

Communicatively, the project is realized in cooperation with student media and other communication channels in the student world. In addition, educational cooperation will take place with the socio-political and cultural representatives of the student's unions.

There has been demand for the students' community health project, because studentship is for many a life stage that includes drinking and heavy alcohol consumption is often seen as a traditional activity belonging to student culture. As a result of this, every sixth of Finnish male students and every eighth of female students find themselves drinking more than they would want to themselves due to social pressure. Nearly half of the students consider the non-alcoholic option to draw attention. That heavy alcohol consumption becomes normative might make it more difficult for teetotallers and those drinking less to become socially integrated to their own student community and, at the same time, isolate them from many positive sides of the mutual communality of students.

We have striven to find new and fresh ways to address the promotion of alcohol issues in the project "**From Twelvepack to Sixpack**". The target group of the project has participated already straight from the beginning in the planning work already for the reason that a campaign fighting against the general attitudes of students would not have been successful.

The project succeeded in many ways. One significant success was the test "*10 questions on social responsibility*" that has been received by students in a most positive attitude and with comments such as: "We have been waiting for something like this!" In the light of the feedback we have received, we believe the products of the project would be applicable also to a more extensive target group than university students in the future.

Process Description of the Project

1. **Logo and Image Competition** In April 2005, a design competition was organized, the objective of which was to find a logo and common visual image for the project. The competition was announced on the web pages of student's unions and on email mailing lists. By the final date to enter the competition, a total of 19 entries participated in the competition, the three best of which were rewarded and one honourable mention was awarded. The competition functioned at the same time as informative communication to the actors of student's unions and to the members of student's unions. Inquiries concerning the competition as well as entries participating in the competition arrived from all over Finland.

2. **Audit of Social Responsibility** A test assessing social damages caused by alcohol was designed by adapting the test of the World Health Organization (WHO) "*Ten Personal Questions on Alcohol Consumption*". The test of social responsibility was brainstormed in June and July 2005 in cooperation with university students. The students invented suitable questions in smaller groups. The groups produced references to how the questions should be like and promised to comment the end product by email. End comments were received from one-fourth of the participants in the event.

The Finnish Centre for Health Promotion assessed the audit of social responsibility positively and the test received the right to use the label "Assessed by the Finnish Centre for Health Promotion". The test is not designed to be a scientific or accurate means of measurement. Instead, its main objective is to awaken one to think on a general level how extensive the influence of alcohol consumption is on the immediate surroundings and other people.

The test on social responsibility has produced the following products:

- *A leaflet* to be distributed at the various offices of FSHS at the beginning of 2006 (41 000 copies).
 - *A Triangle Stand* A triangle shaped stand was designed from the social responsibility audit. The stand is suited to be placed on tables at student restaurants and cafeterias, for example (6000 copies).
 - *Newspaper Advertisements in Student's Unions Newspapers* The newspaper version of the audit was published in nine student newspapers in the autumn of 2006, the total circulation of which amounted to 107,200.
3. **Poster** The poster "Friday" with the intoxication theme has been distributed to the offices of FSHS and the university campuses. The idea is that the poster will promote the message of the project in a humoristic way and without preaching. At the same time, the poster would become for the students a familiar brand, which the students would like to hang onto the walls of their own festive premises (3000 copies).
 4. **Information Dissemination and Training** The project has been informed about and training has been organized in its framework to the active actors of student's organizations, who have mainly been socio-politically responsible at student's unions and secretaries.

Three professional training events have been organized for the health nurses at FSHS on alcohol and the utilization of mini-interventions at consulting hours.

5. **Ration Diary or Drinking Calendar** A method that has been found useful in the attempt to consume alcohol reasonably is the monitoring of consumed alcohol rations with the help of a ration diary.
 - *A pocket-sized version* to be carried in a wallet, for instance (33 000 copies).
 - *Student Calendars*. Drinking diaries as a fixed part of a calendar were the pilot part of the project with seven student's unions participating. The ration diary was published in approximately 75,000 calendars in the autumn of 2005. The exploitation of student calendars is an excellent way to reach the target group: the calendar is distributed to all students at the beginning of the academic year.

6. **Network Cooperation** The project material was marketed to the contact persons at the student's unions with newsletters that introduced the new products.
 - *Student's Unions* The network consists of a contact person for "From Twelvepack to Sixpack" appointed by the student's union and the socio-political representatives of student's unions and secretaries.
 - *The Health Working Groups of FSHS* Each university city has its own FSHS health working group, one task of which is to be responsible for the health promotion activities directed at students. The promotion and distribution of the project products have utilized the local health working groups of FSHS.
 - *Other Stakeholders* The project has been presented at numerous Finnish seminars in the field of social services and health and at the seminar "The 13th Congress of European Union for School and University Health and Medicine" organized in Dubrovnik in the year 2005. In the autumn of 2006 the project will be presented at the event "The 13th Nordic Congress for Student Health Care" in Uppsala.
7. **Myötäote** The journal "Myötäote" of the Finnish Association for Healthy Lifestyles is a journal dealing with topical issues, people and events on preventive intoxicant work. The journal provides articles on social, intoxicant and health policies and on the improvement of life management and welfare. Myötäote comes out four times a year, and the circulation area is whole of Finland. In September 2005, a theme number was published dealing with the project, with a printing of 5,000 copies. Journals were sent to the health stations of FSHS and the student's unions along with other produced material.
8. **Guide to Self-Control of Alcohol Consumption** In November 2005 a short-term working group was established to examine how the contents of the guide should be like. Based on the presentation of the working group, the steering group of the project ended up presenting a proposition to employ a student on piecework basis to coordinate a nation-wide writing group. Anna-Kaisa Varamäki started to write in February 2006. The printed approximately 20-page guide was completed in the autumn of 2006 (4500 copies).
9. **Press Release and Articles in Student Newspapers** The press release of the project (20 October 2005) reported on the slowly decreasing alcohol consumption of university students (see more closely Kunttu, Kristina: Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus 2004, a health study of university students) and how student organizations work to prevent intoxicant abuse. The radio news of YLE (Finnish Broadcasting Company) inter-viewed the project coordinator on the theme of the press release to the main news at 12 o'clock. Altogether 23 newspaper articles dealing with the project were published during the year 2005.
10. **Web Pages** In May 2006 a website was opened to collect good practices and to distribute material at the address www.mayris.fi

Liitteet

Liite 1. Hankkeen tuotteiden painosmäärät ja levikit

TUOTE	PAINOSMÄÄRÄT (12/2006)
Perjantai -juliste	2000
Fredag -juliste	1000
Pöytäkolmio sosiaalisen vastuun auditista FIN	5000
Pöytäkolmio sosiaalisen vastuun auditista SWE	1000
Esite sosiaalisen vastuun auditista FIN	
1. painos	30 000
2. painos	10 000
Esite sosiaalisen vastuun auditista SWE	1000
Esite sosiaalisen vastuun auditista ENF	1000
Annospäiväkirja	30 000
Dryckesdagbok	3000
Myötätelehti	5000
Bileopas	
1. painos	2000
2. painos	2500
Tuotteita painettu yhteensä	93 500 kpl
Sosiaalisen vastuun kysymykset opiskelijalehdissä (n=9), joiden levikit yhteensä	107 200
Annospäiväkirja ylioppilaskalenterissa	75 000
Lehti- ja kalenteri-ilmoitukset yhteensä	182 200 kpl

Liite 2. Ohjaus- ja suunnitteluryhmien kokoukset
Vuosi 2004

Kokouksen tarkoitus	Toiminta, aika ja paikka	Kumppanit, verkosto	Osallistujat
Yhteistyöpalaveri Kehrä-hanke / Elämäntapaliitto	Alkoholiin keskittyvän yhteisöterveysprojektin suunnittelu, 22.1.2004 Helsinki (YTHS)	ELO YTHS	Paula Saikkonen, Riitta Pakaslahti, Juha Mikkonen
Yhteistyöpalaveri, hankesuunnittelu	Hanke-ehdotuksen työstäminen, 24.2.2004 Helsinki (YTHS)	ELO SYL YTHS	Paula Saikkonen Riitta Pakaslahti Juha Mikkonen Jenni Kyrönlähti Paula Aarnio-Tervo
Yhteistyöpalaveri, hankesuunnittelu	Hanke-ehdotuksen työstäminen, tutkijan konsultointi, 19.4.2004 Helsinki (ELO)	ELO SYL YTHS	Paula Saikkonen Riitta Pakaslahti Juha Mikkonen Lauri Korkea-aoja Matti Piispa
Yhteistyöpalaveri, hankesuunnittelu	Hanke-ehdotuksen työstäminen, 24.5.2004 Helsinki (YTHS)	ELO SYL YTHS	Paula Saikkonen Riitta Pakaslahti Juha Mikkonen Jenni Kyrönlähti
Yhteistyöpalaveri	Ajankohtainen tilannekatsaus 30.8.2007 Helsinki	ELO YTHS	Paula Saikkonen Riitta Pakaslahti Juha Mikkonen

Alustukset vuonna 2004

Alustuksen aihe ja alustaja	Aika ja paikka	Osallistujia
Ehkäisevä päihdetyö ja opiskelijat. Riitta Pakaslahti (kehittämispäällikkö, ELO)	YTHS:n terveystöryhmien koulutuspäivä 22.3.2004	n. 40
Opiskelijaterveydenhuollon ja opiskelijajärjestöjen yhteistyötä alkoholihaittojen vähentämiseksi Kristina Kunttu (LT, yhteisöterveyden ylilääkäri, YTHS)	Päihdepäivät 15. - 16.9.2004, Paasitorni, Helsinki.	n. 40
Onko opiskelijakulttuurissa tilaa virittävälle valistukselle? Juha Mikkonen (ELO)	Kehrä 2004 – opiskelijan hyvinvointiseminaari 28.10.2004, Paasitorni, Helsinki.	n. 27
Paneelikeskustelu opiskelijamaailman alkoholikulttuurista. Paula Saikkonen (YTHS) Juha Mikkonen (ELO)	2.12.2004. Uusi ylioppilastalo, Helsinki.	n. 10

Vuosi 2005

Ohjausryhmän kokoonpano:

Suunnittelija Juha Mikkonen, ELO (puheenjohtaja, ulkomailla 10/2005-12/2005)

Kehittämispäällikkö Riitta Pakaslahti, ELO

Terveyspalvelupäällikkö Hannele Kari, YTHS

Yleislääketieteen erikoislääkäri Mikael Nyström, YTHS

Hallituksen jäsen Elisa Jokelin, SYL

Hallituksen jäsen Petri Eklund, SYL (vpj, puheenjohtaja 1.10.2005 alkaen)

Projektikoordinaattori Johanna Hiltunen 3/2005-12/2005

Muut hankkeessa mukana olleet:

Paula Saikkonen, suunnittelija, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Eija Vierimaa, graafisen yleisilmeen tuottaja materiaalille

Seija Leino, YTHS:n ammattilaiskoulutukset

Tavoite, hanke ja viittaus toiminta-suunnitelmaan	Toiminta,aika ja paikka	Kumppanit, verkosto	Osallistujat
Ohjausryhmän kokous 1/2005	Yhteisöterveysprojektin koordinointi, tulevaisuuden toiminnasta päättäminen, 30.3. Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Hannele Kari, Mikael Nyström, Petri Eklund, Elisa Jokelin
Ohjausryhmän kokous 2/2005	Yhteisöterveysprojektin koordinointi, tulevaisuuden toiminnasta päättäminen, 3.5. Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Hannele Kari, Mikael Nyström, Petri Eklund, Elisa Jokelin
Ohjausryhmän kokous 3/2005	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 8.6.2005 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Hannele Kari, Mikael Nyström, Petri Eklund, Elisa Jokelin
Ohjausryhmän kokous 4/2005	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 29.8. Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Petri Eklund, Riitta Pakaslahti, Hannele Kari, Mikael Nyström, Elisa Jokelin
Ohjausryhmän kokous 5/2005	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 3.10. Helsinki	ELO SYL YTHS	Petri Eklund, Riitta Pakaslahti, Lauri Pakkanen, Mikael Nyström, Sinikka Torkkola
Ohjausryhmän kokous 6/2005	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 2.11. Helsinki	ELO SYL YTHS	Petri Eklund, Elisa Jokelin, Riitta Pakaslahti, Lauri Pakkanen, Hannele Kari, Mikael Nyström, Johanna Hiltunen, Sinikka Torkkola
Ohjausryhmän kokous 7/2005	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 23.11. Helsinki	ELO SYL YTHS	Elisa Jokelin, Lauri Pakkanen, Hannele Kari, Johanna Hiltunen
Sisäinen sähköinen viestintä	Sähköpostitse käyty keskustelu, 1.1.-31.12.2005	ELO, SYL YTHS	Koko ohjausryhmä ja projektikoordinaattori

Muut kokoukset ja tapaamiset vuonna 2005

Tavoite, hanke ja viittaus toiminta-suunnitelmaan	Toiminta,aika ja paikka	Kumppanit, verkosto	Osallistujat
Yhteistyöpalaveri	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous, 28.1.2005 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Petri Eklund, Riitta Pakaslahti, Hannele Kari, Lauri Korkeaola (SYL), Paula Saikkonen (YTHS)
Yhteistyöpalaveri	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous. Ohjausryhmän kokoonpanosta päättäminen ja projektisihteerin valinnan suunnittelu, 28.2. Hki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Paula Saikkonen, Petri Eklund, Elisa Jokelin
Projektisihteerin valinta	Hankkeeseen palkatun henkilön haastattelu ja valinta, Helsinki 28.2. ja 1.3. (haastattelut) 2.3. (valinta)	ELO SYL YTHS	Paula Saikkonen, Hannele Kari, Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Petri Eklund, Elisa Jokelin
Perehdytys	Projektisihteerin perehdytystä, 15.3. ja 18.3. Helsinki	ELO	Juha Mikkonen, Vertti Kiukas, Riitta Pakaslahti
Valtakunnallinen terveystyöryhmien koulutuspäivä	Hankkeen esittelyä ryhmätöiden osiossa, 14.4. Helsinki	ELO YTHS ylioppilaskuntien edustajat	71 hlöä, YTHS:n terveyden edistämisen hlöt, ylioppilaskuntien edustajat, Juha Mikkonen, Johanna Hiltunen
Aivoriihen kokous	Tulevan toiminnan suunnittelua, 18.4. Helsinki	ELO SYL	Petri Eklund, Juha Mikkonen, Johanna Hiltunen
Suunnittelutapaaminen	Hankkeesta järjestettävä tiedotus ja vuoropuhelu ylioppilaskuntien kulttuurivastaaville, 13.5. Helsinki	ELO SYL	Juha Mikkonen, Elisa Jokelin, Johanna Hiltunen
Suunnittelutapaaminen	Hankkeeseen tuotettavan julistemateriaalin ja yleisilmeen pohdinta, 12.7. Helsinki	ELO SYL	Juha Mikkonen, Elisa Jokelin, Johanna Hiltunen
Aivoriihi sosiaalisen vastuun kysymyksistä	Kysymysten muotoilu ja audistin raakaversion luominen opiskelijoille kommentoitavaksi. 10.6. aivoriihi, 21.-22.6. raakaversion työstö ja (heinäkuussa -05) testin viimeistely	ELO SYL	Juha Mikkonen, Elisa Jokelin, Johanna Hiltunen
Suunnittelutapaaminen	Hankkeeseen tuotettavan itshallintaoppaan työryhmän palaveri, 21.11. Helsinki	ELO SYL	Elisa Jokelin, Paula Saikkonen, Johanna Hiltunen

Vuosi 2006

Ohjausryhmän kokoonpano:

Suunnittelija Juha Mikkonen, ELO (puheenjohtaja, ulkomailla 9/2006-12/2006)

Kehittämispäällikkö Riitta Pakaslahti, ELO

Terveyspalvelupäällikkö Hannele Kari, YTHS (puheenjohtaja 1.9. alkaen)

Yleislääketieteen erikoislääkäri Mikael Nyström, YTHS

Sosiaalipoliittinen sihteeri, Elina Laavi, SYL

Hallituksen jäsen Karri Mikkonen, SYL

Projektikoordinaattori Johanna Hiltunen 1/2006-7/2006

Projektikoordinaattori Reetta Ruokonen 8/2006-12/2006

Muut hankkeessa mukana olleet:

Paula Saikkonen, suunnittelija, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Eija Vierimaa, graafisen yleisilmeen tuottaja materiaalille

Anna-Kaisa Varamäki, Bileoppaan toimittaja

Mikko Apiola, verkostosivujen tuottaja

Seija Leino, YTHS:n ammattilaiskoulutukset

Tavoite, hanke ja viittaus toiminta-suunnitelmaan	Toiminta,aika ja paikka	Kumppanit, verkosto	Osallistujat
Ohjausryhmän kokous 1/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 26.1.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Lauri Pakkanen, Karri Mikkonen, Hannele Kari
Ohjausryhmän kokous 2/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 21.2.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Elina Laavi, Karri Mikkonen, Hannele Kari, Anna-Kaisa Varamäki
Ohjausryhmän kokous 3/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 31.3.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Elina Laavi, Karri Mikkonen, Hannele Kari, Mikael Nyström
Ohjausryhmän kokous 4/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 14.6.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Juha Mikkonen, Riitta Pakaslahti, Elina Laavi, Mikael Nyström, Reetta Ruokonen
Ohjausryhmän kokous 5/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 5.9.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Hannele Kari, Mikael Nyström, Riitta Pakaslahti, Karri Mikkonen, Reetta Ruokonen

Tavoite, hanke ja viittaus toimintasuunnitelmaan	Toiminta,aika ja paikka	Kumppanit, verkosto	Osallistujat
Ohjausryhmän kokous 6/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 19.10.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Hanneke Kari, Karri Mikkonen, Reetta Ruokonen
Ohjausryhmän kokous 7/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 8.11.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Hannele Kari, Mikael Nyström, Riitta Pakaslahti, Karri Mikkonen, Elina Laavi, Reetta Ruokonen
Ohjausryhmän kokous 8/2006	Hankkeen yhteistyökumppanien välinen suunnittelukokous 5.12.2006 Helsinki	ELO SYL YTHS	Hannele Kari, Mikael Nyström, Riitta Pakaslahti, Karri Mikkonen, Elina Laavi, Reetta Ruokonen
Sisäinen sähköinen viestintä	Sähköpostitse käyty keskustelu, 1.1.-31.12.2006	ELO SYL YTHS	Koko ohjausryhmä ja projektikoordinaattori

Liite 3. Mäyräkoirasta sikspäkkiin –hankkeen koulutukset ja tapahtumat

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistujat, tavoitettut	Toiminta
YTHS:n terveystyöryhmien koulutus 14.4.2005, Helsinki	YTHS	YTHS:n terveystyöryhmien jäsenet	Hankkeen esittely osana koulutusta. Materiaalinjako.
Hauskasti ja Hallitusti –koulutus 22 - 23.4. 2005, Elohoivi, Nuuksio	YTHS	YTHS:n terveydenhoitajia 15	Hankkeen esittely osana koulutusta. Materiaalinjako. Kouluttajana Seija Leino.
Ylioppilaskuntien toimijoiden ja projektista tiedottava koulutus: Sosiaalipoliittinen tapaaminen 10.-11.5.2005, Helsinki	SYL	Sosiaalipoliittiset vastaavat, paikalla myös koulutuspoliittiset sihteerit ja koulutusasioista vastaavat hallituksien jäsenet. 60	Hankkeen esittely osana koulutusta. Materiaalinjako.
Kulttuurivastaavien tapaaminen 16.5.2005, Helsinki	SYL	YO-kuntien kulttuurivastaavia 20	Hankkeen esittely osana koulutusta. Materiaalinjako.
Viikoittainen YTHS:n lääkäripalaveri 23.8.2005, Helsinki	YTHS	Lääkäreitä 15	Hankkeen esittely. Materiaalinjako.
Sosiaalipoliittisten toimijoiden tapaaminen 9/2005, Porvoo	SYL	Sosiaalipoliittisia vastaavia 30	Valmistuneen materiaalin esittelyä; Petri Eklund.
Hauskasti ja Hallitusti –koulutus 21.9.2005, Elohoivi, Nuuksio	YTHS	YTHS:n terveydenhoitajia 15	Kouluttajana Seija Leino.
Kumpulan kampuksen kiireetön keskiviikko 5.10.05, Helsinki	SYL YTHS	Matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan opiskelijoita	Hanke ja materiaali esillä.

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistajat, tavoitetut	Toiminta
YTHS:n valtakunnallinen terveystyöryhmä 6.10.2005, Helsinki	YTHS	12 henkilöä	Valmistuneen materiaalin esittelyä.
Opiskelijoiden hyvinvointiviikko 10-15.10.2005, Turku	SYL	Turkulaiset yliopisto-opiskelijat	Hanke ja materiaali esillä.
EUSUHM 12.-15.10.2005, Dubrovnik, Kroatia		100	Hannele Kari piti hankkeesta posteriesittelyn ja puheenvuoron.
Ylioppilaslehtien päätoimittajatapaaminen 14.10.2005, Tampere	SYL	15	SYL:in tiedottaja Anna Syrjänen esitteli sosiaalisen vastuun auditin tapaamisessa.
Opiskelijoiden hyvinvointiviikko 24.-28.10.2005, Tampere	SYL	Tamperelaisia tiede- ja taidekorkeakouluopiskelijoita	Hanke ja materiaali esillä.
Sosiaalipoliittisten toimijoiden tapaaminen 31.10.-1.11.2005, Tuusula	SYL	30	Kerättiin palautetta toiminnasta.
Helsingin kauppakorkeakoulun hyvinvointipäivä 3.11.2005, Helsinki	SYL	Kauppakorkeakoulun opiskelijoita	Hanke ja materiaali esillä.
Hankenin hyvinvointipäivä 8.11.2005, Helsinki	SYL	Kauppakorkeakoulun opiskelijoita	Hanke ja materiaali esillä.
Etelä-Suomen lääninhallituksen seminaari 24.11.2005, Lappeenranta		50	Alustajana Riitta Pakaslahti. Materiaalinjako.

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistajat, tavoitettut	Toiminta
Jyväskylän yliopistolaskunnan hyvinvointiviikko 28.11.-2.12.2006, Jyväskylä	SYL	Jyväskyläläisiä yliopistopiskelijoita	Hanke ja materiaali esillä.
YTHS; hoitohenkilöstön kokous, 1.12.2005, Helsinki	YTHS	30	Hankkeen esittely. Materiaalinjako.
Kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen henkilöiden koulutustapahtuma 25.-26.1.2006, Helsinki	Kuntaliitto, STAKES	Kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen henkilöt, n. 200 henkilöä	Hanketta esitelevä abstrakti messujulkaisussa, Myötäotelehtiä, Sosiaalisen vastuun testejä jaossa.
YTHS; valtakunnallinen terveystyöryhmien koulutuspäivä 17.3.2006, Helsinki	YTHS	66	Hankkeen ja valmistuneen materiaalin esittely; Riitta Pakaslahti
Stadia - ammattikorkeakoulun tutorkoulutus 29.3.2006, Helsinki	HAMOK	30	Hankkeen esittely. Palautteen kerääminen materiaalin soveltu vuodesta AMK-opiskelijoille; Juha Mikkonen
HAMOK; Hyvinvointityöryhmä STADIAssa 31.3.2006, Helsinki	HAMOK	8	Juha Mikkonen esittelemässä hanketta. Materiaalinjako.
STM Alkoholi-ohjelmaseminaari 28.4.2006, Helsinki	STM	70	Juha Mikkonen; alustus hankkeesta Materiaalinjako.
Hämeen ammattikorkeakoulun terveydenhoitajien koulutus 25.4.2006 Helsinki		23	Hankkeen esittely; Juha Mikkonen Materiaalinjako.

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistujat, tavoitettut	Toiminta
Helsingin terveystyöryhmä 9.5.2006, Helsinki	YTHS	8	Hankkeen esittely; Juha Mikkonen. Materiaalinjako.
Hauskasti ja Hallitusti –koulutus Nuuksiossa 11.-12.5.2006, Espoo	YTHS	YTHS:n terveydenhoitajat, yhteensä 18 henkilöä	Hankkeen esittely osana koulutusta Kouluttajana Seija Leino.
Terve-SOS messut 17.-18.5.2006, Tampere		6022 osallistujaa yhteensä	Hankkeen esittely. Materiaalinjako
Preventiimin kevätkauden päätöskokous 31.5.2006, Helsinki		10	Hankkeen esittely 30 min; Juha Mikkonen. Materiaalinjako.
Ammattikorkeakouluopiskelijoiden Hyvinvointiviikon suunnittelutapaaminen 6.9.2006, Helsinki	HAMOK, Sydänliitto HERO	Ammattikorkeakoulutoimijoita. Mukana terveydenhoitajia, pappi, psykologi ym. Yhteensä 17 henkilöä	Hankkeen esittely. Materiaalinjako.
Helsingin Yliopiston avajaiset 11.9.2006, Helsinki	Nyyti, YTHS	Helsingin yliopiston avajaiset, osallistui yhteensä 3000 opiskelijaa	Esiteltä projektia suullisesti ständillä. Jaettu annospäiväkirjoja 120, SWE 5, audit-testejä 170 FIN, 1 SWE, 2 ENG ja 14 Myötäotelehteä. Esiteltä projektia suullisesti, ständi.
Nordic Congress for Student Health Care, Uppsala 18.-19.9.2006 Esitelmä, 30 min. Uppsala, Ruotsi	YTHS, SYL	Pohjoismaalaiset opiskelijaterveydenhuollon ammattilaiset 60 henkilöä luennolla (konferenssissa 200)	Esitelmää varten koostetut engl.kiel. hankkeen esittelykalvot. Jaettu projektista kertovaa ENG-tiivistelmää n. 60 kpl + Audit ENG 60

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistajat, tavoitetut	Toiminta
Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiviikko 18.9.-22.9.2006 Kylmäständi ma, ti ja to, projektikoordinaattori paikalla pe, Helsinki	HAMOK	Ammattikoulu-opiskelijat STADIA:ssa, 1000 opiskelijaa, hyvinvointikassi 500:lle.	Osallistuttu hyvinvointikassiin annospäiväkirjoilla 500 ja audit-testillä 500. Lisäksi ständi, jossa esitelty projektia suullisesti sekä jaettu annospäiväkirjoja 130 FIN/15 SWE, AuditEsite 100 FIN/10 SWE /10 ENG, Myötäote 7, Juliste2.
Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan Uusien Illat Wanhalla 26.-27.9.2006, Helsinki	HYY	Uudet opiskelijat, 1200 henkilöä.	Esitelty projektia suullisesti ständillä. Jaettu 4 Myötäote –lehteä, annospäiväkirjoja 10, SWE 2, audit-testejä FIN 20 ja 2 ENG.
Lapin yliopiston ylioppilaskunnan hyvinvointipäivä 29.9.2006, Rovaniemi	LYY	Lapin yliopiston opiskelijat, yhteensä noin 100 opiskelijaa.	Kylmäständi, jaettu materiaalia. Yhteensä Rovaniemelle jäänyt 10 Myötäote –lehteä, annospäiväkirjoja 100, SWE 10, audit-testejä FIN 50, ENG 10, SWE 10 ja 20 Perjantai-julistetta.
Turun Yliopiston, Åbo Akademin ja Turun Kaupparkeakou-lun hyvinvointivko 2.10.-4.10.2006, Turku	TYYY, ÅAS, TuKy	Kohderyhmä noin 21 000 opiskelijaa.	Kylmäständi, lähetetty materiaalia 10 Myötäote-lehteä, audit-testejä FIN 100, SWE 15, ENG 30, Annospäiväkirjoja 100 ja SWE 50.
Hankenin hyvinvointipäivä 3.10.2006, Helsinki	HANKEN	Hankenin opiskelijat (2000 henkilöä). Päivän aikana talossa 1000 henkilöä.	Esitelty projektia suullisesti ständillä. Jaettu sekä jätetty loput Hankenille: 6 Myötäote –lehteä, annospäiväkirjoja 50, SWE 50, audit-testejä FIN 80, SWE 80 ja 15 ENG ja kaksi Fredag-julistetta.
Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu ja Lappeenrannan tekninen yliopisto 3.10.2006.	YTHS		Kristina Kuntun esitelmä ”Viinaa vai elämän huumaa”

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistajat, tavoitetut	Toiminta
Arla-instituutti, asuntolatyöntekijöiden koulutuspäivä 24.10.2006, Espoo	Arla-instituutti	Asuntolatyöntekijöitä, 27 hlöä	Esitelty projektia suullisesti powerpoint-kalvojen avulla. Jaettu 1 Myötäte –lehti, annospäiväkirjoja FIN 100, audit-testejä FIN 100, Pöytäkolmioita FIN 20
Terveystyöryhmän kokous, Helsinki	YTHS, SYL, HKKK, Hanken	11 osallistujaa	Esitelty projektia ja itsehallintaopasta suullisesti
SYL:in sosiaalipoliittisten vastaavientapaaminen 25.10.06, Tuusula	SYL	30 sosiaalipoliittisista asioista vastaavaa	Esitelty projektia ja erityisesti Itsehallinta-opasta suullisesti. Jaettu 200 opasta.
Pakka-hankkeen ja JYY:n Hyvät bileet? -Alkoholipoliitiikka 2000-luvulle –seminaari 6.11.06., Jyväskylä	Pakka-hanke, JYY	Seminaariin osallistui 54 henkilöä	Esitelmä 25 min+ workshop, jaettu materiaalia: Annospäiväkirja 100 FIN AuditEsite FIN 100, Bileopas 50 + loput materiaalit JYY:n käyttöön
Valtakunnallisen terveystyöryhmän kokous 10.11.2006, Helsinki	YTHS, SYL	8 henkilöä	Esitelty Itsehallintaopasta ja projektia suullisesti, jaettu 20 opasta.
Helsingin Kauppakorkeakoulun hyvinvointipäivä 14.11.2006, Helsinki	Kauppakorkeakoulu, SYL	HKKK:n opiskelijat, yhteensä	Hankkeen esittely, ständi. Jaettu Annospäiväkirja 50 FIN/ 20 SWE AuditEsite FIN 50, SWE 5, ENG 30, Pöytäkolmio FIN 20 Juliste 2, Myötäte 10 Bileopas 50

Tapahtuma, aika ja paikka	Kumppanit ja verkoston jäsenet	Kohderyhmä, osallistajat, tavoitetut	Toiminta
SYL:n liittokokous 17.11.2006, Helsinki.	SYL	SYL:n toimijat, yhteensä n. 300 henkilöä	SYL esitellyt projektia. Paikalle viety yksi ständi ja materiaalia: Annospäiväkirja 300 FIN, 15 SWE AuditEsite FIN 300, ENG 50, SWE 10, Bileopas 20
Terveystyöryhmän kokous 28.11.2006, Helsinki	YTHS, SYL, HKKK, Hanken	18 henkilöä	Jaettu bileopasta 18, esitelty opasta ja projektin tilannetta suullisesti
HYY:n toimiston aamiainen 12.12.2006, Helsinki	HYY	20 henkilöä	Keskusteltu HYY:n alkoholipolitiikasta ja Mäyriksestä. Mukana myös kännilasit.
Asiantuntijoiden konsultoinnit ja hankkeen esittely. Syksy 2006, Toronto.	ELO Juha Mikkonen	Suzanne Jackson (Centre for Health Promotion)Larry Hersfield (Health Communication Unit)Marianne Kobus-Matthews, Barbara Steep, John Cunningham, Norman Giesbrecht (Centre for Addiction and Mental Health, CAMH)	Hankkeen toimintojen esittely. Jaettu englanninkielisiä 10-kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista esitteitä.

Liite 4. Hankkeen yhteyshenkilöt ylioppilaskunnissa ja YTHS:n asemilla

Ylioppilaskunnat – Mäyräkoirasta sikspäkkiin -yhteyshenkilöitä

KY Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta:	Heidi Pellinen, Minna Mäkeläinen
HYY Helsingin yliopiston ylioppilaskunta:	Riitta Heinsalo, Olof Cantell
JoYY Joensuun yliopiston ylioppilaskunta:	Kati Holopainen
JYY Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta:	Jussi Ahokas, Juha Koskinen
KYY Kuopion yliopiston ylioppilaskunta:	Kirsi Aro, Mia Stigell
STAKO Kuvataideakatemian oppilaskunta:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
LYY Lapin yliopiston ylioppilaskunta:	Päivi Hurskainen
LTKY Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunta:	Janne Kotiranta, Tanja Haapasalo
OYY Oulun yliopiston ylioppilaskunta:	Eeva-Maija Kolehmainen, Wille Leppämäki
SKY Snellman-korkeakoulun ylioppilaskunta:	Ylioppilaskunta
SAY Sibelius-Akatemian ylioppilaskunta:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
TeYo Teatterikorkeakoulun ylioppilaskunta:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
SHS Svenska Handelshögskolans Studentkår:	Nenita Nevalainen, Lotta Brännäs
TOKYO Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunta:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
TTYT Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunta:	Meri Kailanto, Niina Kiviaho
Tamy Tampereen yliopiston ylioppilaskunta:	Anne Uusitalo
TKY Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunta:	Pinja Nieminen
TuKY Turun Kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta:	Sari Kokkila
TYT Turun yliopiston ylioppilaskunta:	Katja Vaissalo, Laura Lindeberg
VYT Vaasan yliopiston ylioppilaskunta:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
ÅAS Åbo Akademis Studentkår:	Ei määriteltä yhteyshenkilöä
SYL Suomen ylioppilaskuntien liitto:	Elisa Jokelin, Petri Eklund (2005) Elina Laavi, Karri Mikkonen (2006)

YTHS:n asemat – Mäyräkoirasta sikspäkkiin -yhteyshenkilöitä

Espoo (Otaniemi):	Rebekka Jokipalo, Minna Pulkkinen
Helsinki (Töölö):	Ritva Salmen. Ulla Salonen. Paula Aarnio-Tervo, Tuija Ruoskanen
Helsinki (Viikki):	Tiina Tuomi, Riitta Salomäki
Hämeenlinna:	Sari Hartikainen
Joensuu:	Eija Vänskä, Seija Sarkkinen
Jyväskylä:	Paajanen Pirjo, Piia Taipalus
Kajaani:	Aija Juntunen
Kouvola:	Talvikki Eklund
Kuopio:	Ulla Ågren, Mervi Tissari
Lappeenranta:	Kaisa Gerdt
Oulu:	Ritva-Liisa Kettunen, Ritva-Liisa Hannula
Rauma:	Salmi Sanna
Rovaniemi:	Virpi Hyvönen, Tanja Nivanne, Irma Ketola
Savonlinna:	Taimi Lehtilä, Paula Vilpponen
Tampere:	Elina Haikonen, Kaija Korpi-Halila, Pirkko Ruopio
Tampere (Hervanta):	Leena Hälikkä, Terhi Lahti
Turku:	Kristiina Kunttu, Leena Koskinen
Vaasa:	Pirkko Raivio

Liite 5. Hankkeen ohjausryhmän sisäinen Fetterman-arviointi

Projektin aktiviteetit/ toiminnot	Arvosana (1-10)	Ohjausryhmän jäsenten kommentteja ja kehitysideoita
10-kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista • Esitteenä • Pöytäkolmiona • Lehti-ilmoituksena	9 6,3 8,3	• Esitteestä otettu riittävä painos ja levinnyt hyvin. Kaikin puoli toimiva. • Pöytäkolmioiden levityksessä ongelmia. Osittain ”liimailuongelma”. • Lehti-ilmoituksilla tavoitettu suuri joukko, mutta ei vielä ole mennyt kaikkiin mahdollisiin yo-lehtiin. Lisäksi joistakin jouduttiin maksamaan samalla kuin joihinkin suuriin (esim. Helsinki) meni ilmaiseksi.
Myötätelehti 3/2005 kokonaisuutena.	9,2	• Lehti onnistunut ulkoasullaan. On houkuttelevan näköinen. Artikkelit ovat sisällöllisesti laadukkaita. • Korkeatasoinen ja hauskan näköinen lehti, joka on saanutkin paljon hyvää palautetta. Niillä resursseilla, jotka olivat käytettävissä, hieno suoritus.
Lehdistötiedote ja artikkelit ylioppilaslehdissä.	7,3	• Lehdistötiedote ok, mutta tietysti näkyvyyttä olisi voinut toivoa vieläkin enemmän. • Seurannassa kannattaa analysoida myös lehdistötiedotteen saama palaute kentältä ja uudet muotoilut sen pohjalla. • Kuva, joka tältä vuodelta: tiedotteita kovin vähän ja esim. nettisivuista tiedotteen lähtö tapahtui vasta muistutuksen jälkeen ja kokonaan SYL:n kautta.
Logo- ja hankkeen yleisilmekilpailu: Hankkeen yhtenäinen graafisen ilmeen toteutuminen sisällöntuotannossa.	8,2	• Graafinen ilme on pysynyt yhtenäisenä ja toteutunut hyvin eri tuotteissa. • Kilpailuideoa sellaisenaan hyvä, saalis: järkyttävän perinteisiä ehdotuksia pääosin. Kamppailu mäyräkoiran puolesta ohjausryhmässä ja teknishenkisen logon voitto: mitä saavutettiin? Viestinnälliset ratkaisut joita tehdään viestintään erityisesti vihkiytymättömien toimesta ovat kiintoisia. Pluspisteitä kerran valitussa graafisessa ilmeessä pitäytymisestä.
Ylioppilaskuntien toimijoiden tiedottaminen ja projektista kertovat koulutukset.	8	• Yleisvire koulutusten ja niistä saadun palautteen perusteella positiivinen. Keskustelua on herännyt vaikka aihe on kulttuurisesti hankala ja siihen liittyy niin paljon kaikkea lähes tabuluontoista. • En osaa arvioida ylioppilaskuntien toimijoille pidettyjä koulutuksia, mutta aavistelen, että jotakin parantamisen varaa olisi ollut. Päätelen näin osasta kalvo-aineistoa, jota on käytetty. Pähdepäivillä yms. pidetyt esitykset ovat olleet erittäin hyviä.

Projektin aktiviteetit/ toiminnot	Arvosana (1-10)	Ohjausryhmän jäsenten kommentteja ja kehitysideoita
Ylioppilaskalenterien annospäiväkirjat (vain 2005)	8	Ideana hieno. Vähäisin kustannuksin laajalle opiskelijajoukolle. Kysymys kuitenkin kuuluu: kuinka moni huomasi annospäiväkirjan ja kuinka moni siitä joukosta oikeasti sitä hyödynsi? Todennäköisesti todella minimaalinen joukko. Halpa ja hyvältä tuntuva homma, mutta ei mitään tietoa käytöstä.
Perjantai/Fredag -juliste	8,8	Herättänyt huomiota ja hilpeyttä. Onnistunut. Kohderyhmälle mieluisa, itselleni käsittämätön.
Verkostoyhteistyö eri toimijoiden välillä; hyvien käytäntöjen kerääminen	7,8	Verkostoyhteistyöstä ehkä liian vähän dokumentaatiota? Verkostojen aktiivinen hyödyntäminen (lähinnä pk-seudun ulkopuoliset yo-kunnat ja YTHS:n terveystyöryhmät) olisi ehkä voinut olla tiiviimpää (enemmän henk.koht. kontakteja?) Suunnitteluryhmän ja ohjausryhmän – verkostoja nekin - työskentelylle antaisin arvosanan 10. Uusia hyviä käytäntöjä ei ole oikeastaan kai kerätty, vanhoja on esitelty mm. bileoppaassa.
Annospäiväkirja/Dryckesdagbok	8	Graafinen ulkoasu erittäin onnistunut. Taskukoko myös. Arvioinnin kannalta keskeinen ja selvittämättömäksi jäävä kysymys lienee, että kuinka moni on ottanut oikeasti käyttöön? Ei uusi idea, samoja on vaikka kuinka. Toteuttaminen puolusti paikkaansa yleisilmeen vahvistamisena.
YTHS:n ammatilaiskoulu-tukset ja luennot	9,6	Palaute Elohovissa järjestetyistä ammatilaiskoulutuksista ollut yksinomaan positiivista. Pakko antaa täydet pisteet, koska palaute on ollut niin myönteistä. Ensimmäisen vuoden jälkeen toimintasuunnitelmaan liitetty toiminta joka näyttää jäävän elämään myös projektin jälkeen. Saattaa olla projektin tärkeimpiä aikaansaannoksia, vaikkei suunniteltu ollutkaan.

Projektin aktiviteetit/ toiminnot	Arvosana (1-10)	Ohjausryhmän jäsenten kommentteja ja kehitysideoita
Hyvinvointipäivät; opiskelijoiden kohtaaminen kentällä	8,5	• Tärkeitä tilaisuuksia riviopiskelijoiden tapaamiseen. Riittääkö vain muutamat hyvinvointitapahtumat? • Idea on hyvä, toteutus on kai toiminut, mutta nyt toteutuneiden lisäksi Mäyris olisi voinut olla läsnä monessa muussakin tilanteessa kentällä. Rolluppeja olisi pitänyt tehdä useampia ja saada ainakin ne kiertoon.
Itsehallintaopas ja sen työstäminen	7,3	• Työstäminen ollut sujuvaa. Graafinen ilme onnistunut. Lopullista painotuotetta kuitenkin vielä odotellaan. • En ole oikein tyytyväinen oppaaseen. Onneksi käsittelyssä onnistuttiin karsimaan kaikkein ”tätimäisintä” ainesta. Olisi pitänyt olla enemmän rahaa oppaan toimittamiseen. Toivottavasti pärjäämme palautteen kanssa.
Verkkosivujen (www.mayris.fi) toteutus	8	• Tärkeä tiedotuskanava. Materiaalit saatavilla ym. Onko linkitetty riittävästi yo-kuntien puolesta? Hyvien käytäntöjen kerääminen sivuille on kesken? Miten päivittäminen? • Ihän toimivat sivut, mutta päivitystä ei ole otettu suunnitelmissa huomioon /vakavasti. Eniten huolestaa sivujen kohtalo projektin jälkeen.
Hankkeen markkinointi; esittelyt ja tavaranjakeleminen • YTHS:n asemille • ylioppilaskunnille	8,3 8	• Onnistunut hyvin. Joistakin YTHS:n asemilta on kuulunut, että materiaali ei ole tavoittanut oikeita terveyden edistämisen henkilöitä. Alussa oli myös ongelmia sen suhteen, että yökunnat eivät ”tilanneet” materiaalia (alkup. ajatukseni oli, että materiaali lähetetään automaattisesti normimäärin jokaiselle paikkakunnalle, mutta tämä hukkui johonkin) • Ohjausryhmässä ei saanut tästä kovin hyvää kuvaa. Käsitykseni on, että YTHS:n vastuuhenkilöiden toiminta on siinä suunnassa ollut keskeistä, ei niinkään projektin liikkeellepaneva toiminta. Olen jatkuvasti yllätynyt SYL:in edustajien rakentavasta ja ahkerasta toiminnasta, joka on ollut projektin onnistumisen kannalta keskeistä.

Projektin aktiviteetit/ toiminnot	Arvosana (1-10)	Ohjausryhmän jäsenten kommentteja ja kehitysideoita
Hankkeen koordinaatio • ohjausryhmä • asiantuntija- ja tuotantoryhmät • valtakunnallinen ja paikallinen tiedostus • hankkeen arviointi (prosessi-kuvaus ja myöh. toteutettava asiantuntijapaneeli)	8,2	• Ohjausryhmässä on ollut hyvä henki ja työskentely on ollut joustavaa ja hyvää. Suunnitteluryhmä oli erittäin hyvä. Tiedotusta olisi voinut tehdä paljon tehokkaammin. Arvioinnista tehtiin matkan varrella liian monimutkainen asia. En ymmärtänyt kaikkien taustapapereiden logiikkaa eikä minusta niiden paikka ole verkkosivustoilla. Arviointiin ollaan nyt panostamassa ja odotan, että se tulee olemaan laadukas.

Liite 6. Arviointi sosiaalisen vastuun testistä (Terveyden edistämisen keskus)

10.11.2005

Hyvä terveysaineiston tuottaja

Terveyden edistämisen keskuksen arviointiverkosto on arvioinut kyselysitteen

”10 henkilökohtaista kysymystä sosiaalisesta vastuusta ja alkoholista”

ja suosittaa sen sisällyttämistä terveysaineiston hakuoppaaseen. Tuottajalla on mahdollisuus käyttää merkintää ”Terveyden edistämisen keskus ry:n arvioima”.

Esitteen kysymykset on laadittu mukaillen WHO:n AUDIT-testiä ”Kymmenen henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstäsi”. Suomessa on aikaisemmin WHO:n AUDIT-testiä hyödyntänyt ainakin Helsingin kaupungin päihdeasiain yksikkö. Sen ”10 kysymyksen kampanja” on ollut suuri menestys, yksi suurimmista päihdevalistuksen kivikkoisella saralla. Kansalaiset ovat olleet varsin kiinnostuneita testistä ja sen tuloksista ja testi on ollut oiva apuväline oman alkoholinkäytön pohdinnassa ja muutostyössä.

Luultavasti myös tämä uusi testi muodostuu menestykseksi. Ensinnäkin se ottaa esille suomalaisen alkoholikulttuurin ”klassisia” ongelmia: juomaan painostamisen, raittiuden ihmettelemisen, liiallisen kertakäytön, sössöttämisen. Kettil Bruun tutkijakumppaneineen kiteytti jo vuosikymmeniä sitten suomalaisen juomiskulttuurin yhdeksi julkilausumattomaksi normiksi sen, että et saa juoda vähemmän kuin muut seurueessa. Ilmeisesti normi ja muutkin mainitut ”klassisuudet” ovat edelleen voimissaan myös opiskelijapiireissä, ja testillä on siis kulttuurista kaiku pohjaa.

Toiseksi testiesite on sopivan lyhyt ja pienikokoinen. Sen voi käydä läpi nopeasti, se mahtuu hyvin taskuun ja se erottuu ulkoasullaan tavanomaisesta A4-matskusta. Kolmanneksi testin tekeminen sopii yhteiseksi ohjelmanumeroksi ystäväporukoiden illanviettoihin ja virallisempiinkin tilaisuuksiin. Tällainen testin sosiaalinen ja leikinomainen käyttö voi auttaa sen viestien perillemenoaa, ja siitä voi saman tien virittää hyviä syventäviä keskusteluja. Esitteestä ja sen saatekirjeestä ei käy tarkemmin ilmi, aikooko YTHS käyttää testiä vastaanotoillaan. Se sopii sinnekin keskustelu- ja pohjustamaan ja virittämään.

Kyselyesite on mainio tuote, se on arjen ja juhlan sosiaalisia rakenteita paljastava etnometodi. Mäyräkoirasta sikspäkkiin -hankkeen kulttuuristen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää tietysti, kuten SYL:n, YTHS:n ja Elämäntapaliiton piirissä varmasti tiedetään, paljon muutakin: muun muassa julkista keskustelua opiskelijalehdissä ja erilaisissa tilaisuuksissa, syventävän tiedon tarjoamista. Esitteen takasivulla mainitaan kaksi verkko-osoitetta, joista saa lisätietoa alkoholista.

Arviointilauseke tuotteesta:

Hyvin eri tilanteissa toimiva sopivankokoinen testi alkoholin käytöstä.

Ystävällisesti

Päivi Rouvinen-Wilenius

Arviointiverkoston sihteeri

Liite 7. Arviointi Bileoppaasta (Terveystietokeskus)

23.4.2007

Hyvä terveystietokeskuksen tuottaja

Terveystietokeskuksen arviointiverkosto on arvioinut Bileoppaan

”Bileopas korkeakouluopiskelijoille ja bileiden järjestäjille”

ja suosittelee sen sisällyttämistä terveystietokeskuksen tietokantaan. Tuottajalla on mahdollisuus käyttää painotuotteessa merkintää ”Terveystietokeskus ry:n arvioima”.

20-sivuisen oppaan tarkoitus on virittää pohdintaa opiskelijan omasta ja opiskelijakulttuurissa vallitsevasta suhtautumisesta juomiseen ja juomattomuuteen. Saatekirjeessä oppaan luonnehditaan tarjoavan ”välineitä alkoholinkäytön itsehallintaan ja pohdintaan siitä, miten oma käyttäytyminen vaikuttaa toisiin”. Oppaaseen on kerätty paljon tietoa opiskelijoiden juomiseen liittyvistä seikoista kuten opiskelijayhteisön vaikuttamisesta juomiseen. Oppaaseen on kerätty myös paljon taustatietoa juomisen syistä ja tavoista.

Mäyräkoira -hankkeella on kunnianhimoinen, mutta erittäin kannatettava yleistavoite: heikentää juomisen ja humaltumisen arvostusta ja sietämistä suomalaisessa kulttuurissa. Myös oppaalla on konkreettinen terveystavoite. Tavoitteena on tarjota korkeakouluopiskelijoille välineitä alkoholin itsehallintaan. Pienehkössä oppaassa on paljon tietoa, jopa liikaakin. Lyhyempi opas olisi toimivampi. Tiedon runsaudesta huolimatta opas on helppolukuinen. Teksti on selkeää ja sen omaksuu nopeasti. Koko opas on oikeastaan saman asian toistamista. Osa toistoista on ehkä turhaakin. Lyhyemmin kerrottuna opas olisi tehokkaampi.

Opas herättänee eniten huomiota opiskelijajärjestöissä ja muissa tahoissa, jotka järjestävät opiskelijoille tapahtumia ja tilaisuuksia. Ehkä joissakin opiskelijoissakin. Oppaassa on hyödyllistä tietoa, mutta innostaako se kohderyhmää? Toinen arvioija on testannut opasta kahdella kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä, he eivät olleet kiinnostuneita oppaasta. Oppaan hinnaksi 5 euroa on aika paljon, sille rahalle opiskelijat löytävät muutakin käyttöä.

Opas syyllistää tietyllä tasolla, ennen kaikkea suurkuluttajia, mutta se on kai tarkoituskin. Oppaassa on hyvää se, että se pyrkii poistamaan ennakkoluuloja siinä että olisi pakko juoda, jos muutkin juovat. Oppaassa korostetaan paljon opiskelijoiden juomiskäyttäytymistä, vaikka on

varmasti paljon opiskelijoita jotka eivät juo lainkaan tai juovat kohtuullisesti. Esimerkiksi sivulla 15 ”Opiskelijat juovat siksi, että kaveritkin juovat.” Ei varmasti pidä paikkansa kaikkiin opiskelijoihin nähden. Mieluummin hieman vähemmän yleistä.

Oppaan alkupuoli sisältää tekstiä opiskelijaelämän ihanuudesta ja kurjuudesta, alkoholin käytön syistä, motiiveista ja terveydellisistä ja sosiaalisista vaikutuksista ja juomisen vähentämisen tuomista eduista. Joukkovoimaa-jaksossa mukaan tulee kulttuurin taso, kun pohditaan opiskelijayhteisöissä vallitsevia, juomista ylläpitäviä ja siihen jopa yllyttäviä tekijöitä. Tarkastelutason vaihdos ei kuitenkaan ole johdonmukainen, vaan tässäkin jaksossa puhutaan paljon juomisen motiiveista ja vaikutuksista, nyt opiskelijoiden omilla arvioilla ryyditettynä. Oppaan loppujaksossa Vallattomien valta pohditaan sitä, millä tavalla opiskelijajärjestöt ja -yhteisöt voisivat kehittää toimintakulttuuriaan ”järkevää juomista” tukevaan suuntaan. Jakso sisältää muun muassa konkreettiset vinkkilistat ei niin alkoholikeskeisten bileiden järjestämisestä ja toimiviksi havaituista (lähes) alkoholittomista tapahtumista.

Oppaaseen kaivattiin enemmän älyllistä haastavuutta: oppaan teksti on asiallista ja asiantuntevaa, mutta yllätyksetöntä. Oppaassa olisi myös voitu runsaammin hyödyntää tasokasta suomalaista tutkimusta nuorten aikuisten juomatavoista (erityisesti Jukka Törrösen ja Antti Maunun artikkeleita Sosiologiassa ja Yhteiskuntapolitiikassa). Oppaan parhaita osioita ovat kysymyspatteri, jonka avulla voi miettiä omaa juomistaan ja bilekäyttäytymistään, vinkit liiallisen biletyksen välttämiseen ja edellä mainitut vinkkilistat tapahtumien ja bileiden järjestäjille.

Opas on graafisesti yhtenäinen. Kuvitus on yhtenäinen. Kuvat ovat selkeitä piirroskuvia, jotka enemmän tai vähemmän liittyvät tekstiin. Oppaan taitto kaipaisi keventämistä ja selkiyttämistä, esimerkiksi hieman leveämpi marginaali ja kapeampi palsta helpottaisi lukemista. Tekstiä on pienessä tilassa paljon, tiheällä rivivälillä ja pienellä kirjasinkoolla. Otsikoiden painoasun ja värityksen logiikka ei avautunut.

Arviointilauseke tuotteesta:

Asiallinen ja tarpeellinen bileopas alkoholin käytöstä.

Ystävällisesti

Päivi Rouvinen-Wilenius

Arviointiverkoston sihteeri